ISSN 1814—4357

Дачникам садівникам городникам

Всеукраїнський щомісячний журнал

ДІМ · САД · ГОРОД

Передплатний індекс 74142

№10 ЖОВТЕНЬ 2008

Голубика – нова ягідна культура

Слива: для десерту та переробки

Гарбузи на насіння

ISSN 1814-4357

Магія народного мистецтва

Розпис підносу

Кожен, хто побував колись у нашій живописній країні, ніколи не зможе забути краси петриківського розпису. Неземні квіти, яскраві кольори та казкові сюжети піднімають настрій, розкривають красу українського народу та заворожують погляд. Багато туристів хочуть привезти часточку України у розписаних ложках, тарілках та різних предметах побуту. Але чого він не зможе привезти із собою – це майстерності українського народу, який століттями відточував своє вміння творити цей неймовірно гарний розпис.

ЗАРОДЖЕННЯ ТА РОЗВИТОК ПЕТРИКІВСЬКОГО РОЗПИСУ

Люди все життя шукають спосіб зберегти те, що любо їх серцю. А який селянин не захоче зберегти весну та літо, які його годують весь рік? Так і з'явилося бажання розписувати хати, печі та предмети побуту. Своїми яскравими кольорами вони нагадували про літо, зігрівали душу та прикрашали оселю. Хоча різні розписи існували майже у кожному регіоні, найпопулярнішим став розпис села Петриківка. З 18-го століття, коли було засновано село, з покоління в покоління передавалися основи декоративного оздоблення сільського інтер'єру та екстер'єру, господарських побутових речей, зберігалися місцеві особливості розпису.

Розпис зі стін перенесли на папір. Розпис на папері називався мальовкою і його кріпили у будь-якому місці вдома на стіні. Як правило, мальовки замовляли у тих майстрів, чиї роботи сподобались.

Спочатку для розпису використовували природні матеріали: крейду, сажу, рослинні барвники. Поступово перейшли на промислові фарби. Малювали як пензликами з котячої та білячої шерсті, так і пальцями, рогозинками та трісочками. Так і створювали яскраві та легкі композиції петриківського розпису.

Унікальна риса петриківки – використання контрастів, асиметрії та побудова узорів із стилізованих рослин та тварин. Використання реальних форм предметів ніби негласно заборонено у петриківському розписі. У кожному орнаменті відчувається творче переосмислення світу.

СУЧАСНЕ ПЕТРИКІВСЬКОГО РОЗПИСУ

З набуттям незалежності українці відчувають жагу до свого, справжнього, українського. Тому почався новий розквіт петриківського розпису. Тепер ви можете бачити застосування петриківського розпису на електромагнітних картках "ПриватБанку", на упаковках порошку "Gala", на стінах та всередині багатьох кафе та ресторанів. Багато людей охоче купують вироби, оздоблені петриківським розписом, для прикраси власної оселі, подарунків друзям або навіть замовляють розпис своїх будинків.

Композиція з птахом

ДЕ МОЖНА ЦЬОМУ НАВЧИТИСЯ?

Розписана дощечка

Петриківський розпис – це народне мистецтво, тому навчитися йому може кожен незалежно від віку та рівня освіти. У тих, у кого є можливість, можуть вчитися петриківському розпису у с.Петриківка. А ті люди, які занадто зайняті, щоб їздити у це село, або живуть далеко від нього, можуть пройти навчання заочно. Таку нагоду надають Київські заочні курси "Проста Логіка". Ці курси навчають петриківському розпису вже з 1991 року. Отримати детальну інформацію про навчання можна, написавши їм листа: “Проста Логіка”, а/с 120, м. Київ, 04050. Довідку можна також отримати по телефону: 8(044) 360-80-40 або дізнатися необхідну інформацію на сайті: **www.prostalogika.com**

Навчаючись петриківському розпису ви відчуєте радість творчості і опануєте необхідні уміння для розписування сувенірів, предметів побуту та інтер'єрів як для себе та своїх близьких і друзів, так і на замовлення інших людей.

У даній статті використовувалися роботи студентів курсів "Проста Логіка".

ЮРИДИЧНІ КОНСУЛЬТАЦІЇ

Рубрику веде
Т.В.Грабовська,
головний спеціаліст з правових питань

Право на пільги дітям війни

Прошу дати мені відповідь на запитання: чи мають діти війни пільги на плату за телефон? Я звертався до відділення Укртелекому, але мені відповіли, що у дітей війни немає пільг.

А.І. Турецький,
с. Вільшаник,
Самбірський р-н,
Львівська обл.

Відповідно до статті 5 Закону України "Про соціальний захист дітей війни" дітям війни надаються такі пільги:

– право на переважне залишення на роботі при скороченні чисельності або штату працівників;

– використання чергової відпустки в зручний для них час; одержання додаткової відпустки без збереження заробітної плати строком до двох тижнів на рік;

– виплата допомоги по тимчасовій непрацездатності в розмірі 100 відсотків середньої заробітної плати незалежно від стажу роботи;

– першочергове відведення земельних ділянок для індивідуального житлового будівництва, садівництва та городництва;

– безплатний проїзд усіма видами міського пасажирського транспорту, автомобільним транспортом загального користування у сільській місцевості, залізничним і водним транспортом приміського сполучення та автобусами приміських маршрутів у межах області за місцем проживання;

– право на 25-відсоткову знижку при сплаті за користування комунальними послугами (газом, електроенергією тощо) у межах середніх норм споживання.

До того ж, пільги щодо безплатного проїзду та 25-відсоткової знижки за комунальні послуги надаються за умови, якщо середньомісячний сукупний доход у сім'ї в розрахунку на одну особу за попередні шість місяців не перевищував величини доходу, який дає право на податкову соціальну пільгу, збільшену на коефіцієнт 1,1, у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України. У 2008 році р. величина доходу, що дає право на податкову соціальну пільгу, становить 890 гривень (890 грн. х 1,1 = 979 грн.).

Згідно із Законом України "Про житлово-комунальні послуги" комунальні послуги – внаслідок господарської діяльності, спрямованої на задоволення потреби фізичної чи юридичної особи у забезпеченні холодною чи гарячою водою, водовідведенням, газо- та електропостачанням, опаленням, а також вивезення побутових відходів у порядку, встановленому законодавством.

Отже, громадян, які мають статус "дітей війни" справді не мають пільг щодо сплати за користування телефоном. Такі пільги мають, зокрема, інваліди та учасники війни.

Такий закон, на жаль

Чи мають право на земельний пай працівники поштового відділення, які працюють з 1980 року у сільській місцевості?

М.З. Лимар,
с. Гора, Бориспільській р-н,
Київська обл.

Згідно з пунктом 12 розділу X Перехідних положень Земельного кодексу України до розмежування земель державної та комунальної власності повноваження щодо розпорядження землями в межах населених пунктів мають відповідні сільські, селищні, міські ради, а за межами населених пунктів –відповідні органи виконавчої влади.

Порядок безоплатної приватизації земельних ділянок громадянами передбачено статтею 118 Земельного кодексу України, відповідно до якої громадяни, зацікавлені в одержанні безоплатно у власність земельної ділянки із земель державної або комунальної власності для ведення фермерського господарства (величиною земельної частки, паю, визначених для членів КСП), ведення особистого селянського господарства (не більше 2 га, ведення садівництва (не більше 0,12 га), будівництва й обслуговування житлового будинку, господарських будівель (присадибна ділянка) і споруд (у селах – не більше 0,25 га, у селищах – не більше 0,15 га, в містах – не більше 0,10 га), індивідуального дачного будівництва (не більше 0,10 га), будівництва індивідуальних гаражів (не більше 0,01 га) у межах норм безоплатної приватизації, подають заяву до відповідної районної, Київської чи Севастопольської міської державної адміністрації або сільської, селищної, міської ради за місцезнаходженням земельної ділянки. У заяві зазначаються бажана величина ділянки та мета її використання.

Компетентний орган розглядає заяву і в разі згоди на передання земельної ділянки у власність надає дозвіл на розроблення проекту відведення земельної ділянки.

У разі відмови органу виконавчої влади чи органу місцевого самоврядування у передаванні земельної ділянки у власність або залишення заяви без розгляду питання вирішується в судовому порядку.

Відповідно до чинного законодавства право на отримання земельної частки (паю) мають члени КСП, акціонерного товариства та працівники соціальної сфери села, а також пенсіонери з їхнього числа.

На жаль, працівники зв'язку, поштового відділення не мають права на земельну частку (пай).

ДІМ·САД·ГОРОД **№10** **2008 р.**
Щомісячний виробничо-практичний журнал
Засновник і видавець —
КП "Редакція журналу
"Дім, сад, город"
Зареєстрований
Міністерством інформації України,
серія КВ, №3536 від 23.10.98 р.
Видається з січня 1989 р.

МОЖЕ МАТИ КОЖНИЙ

Цілий рік можна бути із свіжими овочами, використовуючи підвіконня, що обігріваються, теплиці, укриття. Але тепличне овочівництво енерго- й трудомістке, тому має обмежене застосування. Ми розглянемо доступні усім прийоми одержання найбільш бажаних овочів на 2–3 тижні раніше від звичайних термінів.

Секрети успіху полягають насамперед у використанні ранніх сортів. Зокрема, різниця у строках дозрівання ранніх і пізніх сортів помідорів та перцю доходить до 30–40 днів. Відомо, що строк висаджування є одним з найбільш сильнодіючих агротехнічних прийомів, тому дуже важливо дотримуватися оптимальних строків садіння.

Застосування для вирощування окремих культур плівкових укриттів, вміле регулювання мікроклімату споруд і дотримання особливостей агротехніки вирощування дає змогу на 2–3 тижні раніше одержувати врожай.

Раннє овочівництво, як правило, пов'язане з інтенсивним веденням культури і підвищеним рівнем живлення рослин. Використовуючи південні чи південно-східні схили і ґрунти легкого механічного складу, можна забезпечити швидке їх дозрівання і прогрівання. Бажано подбати й про вітровий захист. Необхідно застосовувати високоякісну загартовану розсаду, висівати під зиму зеленні культури, моркву.

Найраніше – у першій–другій декадах квітня – дають зелень дворічники і багаторічники: петрушка, селера, вівсяний корінь, буряк мангольд, кмин, багаторічні цибулі, ревінь, фенхель, любисток та ін.

Під ранні овочі треба виділити окрему ділянку і спеціально посадити кілька рослин для одержання ранньої зелені. З цією метою насіння листкової селери, мангольду, петрушки та інших коренеплодів висівають у першій декаді серпня для того, щоб вони увійшли в зиму з 5–6 листками. Грядку вкривають старим листям, а навесні якомога раніше знімають його. Запізнення з розкриттям грядки затримує прогрівання ґрунту та ріст рослин. Для прискорення росту ділянки накривають поліетиленовою плівкою без каркасу. Краї притискають землею або будь-яким підручним матеріалом. Робити це найкраще в другій половині березня.

А чи знаєте ви, шановні читачі, що петрушку з городу можна мати цілий рік? Для цього зверху над декількома рослинами, залишеними на зиму, ставлять ящичок і вкривають його плівкою, соломою, листям, снігом. Залишають невеликий лаз, що дає можливість дістати зелень узимку.

Дворічна цибуля-порей чудово зимує у відкритому ґрунті, якщо восени зрізати половину листків, підсапати й утеплити. В їжу її використовують ранньої весни, до появи квітконосного стебла. Листки жорсткуваті в сирому вигляді, але гарні для супів. Я їх не засмажую, а варю 15–20 хвилин. Насичений смачний бульйон дають навіть пожовклі листки від рослин, які зберігаються до червня у льосі в прикопі.

Багато городників практикують підзимове висаджування ріпчастої цибулі-сіянки для одержання ранньої зелені. Найкраще для цієї мети використовувати багаторосткову цибулю-кущівку. Підзимовий посів – найпростіший спосіб на 7–10 днів прискорити надходження салату, кропу, коріандру, гірчиці листкової, пекінської капусти, шпинату, редиски, моркви. Особливо ефективний цей спосіб сівби в умовах посушливої або надмірно вологої весни. У першому випадку поява сходів гальмується через нестачу вологи, у другому – затримується дозрівання ґрунту та підготовка його до сівби.

Незважаючи на удавану простоту, підзимова сівба має деякі нюанси. Насамперед треба правильно вибрати ділянку для того, щоб на ній не застоювалася волога. Вона має добре

прогріватися і бути захищеною від вітру.

Сіяти найкраще в такі терміни, щоб насіння набубнявіло, але не проросло. За цією ознакою визначити час дуже складно. Інколи неочікуване потепління може призвести до передчасної появи сходів. Я пам'ятаю, як наприкінці листопада дали сходи редиска, салат і навіть морква. Тому найпростіше сіяти по мерзлій землі пізньої осені, або узимку – у так звані "зимові вікна". Борозни під посів треба робити восени і прикрити ділянку старою плівкою.

Насіння висівають сухим, на 20–30% збільшуючи норму висіву. Зверху його прикривають заздалегідь заготовленим сухим перегноєм або компостом, але не землею. Мульча не повинна запливати. Вона попереджає утворення кірки – головного ворога появи сходів. Городники знають, як затяжні весняні дощі можуть ущільнити ґрунт і знищити посіви. Але взимку, за достатку вологи, тим більше ймовірне утворення кірки. Після сівби грядки утеплюють сухим листям або стеблами кукурудзи, соняшника. Навесні утеплювальний матеріал забирають і ділянку ретельно накривають прозорою плівкою.

Деякі культури найкраще сіяти під зиму, наприклад, котовник і селеру. До речі, в Інституті овочівництва і баштанництва виведено сорт селери Іванко, призначений для безрозсадного вирощування.

З-поміж зеленних культур найбільш скоростиглі гірчиця листкова, котра дає врожай через 12–15 днів після сходів, і крес-салат – через 18–20 днів. Є сорти салату городнього, які дають товарну продукцію через 20 днів. Це новий сорт – Сніжинка. Листочки у нього ніжні, з дрібно кучерявими краями. Смачний і ранній сорт салату Внесок, а також новинка селекції – ранньостиглий сорт головчастого салату Годар.

Щоб створити конвеєр надходження продукції, я використовую набір сортів салату різних термінів дозрівання і способів вирощування. Крім підзимових посівів, висіваю його навесні, як тільки дозріє ґрунт. Найперший урожай одержую наприкінці квітня – на початку травня з плівкових укриттів, куди пікірую сіянці на початку квітня. Для одержання сіянців насіння салату висіваю у ящички на підвіконні в першій декаді березня.

Найранішу редиску одержують від підзимових посівів і надранніх весняних. Оскільки її насіння починає проростати при 1–2°С, сіяти його можна навіть по мерзлій землі. Найчастіше редиску сіють разом з цибулею, морквою – як тільки можна заборонувати ґрунт. Рослини під плівкою вирощують із площею живлення 5х5 см. Уміле використання плівкових укриттів прискорить надходження врожаю і поліпшить його якість. Перший урожай редиски я одержую наприкінці квітня – на початку травня, використовуючи ранні сорти: Базис, Богиня, Ксенія, Рубін. Ці сорти формують врожай через 20–25 днів після сходів.

Хоча редиска невибаглива, у багатьох вона не вдається: чи то гинуть сходи, чи то одержують тверді, занадто гострі коренеплоди. Щоб мати ніжні, соковиті, хрусткі коренеплоди редиски, треба підтримувати ґрунт у вологому стані. На початку його зволожують на глибину 8 см, а з початком дозрівання коренеплодів – не менше ніж на 15 см. Пересихання ґрунту, чергування сухості та рясних поливів призводить до стрілкування, розтріскування коренеплодів, утворення порожнин, робить їх занадто гострими. Треба пам'ятати, що редиска – світлолюбна культура. Якщо вирощувати її в затінку, та ще й загущено, формуються дрібні, виродливі коренеплоди.

Редиска любить ґрунт, багатий на поживні речовини: не тільки азот, але й калій. Бажано вносити під неї попіл, особливо на кислих ґрунтах.

Рекомендується під перекопування вносити на кожний квадратний метр одне відро попелу. В суміші з тютюновим пилом це ефективний засіб боротьби з хрестоцвітою блішкою – головним шкідником, що відразу може знищити посіви. Гарний результат дає також обробка листя редиски порошком із суцвіть пижма: одна сірникова коробка на 1 м². Під час вирощування під плівковими укриттями хрестоцвітої блішки практично немає, тому що вона не любить надто вологі повітря та ґрунт. Утворенню високоякісних коренеплодів сприяє температура до появи сходів 17–20°С, у період формування коренеплодів 10–13°С, а в період росту – не вище 20°С.

Використання плівкових укриттів потребує певних навичок і знань для успішної експлуатації. Найчастіше використовують тунельні плівкові укриття шириною 60–80 см, виготовлені з лози або з дроту-катанки. Завдяки так званому "парниковому ефекту" під світлопроникною плівкою в сонячний день температура підвищується на 10, 15, 20°С порівняно із зовнішньою. За низьких температур це добре, а за високих може призвести до перегрівання. З одного боку, це дає змогу раніше сіяти, а з іншого – створює проблему вентиляції споруд.

Сіяти насіння або висаджувати розсаду під плівку можна тільки тоді, коли ґрунт прогріється і піддається обробці. Як правило, укриття встановлюють заздалегідь, за 7–10 днів до сівби, а для прискорення дозрівання ґрунту їх відкривають.

Л.М. Шульгіна,
професор, доктор сільськогосподарських наук, м. Харків

Консультує спеціаліст

Вирощування гарбузів на насіння

Після розпаювання землі у селян з'явилися наділи, на яких вони хочуть вирощувати високоприбуткові культури, зокрема, гарбузи на насіння, але не знають, де знайти потрібну інформацію про технологію вирощування, у кого придбати якісний посівний матеріал.

Читачі журналу запитують, якою сівалкою сіяти гарбузи, скільки сухого насіння можна зібрати з гектара посівної площі, як збирати урожай і виділяти з гарбузів насіння.

На ці запитання відповідають завідувач кафедри овочівництва Національного аграрного університету, доктор сільськогосподарських наук З.Д. Сич і кандидат сільськогосподарських наук І.М. Бобось.

Виділення насіння в полі комбайном ВК-КТ-0.1

За посівними площами гарбузи посідають п'яте місце у світі, їх відносять до експортних культур. Це – дуже цінна овочева рослина, з дієтичними та лікувальними властивостями. Плоди корисні при багатьох хворобах, особливо тим, у кого підвищена кислотність, при лікуванні печінки, нирок, лишаїв, цукрового діабету та надмірної маси тіла. В Індії гарбуз застосовують для лікування туберкульозу.

Особливу цінність у фармакології має насіння гарбуза, з якого виготовляють медичні препарати для лікування гепатитів, колітів, цирозу печінки, запальних процесів, гіпертонії, атеросклерозу та хвороб шкіри. Насіння з гарбуза та олія з неї – відмінний засіб проти всіх видів глистів. М'якуш легко засвоюється, здатний загоювати виразки шлунка. Містить багато солей калію, фолієвої кислоти. Гарбуз багатий на пектини, що виводять шкідливі речовини, важкі метали з організму людини, є ефективним антиоксидантом.

Останнім часом у світі значно зріс попит на насіння гарбуза та олію з нього. Це зумовлено, перш за все, його надзвичайно високими лікувальними властивостями. В аптеках продається багато препаратів з насіння гарбуза, наприклад, пепонен, тиквеол та ін. За якісними показниками гарбузова олія – одна з найкращих. Вона не поступається прованській олії. Потенційна врожайність насіння гарбузів 1,0–1,5 т/га, вміст олії – до 45%, а її вихід – до 35% маси насіння, тобто 500–800 кг/га. Але у виробничих умовах урожайність становить лише 0,3–0,5 т/га.

Україна у 80–90-х роках минулого століття широко експортувала насіння гарбуза, однак на сьогодні втратила свої позиції у цій статті експорту. Ще в 1995 р. був справжній бум щодо попиту на насіння гарбуза: розширювалися посівні площі, закупівельні ціни змінювалися в межах 0,8–1,2 долара за кілограм. Але після появи потужних конкурентів з країн Азії (Індія, Китай, Індонезія, Пакистан) вони впали до 0,5–0,7 долара. Вітчизняні гарбузоводи залишилися на узбіччі. Однак останнім часом європейські споживачі дедалі частіше відмовляються від китайського гарбуза, що пов'язане із його низькою якістю. У зв'язку з цим знову починає зростати попит на українське гарбузове насіння. За даними Держкомстату, експортні поставки насіння гарбуза та олії з нього щороку збільшуються. Насіннєвий матеріал, отриманий на ланах України, весь експортується у країни як близького, так і далекого зарубіжжя. Такий великий попит на гарбузове насіння зумовлений його чудовими лікувальними властивостями.

Наукову роботу з вивчення баштанних культур, у тому числі й гарбуза на олійні потреби в Україні проводять в Інституті південного овочівництва і баштанництва УААН у місті Гола Пристань Херсонської області та на Дніпропетровській дослідній станції Інституту овочівництва і баштанництва УААН. Адже основний регіон вирощування гарбузів – Луганщина, Донеччина, Дніпропетровщина, Запоріжжя, Миколаївщина, Херсонщина, Одещина. Крім того, вирощування гарбуза на насіння для переробних підприємств з виробництва олії почали створювати і в Полтавській, Черкаській та Вінницькій областях.

Вивчення гарбуза для одержання насіння започатковане в Україні відомим селекціонером – О.Т. Галкою на Дніпропетровщині. Відомі вітчизняні селекціонери Д.І.Соколов, В.І. Книш, І.І. Колесник, З.Д. Сич – створили сорти, вивчили питання щодо виходу олії та складу жирних кислот у різних сортів і видів гарбуза,

Новинка

Волзький сірий

розробили технологію вирощування гарбуза на насіннєві потреби та післязбиральну доробку, що дає змогу отримати насіння високої якості, яке відповідає технічним вимогам і державним стандартам.

Дуже важливим питанням у технології вирощування гарбуза для отримання насіння є вибір сорту. Для цього можна використовувати всі три його види, які вирощують в Україні: мускатний, твердокорий (звичайний), великоплідний (від виду залежить склад жирних кислот в олії). Зокрема, лінолевої кислоти в олії з насіння великоплідного і мускатного гарбуза удвічі більше, ніж олеїнової. А лінолева кислота вважається найціннішою. Висока концентрація лінолевої кислоти у мускатного сорту гарбуза Новинка та у сортів великоплідного гарбуза: столового – Польовичка і кормового – Валок. При цьому треба пам'ятати, що мускатні сорти гарбуза дають малий вихід насіння, тому для одержання насіння їх не вирощують.

Для отримання олії, здатної до тривалого зберігання, краще використовувати сорти твердокорого гарбуза, у насінні якого підвищена кількість олеїнової кислоти, стійкішої до окислення. Найбільш придатними для цього є сорти голонасінного твердокорого гарбуза Південний та Гамлет, насіння яких не має шкірки, що дає змогу зменшити собівартість олії. Однак, найбільшим попитом користується насіння кормових сортів гарбуза української селекції: Стофунтовий, Народний, Валок та російської – Волзький сірий 92. У цих сортів ядро насінини легко відокремлюється від шкірочки. Насіння велике (понад 14 мм), у нього приваблива біла оболонка. Посівний матеріал можна отримати в науково-дослідних установах, про які згадувалось вище, або придбати у філіях асоціації "Укрсортнасіннєовоч".

Вирощуючи сорти гарбуза на насіннєві потреби, слід пам'ятати, що його врожай практично не залежить від розміру і маси плоду. В середньому вихід насіння з плодів становить 1% від маси врожаю. Підвищити його вихід можна технологічними заходами, насамперед шляхом застосування загущених посівів та зрошення. За вирощування гарбуза на насіння суттєвий вплив на економічні показники має площа живлення рослин. Для цього необхідно враховувати сортові особливості.

Усі сорти гарбуза поділяються на дві великі групи: довгостеблі та кущові. Довгі стебла (до 3–5 м) має більшість сортів. До кущових сортів із короткими стеблами (до 1 м) належить сорт Валок, який створено на Дніпропетровській дослідній станції. Загущення посівів довгостеблих сортів гарбуза з площею живлення рослин 2 м² та шириною міжрядь 2,1 м хоча і призводить до деякого зменшення врожаю, проте дає змогу одержати плоди з меншою середньою масою. При цьому вміст насіння в таких плодах вищий порівняно з тими, де площа живлення становить 4 м². Рівномірний висів забезпечують сівалки СБН-3, СБУ-3. Сівалки СУПН-8 і СУПН-12 мають порівняно вузькі сім'япроводи, отож велике гарбузове насіння нерідко в них зависає. Тому, використовуючи такі сівалки, потрібно постійно контролювати якість сівби. Крім того, отримати рівномірні сходи гарбуза можна, застосовуючи сівалки точного висіву типу "Клен".

Схема сівби довгостеблих сортів – 1,4х1,4; 1,8х1,0 або 2,1х1,0 м. Кущові висівають густіше 1,4х0,7 м.

Польовичка   Гамлет

Густота довгостеблих сортів – до 5 тис. рослин, а кущових – до 10 тис. рослин на гектар.

Збирають гарбузи після достигання плодів до настання приморозків. Для отримання насіння гарбуза високої якості мають значення строки виділення їх з плодів. Оптимальний строк – 75–80-й день від початку плодоутворення. Вміст вологи в насінні знижується до 35 %. За вищого вмісту вологи у плодах здійснюють їхнє дозарювання після збирання врожаю: від 10 діб у південних районах і до 30 – в Лісостепу. Для цього плоди гарбуза скочують у валки за допомогою валкоутворювачів УПВ-8, вони лежать на полі, а потім з них починають видобувати насіння.

Достиглі плоди з валків завантажують у транспортні засоби навантажувачем ПБВ-1 або вручну і доставляють на насіннєвидільні лінії. Найпоширеніші лінії – ЛСБ-20 і ЛСБ-30 з продуктивністю відповідно 20 і 30 т/год. Можна виділяти насіння з плодів гарбуза і вручну або безпосередньо в полі комбайном ВК-КТ-0.1. Цей комбайн для збирання та виділення насіння гарбуза створили на Каховському експериментальному механічному заводі, його можуть придбати фермери. Продуктивність – до 5 га за зміну. Польові випробування комбайна на фермерських господарствах Каховського району Херсонської області показали дуже високий ступінь виділення насіння з м'якуша гарбуза з мінімальним відсотком його травмування під час переробки. Крім того, комбайн можна експлуатувати як у польових умовах, так і стаціонарно.

На великих площах використовують самохідні комбайни для збирання гарбузів із подальшим виділенням насіння. Такі комбайни (модель 108 SL Maxi) випускає єдина у світі фірма " Клаас".

Після виділення з плодів насіння гарбуза відразу подають на мийку для видалення залишків м'якуша, шкірки і недостиглого насіння. Для цього використовують установку МОС-300. Збирання врожаю завжди припадає на осінь, тому після промивання важливе значення має сушіння насіння. Найбільш поширене теплове сушіння, коли насіння завантажують на повітророзподільну сітку і продувають теплим повітрям знизу догори, використовуючи два режими теплоносіїв. Важливо довести насіння до кондиційної вологості (9–10%). Зберігають його у поліетиленових або тканинних мішках. Оптимальний режим зберігання – температура не вище 10–12°С і відносна вологість повітря 50–60%.

З.Д. Сич, І.М. Бобось,
Національний аграрний університет,
м. Київ

Великий урожай з малої ділянки

Кожному городнику-аматору хочеться виростити добрий врожай на своїй присадибній ділянці, дачі або городі. Що ж робити, якщо маєте в своєму розпорядженні зовсім невелику ділянку для городництва? Найкращий вихід – вертикальне формування кущів, наприклад, помідорів та огірків на виноградній шпалері. Таким чином і площу зекономите, і збільшите врожай цих культур.

ПОМІДОРИ

Для промислового вирощування помідорів потрібно брати сорти, які б не полягали під вагою плодів і достигали одночасно. А на присадибних і дачних ділянках можна вирощувати цілі колекції помідорів, серед них і ліаноподібні сорти. Обов'язково слід зауважити, що для вирощування на шпалері необхідно брати високорослі сорти, їх ще називають індетермінантними, тобто такими, що не мають обмежень у рості.

Високоврожайні, великоплідні та ліаноподібні сорти необхідно підв'язувати до опори, адже під вагою плодів кущ може полягти. Це ускладнить догляд за рослинами, значна кількість плодів ляже на землю, а якщо вчасно не зібрати їх, помідори загнивають.

Як свідчить практика, підв'язування до кілочків малоефективне. Якщо ж садити низькорослі сорти, втратимо 70–80% врожаю. Ось тут нам у пригоді стане виноградна шпалера. Спочатку слід розпланувати грядку, тобто визначити кількість рядків. З обох кінців грядки закопують стовпчики. На них натягують дріт (приблизно 5–7 рядів). Вздовж шпалери висаджують розсаду помідорів. Коли рослини підростуть, їх підв'язують до дроту.

Висота вашої шпалери залежить від сорту. Скажімо, для дуже популярного серед аматорів сорту Де Барао найкраща висота – 1,5–2 м, а помідорів типу лимон-ліана Чудо світу та помідорів-черрі сорту Світі – 3 м. Підв'язувати треба обережно, щоб не поламати й не пошкодити стебла та плодові грона. Всі способи підв'язування правильні, якщо вони не травмують рослини.

Ось так робимо зелену овочеву стінку, яка добре освітлюється з обох боків (за умови, що шпалери протягнуті з півночі на південь).

Також роблять шпалери, які мають лише верхній ряд дроту. З нього спускають мотузки, на яких заздалегідь в'яжуть петлі і пришпилюють їх біля рослин. Потім на спеціальних гачках до петель чіпляють стебла і плодові грона. Влітку, коли помідори достигають, шпалери з червоними плодами дуже гарно виглядають. Великоплідні помідори краще вирощувати на шпалері, а дрібноплідні – на тригранній піраміді.

Щоб зробити піраміду, на верхівці жердини висотою 1,5–3 м закріплюємо дроти-відтяжки. Розтягуємо їх і закріплюємо опорами. Біля кожної опори висаджуємо помідори. Потім по дротах "пускаємо" рослини вгору. Піраміди слід розташовувати на відстані 1,2 м одну від одної, відстань між рядками – 1 м.

Помідори менш вибагливі, ніж інші овочеві культури, однак найкращий урожай вони дають на родючих ґрунтах, які добре прогріваються. Високі врожаї можна виростити й на супіщаних та суглинкових ґрунтах, своєчасно вносячи добрива і розпушуючи міжряддя.

ОГІРКИ

На відміну від помідорів, огірки мають велике листя, а огудина, яка утворюється в період вегетації, далеко не завжди росте у потрібних напрямках, часто переплітається і самозатінюється. Це ускладнює догляд за рослинами і збирання врожаю. А на початку достигання плоди збирають через 2–3 дні, у період масового плодоношення – через день, а потім щодня. Хто вирощує огірки, той знає, скільки доводиться ходити по грядках. Від цього страждає огудина. Хоч як обережно намагатимемося йти, а все ж десь та й наступимо на рослину. Пошкоджена огудина відмирає, а відтак знижується врожай з усієї грядки. Одержати вищий урожай та зекономити площу нам знову допоможе виноградна шпалера і тригранна піраміда.

Як правило, сіють огірки тоді, коли ґрунт прогріється до 13–15°. А для нормального росту потрібна температура 22–25°. За вищої температури врожай знижується, а огудина вигоряє. Огірки люблять нічну температуру 20–22°, бо саме вночі вони ростуть.

Огірок – світлолюбна рослина, тому шпалера тут цілком доречна. Ніколи не забувайте про важливу умову: щоб рядки гарно освітлювалися сонцем, треба розміщувати їх обов'язково з півночі на південь. Знову робимо кілька горизонтальних рядків, а потім напроти кожної рослини – ще й вертикальні рядки, переплітаючи їх між собою і утворюючи сітку. Зараз для зручності городників виробляють спеціальну пластикову сітку для огірків. Досить забити пару кілків й натягнути між ними сітку, і шпалера готова. Тільки обов'язково потрібно зверху до кілків приєднати поперечину та протягти її в отвори сітки. Це необхідно для того, щоб сітка не провисала під вагою плодів.

Ще одна цікава порада. Для того, щоб не робити спеціальні пристрої та шпалери для вертикального вирощування огірків, скористайтеся старим дідівським способом: разом з огірками посійте кукурудзу. Огірки будуть рости і самі заплітатимуться за стебла кукурудзи. Таким чином і огірки без турбот виростите, та ще й врожай кукурудзи зберете.

Виростити ранній і багатий урожай краще за допомогою розсади. Розсаду огірків, як і помідорів, можна одержати у торфоперегнійних горщечках на підвіконні або у плівкових тепличках. Перед висаджуванням у ґрунт її загартовують у затінку. Також для вирощування розсади зручно використовувати спеціальні торф'яні таблетки. Насінину садять у розбухлі таблетки по одній у кожну і

Чого вартий хрін?

Коли я вчився в Києві, доцент кафедри економіки і організації сільського господарства М.І. Гук якось розповів, як він, працюючи головою відсталого колгоспу, за допомогою хрону вивів господарство, так би мовити, в середняки. Вірилося й не вірилося, що 40 га хрону могли дати 850 тис. карбованців чистого прибутку.

Економіст за фахом, М.І. Гук скрупульозно обрахував все, як кажуть, до копійки. Баланс, зрозуміло, на користь хрону при порівняно невеликих затратах праці й коштів на його вирощування і переробку та збут.

Це – тоді, в 60-х роках, коли стандартна баночка столового хрону в роздрібній торгівлі коштувала 20 коп. Зараз ціна на хрін не в копійках, а в гривнях. Скажімо, у Вінниці на базарі три невеличких корінці хрону коштують 2–3 гривні залежно від пори року і кон'юнктури ринку, а 200-грамова баночка столового хрону – 5 гривень. То, чи не варто вдатися до вирощування і переробки хрону, як прибуткової і вигідної культури?

ОСОБЛИВОСТІ ВИРОЩУВАННЯ

Хрін – культура невибаглива. Добре росте на будьяких ґрунтах, крім заплавних. Коріння проникає на глибину до 2 м і живить рослину за рахунок вологи глибинних шарів. Відтак відстань між рослинами може становити 20–25 см, а ширина міжрядь – 50–60 см, що дозволяє застосувати механізований обробіток плантації.

За вегетацію хрін двічі обробляють мотиками і проводять щілювання ґрунту бурякоприйомними лопатами, поки зімкнуться рядки. Далі він своїм буйним листям затінює міжряддя, і бур'яни практично не ростуть. Однак, передзбиральне щілювання міжрядь обов'язкове.

Певну складність становить підорювання і збирання хрону. У пригоді може стати той самий бурякопідіймач в агрегаті з колісним трактором. Лапи підрізають корені на глибині 40–50 см, а відтак втрати сировини мінімальні. Витягувати із землі корені хрону й очищати їх від листя і корінців доводиться вручну.

А щодо садіння хрону, то ця культура добре розмножується вегетативно, тобто відрізками кореня. Якщо на ньому є хоч одна ростова брунька, хрін неодмінно почне рости.

Тут слід зауважити таке. Якщо ми хочемо мати добрий урожай дорідних коренів хрону, площу під посадку треба глибоко (на 60–70 см) переорати або хоча б прощілювати у двох напрямках. Грубе коріння утворюється на всю глибину пухкого шару ґрунту аж до підошви.

ПЕРЕРОБКА ВРОЖАЮ

Гектар хрону може видати 300–350 і навіть 500 ц коренів, як і цукрові буряки. Скільки-то баночок хрону вийде з тієї сировини, якщо на одну стандартну баночку йде не більше 50 г хрону і стільки ж червоного столового буряка? Решта – вода, сіль, цукор, оцет.

Інша справа – зберегти і переробити урожай. За певних умов хрін може зберігатися свіжим до року і більше. А для переробки можна відшукати колишні, навіть автоматизовані, лінії переробки і розфасування овочевої продукції, в тому числі й хрону.

Гадаю, що ця справа вигідна. Хрін – досить прибуткова культура. А рівень рентабельності виробництва, переробки і реалізації продукції буде залежати від кмітливості того, хто береться за справу.

РЕКУЛЬТИВАЦІЯ ГРУНТУ

Хрін може рости на одному місці багато років. Правда, з часом земля виснажується, хрін вироджується і виникає потреба змінити ділянку, а площу рекультивувати.

Вивести хрін складно, якщо навіть глибоко перекопати чи переорати плантацію і вибрати корінці. Але ж загублений найменший відламок кореня з брунькою проросте. І таких корінців – сотні.

Є дещо простіші способи виведення хрону. Скажімо, після ретельного викопування засіяти ділянку багаторічними травами (люцерна, конюшина, еспарцет, буркун тощо). Хрін не витримує затінення і гине. Проростають лише окремі рослини, які слід викопати вручну. А з хімічних засобів ефективний гербіцид раундап. Цей препарат знищує навіть найменші рослинки хрону. Можна використати також солярку, гас тощо.

Рекультивовані площі удобрюють і засівають сидератними культурами з густим травостоєм (гірчиця, дика редька, суріпиця) або ж багаторічними травами. Тоді хрін виводиться остаточно.

Г.А. Скоряк, *м. Вінниця*

ставлять у тепле місце на вікно. Через кілька днів з'являться паростки. Рослини добре ростимуть і розвиватимуться у таблетках доти, аж поки коріння не проросте крізь тканинну оболонку таблетки. Тоді їх разом з таблеткою пора пересадити в стаканчики або безпосередньо в ґрунт. Торф'яні таблетки коштують не дорого, а користі від них чимало. Перш за все у таких таблетках стовідсотково сходить насіння, та й розсада виходить якісна, міцна і значно краща, ніж у звичайних ящиках або в парнику.

Добірний урожай залежить не лише від освітлення рослин, а й від наявності поживних речовин та вологи у ґрунті. Скажімо, огірок вибагливий до родючості ґрунтів, їхньої структури та кислотності, любить гарно підживлену землю, особливо перегноєм. У звичайних умовах огірки поливають раз на тиждень, 3–4 відра води на 1 кв. м грядки, обов'язково увечері. Вода повинна бути теплою, нагрітою на сонці, бо огірки погано витримують холодну воду. Найкраща температура для поливу 25°С.

Категорично неприпустимо поливати огірки прямо з водогону. Ще один дуже важливий момент, який треба врахувати під час вирощування огірків, – це систематичне збирання врожаю, бо перерослі плоди гальмують розвиток інших плодів.

Т.О. Григоренко, *м. Черкаси*

Висушений корінь імбиру

Імбир

(Закінчення. Початок у № 9, 2008 р.)

Люди з давніх-давен цінували пахучі трави. Спочатку ними користувалися у різних ритуалах, пізніше – почали вживати для надання аромату й присмаку стравам, а також для виготовлення ліків...

ПРЯНО-СМАКОВІ ТА ПРЯНО-АРОМАТИЧНІ РОСЛИНИ

Із журналу "Чумацький шлях". Передплатний індекс – 22436

Ваніль – пряність, яка походить від орхідей. Квіти цього дерева (Vanilla planifolia Andr.) запилюються виключно маленькими бджілками, які водяться лише в Мексиці. Саме тому кілька століть протрималась монополія Мексики на експорт ванілі. Мексиканські ацтеки задовго до відкриття Америки знали ваніль та використовували її для ароматизації какао. В наш час ваніль вирощують і в інших краях, здебільшого на о. Мадагаскар, на спеціальних плантаціях, проводячи штучне запилення. Пряність отримують з недозрілих плодів (стручків) дерева, піддаючи їх складній обробці. Примхливість культури ванілі та тривалість обробки призвели до того, що й досі ваніль залишається однією з найдорожчих прянощів на світовому ринку. Дорожнеча ванілі спонукала підприємливих осіб до штучного виробництва її замінника – ваніліну. Однак ця заміна аж ніяк не повноцінна. Ваніль використовують лише в солодкі страви та тісто, а також для ароматизації шоколаду та алкогольних напоїв. Вона цінується як засіб, що збуджує та стимулює діяльність м'язів.

Кардамон

Імбир – багаторічна трав'яниста рослина (Zingiber officinale Rosc.) родом з Пд.-Сх. Азії, зовні подібна до очерету. Його назва зустрічається в старих, написаних санскритом, рукописах. У Європу ще задовго до початку нашої ери імбир привозили арабські купці. Як прянощі використовують розмелене на тонкий порошок кореневище, що містить ефірні олії, крохмаль, цукри, смоли. Імбир – улюблені прянощі наших предків. Його використовували для приготування квасів, медів, браг, наливок, настойок, а також медівників, пасок тощо. Його можна додавати до соусів, маринадів, тушкованого м'яса і домашньої птиці. Імбир – один з головних компонентів популярної суміші "карі". Найбільше споживають імбир в арабських країнах, Англії та США.

Кардамон – одна з найніжніших і до цього часу найдорожчих прянощів. Цю пряну багаторічну трав'янисту рослину (Elettaria cardamomum Maton.), що походить з Індії та Шрі-Ланки, знали вже стародавні греки та римляни, йому приписували велику цілющу силу. Як прянощі використовується насіння з дуже сильним гострим запахом. В насінні знаходяться ефірні олії, крохмаль, жири, оксалат кальцію тощо. Перед вживанням зерньята треба розмолоти і додавати дуже обережно. Здебільшого кардамон вживають для ароматизації борошняних кондитерських виробів. Араби додають кардамон до т. зв. бедуїнської кави – символу гостинності в Саудівській Аравії. В Скандинавії кардамон додають до м'ясних страв та копченостей, у маринади та соління. Фармакопеї багатьох країн рекомендують кардамон при астмі, мігрені та як вітрогінний засіб для покращення апетиту.

Аніс

На Моллукських островах росте мушкательне дерево – мушкатник запашний (Myristica fragrans Houtt.). Культивується в інших тропічних країнах. Всередині його яскравих жовтогарячих плодів знаходиться насіння з ядром (мускатним горіхом), що має характерний витончений аромат і прянопекучий смак. Мускатний горіх містить до 3 % ефірної олії, близько 40 % жирної олії, крохмаль, пігменти, сапоніни, пектинові речовини. У середновіччі мускат використовували для виготовлення ліків, що скріплюють шлунок, та для підвищення апетиту. У наш час мускатним горіхом ароматизують спиртні напої, коктейлі, надають пікантного смаку різним стравам. З пресованого насіння отримують духмяний жовтогарячий бальзам, що вживається для розтирання, як відтяжний засіб.

Існує низка видів рослин роду Cinnamomum, кора яких у висушеному вигляді під назвою **кориця (цинамон)** використовується як прянощі. Найбільш відомі: цейлонська (Cinnamomum zeylanicum Blume), китайська та малабарська кориця. Хоча й надалі Шрі-Ланка є головним постачальником кориці найвищого гатунку, її виробництво вже поширилось на південь Індії, Сейшельські острови, Мадагаскар, Ямайку, Гвіану та Бразилію, де плантаційно вирощується цейлонське цинамонове дерево. Кора молодих пагонів дерева містить манніт, смоли, слиз, оксалат кальцію, дубильні речовини. Типовий своєрідний аромат кориці обумовлений вмістом ефірної олії, до складу якої входить альдегід коричної кислоти, феландрен та евгенол. Використовується кориця переважно у кондитерській промисловості, а також у парфюмерії. Кориця покращує апетит і поліпшує травлення.

Лавр благородний (Laurus nobilis L.) був і залишається символом слави, перемоги та величі. Культ лавра народився у глибоку давнину. Аполлона, античного бога сонця та еталона чоловічої краси, завжди зображали з лавровим вінком на голові. В минулому лавровим вінком увінчували римських імператорів-переможців. У наші дні лавровий вінок є нагородою переможцям різноманітних спортивних змагань. Росте лавр благородний в Середземномор'ї, де є реліктовою культурою, залишками флори третинного періоду. В наш час лавр вирощують також у Закавказзі та в Криму. Всі частини рослини містять ефірну олію, дубильні речовини, смоли, гіркоти, чим обумовлюється типовий ароматний запах та приємний гіркуватий смак. Висушений лавровий лист – загальновідомі прянощі, що збуджують апетит та сприяють травленню. Ефірна олія лавра – чудовий дезинфікуючий, інсектицидний та лікувальний засіб.

Лавр благородний (квітки та листя)

Шафран посівний (Crocus sativus All.) у кожній своїй квіточці містить по три жовтогарячо забарвлених приймочки з ароматом гіркувато-пряного смаку. Саме ці приймочки використовують як прянощі. Їх вручну вистригають з щойно розквітлих бутонів шафрану, швидко і обережно висушують. Для добування 1 кг сухих прянощів треба зібрати близько 200 тисяч приймочок. Тому ціна шафрану дуже висока. Водночас шафран використовують як харчовий барвник, про що вже розповідалося у статті "Рослини-барвники" (див."Чумацький шлях", №2, 2008 р.), а походить шафран з країн Середземномор'я, до Європи його завезли араби в IX ст. Нині великі плантації шафрану закладені в Іспанії та на півдні Франції. На світовому ринку найбільш якісним вважається іспанський шафран. Як прянощі шафран вживається переважно самостійно і в мізерно малій кількості для ароматизації кондитерських виробів та для приготування м'ясних і овочевих страв. Перевищивши кількість шафрану, можна зіпсувати страву.

Варто згадати пряні рослини, якими послуговувалися наші предки. З часів сивої давнини в Україні вживали як приправи до страв гірчицю, кмин, лепеху, материнку, чебрець, чорнушку. До числа місцевих пряних рослин належать аніс звичайний (Anisum vulgare Gaertn.) (ганус), бедринець ломикаменевий (Pimpinella saxifraga L.), васильки справжні (Ocimum gratissimum L.), калган прямостоячий [Potentilla erecta (L.) Hampe], любисток лікарський (Levisticum officinalis Koch), майоран садовий (Majorana hortensis Moench), м'ята перцева (Mentha piperita L.), пастернак посівний (Pastinaca sativa L), хрін звичайний (Armoracia rusticana Gaerth.), цибуля городня (Allium cepa L.), чабер садовий (Satureja hortensis L.), яловець звичайний (Juniperus communis L.) та багато інших.

Оскільки привізні прянощі в Україні дещо витіснили із вжитку місцеві пряні рослини, більшість з

Кориця та палички кориці

них вже просто забуті або давно вийшли з моди. Однак за якістю і смаком наші прянощі мало поступаються перед привізними. Місцеві пряні рослини можна заготовити, збираючи їх у лісах та на луках, або виростити вдома – на грядці чи у горщиках на підвіконні.

Марія Хомляк,
кандидат біологічних наук.
Спеціально для журналу "Чумацький шлях"

Із журналу "Чумацький шлях". Передплатний індекс – 22436

Тип плодоношення сорту Ненька

СЛИВА: формування конвеєру надходження свіжих плодів для десерту та переробки

Поточний рік виявився багатим на врожай не тільки зернових культур, але й особливо щедрим для двох плодоягідних культур – для сливи та суниці. Саме достатня кількість опадів, рівномірно розподілених впродовж вегетації рослин, дала змогу сортам цих культур проявити свої можливості у плані кількості плодів, особливо їх якісних показників. Обидві культури є вологолюбними і літо 2008 р. підтвердило, що інтенсивне садівництво може дати максимум лише за достатку вологи.

Чи можливо забезпечити себе тривалий час свіжими та смачними плодами сливи в присадибному саду? Ми відповідаємо ствердно, і сьогодні увазі читачів пропонуємо знайомство з чотирма високоякісними сортами сливи, плоди яких, починаючи достигати в перших числах серпня, та завершуючи достигання в середині вересня, забезпечують конвеєр надходження плодів для десерту та різних видів переробки впродовж 1,5 місяця. Строки достигання порівняно з іншими сортами наведено в діаграмі.

НЕНЬКА

Походження. Новий український сорт, отриманий у Мліївському інституті садівництва як сіянець від вільного запилення сорту Ода.

Поширення. Поки що мало поширений сорт, вивчається в колекційних насадженнях дослідних установ. З 2007 р. – у "Державному реєстрі сортів рослин, придатних до поширення в Україні". Право на поширення сорту та надання ліцензій підтримується Інститутом помології (м. Мліїв).

Дерево середньої сили росту, з округлою середньої густоти кроною. Пагоноутворювальна здатність середня. Однорічні пагони середньої товщини, дугоподібні, коричневі. Забарвлення кори штамба та основи скелетних гілок сіре. Тип плодоношення – в основному на букетних гілочках та коротких до 5–12 см гілочках – шпорцях.

Листки середньої величини, оберненояйцеподібної форми, темно-зеленого кольору, з округлою основою та короткозагостреною верхівкою. Листковий черешок короткий, 10–12 мм, середньої товщини. Край листка пилчасто-городчастий.

Цвітіння та плодоношення. Цвіте в ранні строки, дуже рясно. Квітки середньої величини, білі. Сорт частково самоплідний. Плодоношення раннє, з третього року, врожайність висока – по 55–65 кг з 10-річних дерев.

Плоди великі (40 г), середньоодномірні, широкоовальної форми, часто асиметрично бугорчасті. В знімальній стиглості зелено-синього, споживчій – темно-синього кольору з густим сизим нальотом. Плодоніжка коротка (10–14 мм), середньої товщини, виходить з вузької і глибокої "лійки". Вершина плоду притуплена, часто з помітною впадиною. Бічний шов малопомітний.

М'якуш зелено-жовтий, хрумкий, досить щільний, соковитий, відмінного кислувато-солодкого смаку. Дегустаційна оцінка 4,8 бала.

Кісточка легко відділяється, середньої величини, пласка, овальної форми, з тупими основою та верхівкою.

Достигання раннє, в умовах Київщини припадає на 4–9 серпня, тобто на декілька днів пізніше Чачанської ранньої, але на 5–6 днів раніше Кабардинської ранньої. На тиждень раніше Чачанської Лепотіки, та на місяць раніше сорту Стенлей.

Використання. Завдяки чудовому смаку плоди споживають, головним чином, свіжими, однак придатні і для різних видів переробки. Завдяки добрій транспортабельності витримують тривалі перевезення.

Строки достигання плодів сливи різних сортів в умовах Київщини

№	Серпень						Вересень						Жовтень	
п/п	1	5	10	15	20	25	1	5	10	15	20	25	1	5
1					Ненька									
2								Кабардинська рання						
3								Чачанська Лепотіка						
4									Р-д Альтана					
5										Чачанська Наіболія				
6			Ісполінська											
7						Стенлі								
8						Вижин								
9						Волошка								
10				Угорка італійська										
11							Блюфрі							
12							Валор							
13					Угорка донецька									
14							Анна Шпет							
15								Президент						

Примітка: за смаковими якостями та врожайністю перевершує Чачанську ранню та материнський сорт Оду. Є одним з найкращих українських сортів раннього строку достигання з плодами типу "угорок".

ЧАЧАНСЬКА ЛЕПОТІКА (CACANSKA LEPOTICA)

Походження. Югославський сорт, отриманий у 1961 році від схрещування Угорки Вангенгейма та Угорки звичайної на дослідній станції Чачак.

Поширення. За останнє десятиліття набув значного поширення у республіках колишньої Югославії, Німеччині, Угорщині, Чехії, Болгарії та Польщі. В Україні вивчається в наукових установах.

Дерево середньоросле з широко-округлою кроною середньої густоти. Кути відходження скелетних гілок від стовбура становлять 45–50°. Пагоноутворювальна здатність середня. Зимостійкість – середня.

Цвітіння і плодоношення. Цвіте в середні строки, дуже рясно. Плодоношення зосереджене на однорічних пагонах та багаторічних букетних гілочках. Сорт самоплідний, є добрим запилювачем для інших сортів. Плодоносить рано, на сіянцях аличі з четвертого року. Врожайність висока і регулярна: на 4-й рік після садіння – 6,7 кг/дер.; на 5-й – 11,1; на 6-й – 14,7; на 7-й – 38,4 кг з дерева, при середній врожайності за 4 роки 300–495 ц/га в залежності від підщеп (Илиев П., Щьркова Й., 1986).

Ханіта

Плоди вище середньої величини і великі – 32–42 г, широко-овальної форми, темно-синього забарвлення, в густому сизому нальоті. М'якуш зеленувато-жовтий, середньої щільності й соковитості, доброго кисло-солодкого смаку (4,3 бала), але не завжди досягає бажаної цукристості (не вище 15,8%). Кісточка невелика (3,64% від маси плоду), відділяється від м'якуша.

Достигання плодів ранньосереднє – 10–20 серпня на Київщині (на півдні – дещо раніше – 4–12 серпня). Мають тривалий термін зберігання та добру транспортабельність.

Використання. Плоди споживають як свіжими, так і для різних видів переробки і сушіння.

Примітка: в розсаднику сорт проявляє симптоми несумісності з сіянцями аличі. Саджанці краще вдаються на деяких вегетативних підщепах та сіянцях Угорки Вангенгейма, на яких є сильнорослішими. За сукупністю ознак – скороплідність, врожайність та стійкість до хвороб – є унікальним сортом. А компактність крони та "густота" заповнення її плодами – дають змогу формувати веретеноподібні малогабаритні дерева, з якими рівень продуктивності в 30 т/га досягти не важко.

ХАНІТА

Походження. Новий німецький сорт, виведений у 1980 році в Хохенхеймському університеті від схрещування сортів Президент та Ауербахер. Селекціонер В.Хартман (M. Fischer , 1995).

Комерційного поширення почав набувати з 1992 року в європейських країнах, і найбільше у Німеччині та Польщі. Вивчається в наукових установах України.

Чачанська Лепотіка

Дерева у перші роки росту сильнорослі, а з вступом у плодоношення – середньої сили росту; з округлою та рідкою кроною, формують гострі кути відходження скелетних гілок від штамба. Тип плодоношення – на довгих однорічних пагонах та коротких багаторічних пагонах–шпорцях і букетних гілочках. Листки темно-зеленого кольору, оберненояйцеподібної форми.

Цвітіння та плодоношення. Самоплідний сорт, цвіте в ранньосередні терміни, рясно, одночасно з сортом Чачанська Лепотіка. Плодоношення дерев раннє – з другого року після садіння, врожайність висока та регулярна. Є задовільним запилювачем для інших сортів.

Плоди середнього і вище середнього розміру (33–38 г), видовжено-овальної форми, темно-синього забарвлення, в густому сизому нальоті. Добре забарвлюються задовго до повного достигання. М'якуш зеленувато-жовтий, соковитий, середньої щільності, відмінного кислувато-солодкого смаку, з яскравим ароматом. Кісточка середньої величини, добре відділяється від м'якуша. Вміст цукру є надзвичайно високим – в середньому 17,9%, тобто цей показник близький до параметрів сорту Угорка італійська, та значно перевершує сорт Стенлі.

Достигання середньопізнє, на Київщині припадає на 21–25 серпня. Тобто сорт вдало заповнює проміжок між середньостиглими (Чачанська Лепотіка) та пізньодостигаючими сортами (Стенлі).

Використання плодів передбачається перш за все свіжими завдяки чудовому смаку, а також вони є відмінною сировиною для виготовлення високоякісних компотів, варення, джемів, мармеладу та чорносливу.

Примітка: сорт толерантний до вірусного захворювання "шарка" сливи, тому має значні перспективи для вирощування в усіх "сливових" регіонах України, а завдяки зимостійкості – і у відносно "прохолодних" – південному Поліссі та Лісостепу. За смаковими якостями, скороплідністю, врожайністю та стійкістю до хвороб перевершує як материнський сорт, так і багато уже відомих сортів сливи. А компактність крони та "густота" заповнення її плодами дають змогу формувати веретеноподібні дерева, з якими рівень продуктивності в 30 т/га досягти не важко, вчасно подбавши про стимулювання галуження пагонів.

СТЕНЛІ (STANLEY)
(часто вживана назва – Стенлей)

Походження. Виведений у 1913 році в США на дослідній станції в Женеві, штат Нью-Йорк, від схрещування сортів

Тип плодоношення сорту Стенлі

Угорка ажанська і Великий Герцог.

Поширення. Вирощується в усіх країнах Європи, де є культура сливи. В Україні добре вдається в степовій та лісостеповій зонах, можливе вирощування і на півдні Полісся. Право на поширення сорту та надання ліцензій підтримується Інститутом садівництва (м. Київ).

Дерево середньоросле, з широкоовальною середньої густоти кроною. Скелетні (основні) гілки відходять від стовбура майже під прямими кутами, що забезпечує міцність дерева та зручність його формування. Пагоноутворювальна здатність слабка. Пагони довгі, синьо-чорні. Зимостійкість середня, сорт стійкий до "шарки" сливи.

Цвітіння і плодоношення. Цвіте пізно, дуже рясно – на один погонний метр 2-річної деревини квіток у п'ять разів більше, ніж у відомого сорту Угорка італійська. Сорт самоплідний, сам є добрим запилювачем.

На сильнорослій підщепі аличі у плодоношення вступає на четвертий – п'ятий рік. Тип плодоношення – на складних багаторічних букетних гілочках, в меншій мірі – на минулорічних пагонах. На шостий–сьомий рік після садіння врожайність становить 35, а на десятий – 55–60 кг з дерева.

Плоди розміщуються рідко, по одному–два, що забезпечує їх одномірність та високу товарність. Середня маса 36 г, оберненояйцеподібної форми, зі своєрідною "шийкою" біля плодоніжки та бугорчатістю по бічному шву. Темно-сині, майже чорні. М'якуш щільний, жовтий, доброго кислувато-солодкого смаку (4,3 бала). Кісточка середньої величини, напіввідстаюча.

Достигання плодів пізнє, на Київщині припадає на 6–16 вересня, що на 5–6 днів раніше Угорки італійської. У холодному сховищі плоди зберігаються добре (20–25 днів). Транспортабельність висока.

Використання. Плоди споживають свіжими, придатні для виготовлення чорносливу, різних видів переробки та заморожування.

Примітки: однорічні саджанці, вирощені на сіянцях аличі, сильнорослі і кроновані.

Сорт із стабільною високою продуктивністю. Кращі якісні показники плодів та повне відставання кісточки досягаються достатнім зволоженням грунту під час достигання.

Сьогодні ми свідомо не наводимо опис та рекомендацію для культивування високоякісного та досить давнього сорту Угорка італійська, позаяк через сильне ураження вірусом "шарки" та пошкодження групою шкідників – отримання його плодів мало реальне.

В.В.Павлюк,
зав. відділом селекції та сортовивчення
Інституту садівництва (м. Київ),
кандидат сільськогосподарських наук,
8 (050) 545-67-73
Фото автора

Голубика –

Лохина (голубика) належить до роду чорниця (Vaccinium L.), що налічує понад 100 видів. Найвідомішими є Vaccinium uliginosum L. – лохина болотна, V. corymbosum L. – лохина висока, американська, або щиткова. Ареал лохини охоплює всі північні і помірні райони північної півкулі, за винятком дуже сухих і жарких районів Азії. Зростає голубика переважно на вологих, заболочених ґрунтах, окремі ж види успішно ростуть на сухих кам'янистих схилах Арктики і високо в горах.

В природних умовах України поширений один вид голубики – V. uliginosum. Її збирають (там, де ще залишилися ліси, болота) і використовують в їжу та для лікування багатьох хвороб. Основні запаси цієї дикорослої ягоди зосереджені в Рівненській, Житомирській, Волинській, Чернігівській, Сумській, Хмельницькій областях, зустрічається голубика і в Карпатах. Голубикою цю рослину назвали, поза сумнівом, за колір ягід, але її нерідко називають ще п'яницею, водоп'янкою. Ці назви вона отримала, швидше за все, через своє сусідство з багульником болотним, листки якого в жарку погоду виділяють ефірні сполуки, що викликають неприємні відчуття – головний біль, запаморочення. Ще голубику називають гонобобель, гонобель. Близьке до цих назв слово "гонобіть" по В.Далю означає "припасати, збирати". Видова назва – болотна – пов'язана з її зростанням на болотах, а латинська видова назва – uliginosum походить від слова "uligo" – "вологість". У нас її частіше називають буяхи, лохина.

Голубика – перспективна ягідна культура в першу чергу для Полісся та Лісостепу України. Вона характеризується широкою екологічною пластичністю, високою зимостійкістю, великим внутрішньовидовим різноманіттям форм за багатьма ознаками. Рослини порівняно стійкі до шкідників та хвороб, рано вступають у плодоношення, довговічні, при належному догляді здатні зростати 50–90 років. Росте ця світлолюбна і вологолюбна рослина на неродючих кислих ґрунтах мало придатних для використання сільським і лісовим господарством.

А ось голубика висока, яка походить з Північної Америки, добре почувається і на сухіших ґрунтах і до того ж дає вищі врожаї.

В Україні голубика висока з'явилася порівняно недавно і ще не набула значного поширення, хоча інтерес до неї щороку зростає. В себе на батьківщині вона дуже популярна. Введена в культуру вона у 1908 р. американським ботаніком Ф. В. Ковіллом. Нині в Сполучених Штатах виведено більше 60 сортів, а площа насаджень під голубикою перевищує 10 тис. га, урожайність – 100 ц/га. В Європу американські сорти високорослої голубики вперше були завезені в 1923 році до Нідерландів, потім до Великобри-

нова ягідна культура

Багатьом читачам відомо, що голубика (лохина, буяхи) – цінна і дуже корисна ягода, але можливість скуштувати її, була далеко не у кожного.

танії, Данії, Швеції, Швейцарії, Італії, Польщі та інших країн.

Сьогодні нараховується більше 130 сортів цієї культури. Вирощування голубики впродовж 30–40 років у Білорусії, Прибалтиці і в окремих регіонах Росії показало перспективність цієї нової ягідної культури в цих країнах.

Ягоди лохини високої на смак нагадують чорницю, але солодші й ароматніші. Вони становлять цінність як харчовий продукт і як лікарська сировина. У свіжому вигляді завдяки своєму смаку, соковитості є дієтичним продуктом харчування, що не викликає ніяких алергійних реакцій. У ягодах міститься 8,4–9,5% цукрів, 0,54–0,78% органічних кислот, до 60 мг% аскорбінової кислоти, є фенольні сполуки: антоціани, лейкоантоціани, флавоноїди, дубильні речовини. Пектинові речовини, що містяться в ягодах, виводять з організму солі важких металів, мають протиатеросклеротичну і антибактеріальну дію. У плодах виявлені вітаміни групи А, В, РР (нікотинова кислота); вони містять фосфор, калій, магній, натрій, кальцій, кремній, алюміній, залізо, марганець, мідь, йод та інші мінеральні елементи.

В офіційній медицині плоди лохини рекомендують при ентероколіті, пієлітах, катарі шлунка, у народній – при дизентерії, цинзі; відвар з листків застосовують при лікуванні цукрового діабету. Ягоди є судинозміцнювальним засобом і особливо корисні людям літнього віку. З ягід готують варення, джем, соки, вино, пастилу, пюре, компот, кисіль, начинки для кондитерських виробів; їх сушать і заморожують.

Голубика висока – листопадний кущ висотою 1,5–2,5 м. Рослина відзначається швидким ростом, високою пагоноутворювальною здатністю. У голубики розрізняють пагони формування і пагони галуження. Пагони формування розвиваються з підземних бруньок або з бруньок, розташованих при основі старих гілок, за сезон вони можуть виростати до 1,5 м. Іноді пагони формування не встигають закінчити ріст до настання приморозків і верхівки їх підмерзають. Наступного року на пагонах формування розвиваються пагони галуження. Приріст їх сягає 8–20 см. Ріст цих пагонів починається наприкінці квітня – на початку травня і продовжується до середини червня. Чим вищий порядок галуження пагонів, тим вони коротші. У липні на верхівках і в пазухах верхніх листків закладаються квіткові бруньки, що формують урожай наступного року.

Листки в голубики високої еліптичні або овальні, 3–4 см завширшки і 6–8 см завдовжки, темно-зелені, гладенькі, блискучі, на коротких черешках. Перед осіннім листопадом листки набувають жовтого або червоного забарвлення і рослини в цей період дуже декоративні.

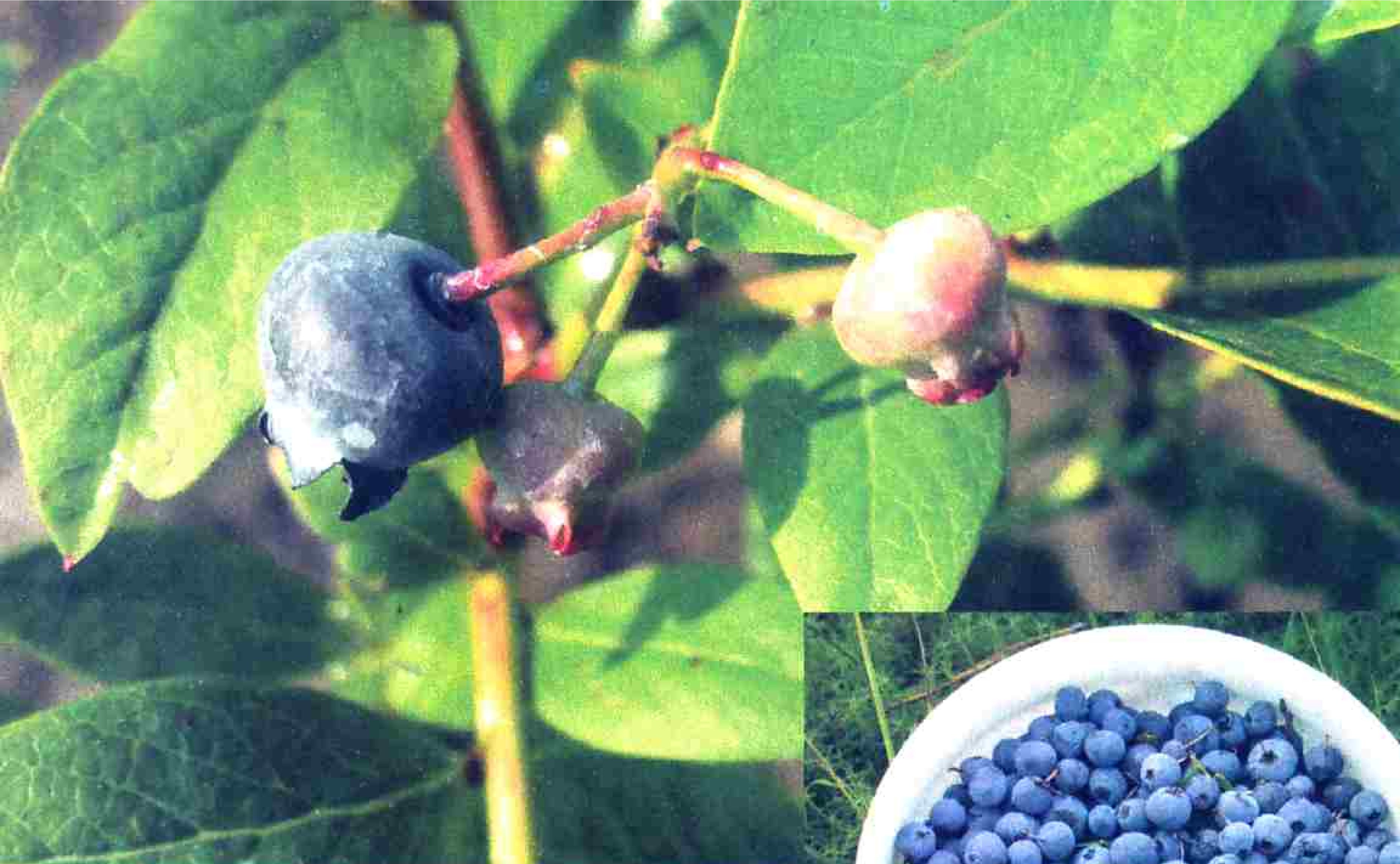
Квітки завдовжки 1,5–2,0 см, білі з рожевим відтінком, зібрані в китицеподібні суцвіття по 5–15 шт. Розпускаються квітки в суцвітті неодночасно, тому цвітіння розтягнуте. Цвітіння починається у 2-й половині травня і продовжується 3–4 тижні.

Плід – темно-синя ягода з сизим нальотом, діаметром від 5–10 до 20 мм, має численне насіння. Розміри ягід значно варіюють залежно від сорту та від розташування у гроні. Перші стиглі ягоди в гроні більші і можуть досягати 4,5 г. Середня маса ягоди – 1,5–2,5 г. За формою вони округлі, іноді п'ятигранні чи сплющені. М'якуш ягоди світлий, середньої щільності. У стиглих плодів зберігається чашечка. Смак ягід приємний, частіше кисло-солодкий, буває солодким. Плоди багатьох сортів мають приємний аромат. Достигають залежно від сорту і погодних умов через 2–3 місяці після цвітіння. Період достигання розтягнутий і може тривати більше місяця, що дає змогу збільшити період споживання свіжої продукції. За строками достигання сорти лохини поділяються на 3 групи: ранні (достигання ягід відбувається наприкінці червня – на початку серпня), середні (початок серпня – вересень), пізні (до приморозків). Для повного формування урожаю ранніх сортів необхідна сума ефективних температур вище 10°С – 1500–1700°С, середніх сортів – 1900–2100°С. Ягоди пізніх сортів в умовах України не встигають повністю достигнути.

Збір урожаю проводять 3–5 разів. Стиглі плоди у голубики не опадають до 12 днів, що зручно для збирання врожаю.

Коренева система голубики розгалужена, мичкувата, корені тонкі, проникають на глибину до 40–60 см, проте основна маса (90%) їх знаходиться у верхньому шарі ґрунту до 15 см. Характерною рисою коренів голубики, як і інших представників брусничних, є відсутність кореневих волосків, що в інших рослин всмоктують воду і поглинають елементи живлення з ґрунту. Цю функцію виконують гриби, що знаходяться в симбіозі з коренями голубики (ендотрофна мікориза).

Голубика краще росте на добре дренованих торфово-піщаних, торфово-суглинкових чи дерно-підзолистих ґрунтах. Ґрунти повинні бути досить родючі, добре удобрені, з високим вмістом гумусу, помірно вологі, кислі (рН 3,5–4,5). За нижчої кислотності рослини погано розвиваються і в них з'являються ознаки дефіциту заліза та міді. Коли рН вище 6 рослини голубики припиняють ріст і через деякий час гинуть. Тривалого затоплення, як і тривалої посухи, голубика не витримує.

Для неї виключно важливим є постійна помірна вологість ґрунту, особливо в період вегетації.

Голубика світлолюбна рослина. Зменшення освітлення на 20–30% порівняно з відкритим місцем зростання викликає порушення в розвитку квіткових бруньок. Зниження ж освітлення на 50% призводить до зменшення врожаю.

Зимостійкі сорти можуть витримувати зниження температури до –30°С. Така температура в Україні буває досить рідко. Зимостійкість високорослої голубики знижується під впливом ранньоосінніх приморозків. Проте навіть в найсуворіші зими повного відмирання кущів не спостерігається. Найменшою морозовитривалістю відзначаються квіткові бруньки. Навесні квітки витримують заморозки до –2°С.

Голубика перехреснозапильна рослина, тому для зав'язування ягід варто висаджувати не менш 2 сортів, що квітують одночасно. Запилення проводиться бджолами, джмелями та іншими комахами. При самозапиленні урожай знижується.

Саджанці вступають у плодоношення на 3–4-й рік, але нарощують урожай поволі. І лише у віці 6 років вони дають від 2,5 до 5 кг з куща. За дбайливого догляду голубика висока може рости і плодоносити 50–90 років.

У саду під голубику виділяють захищену від вітрів, але не затінену ділянку. Рівень підгрунтових вод повинен знаходитися в межах 35–70 см від поверхні. Ґрунти переважно торф'янисті, кислі, з високим вмістом гумусу і з достатнім запасом вологи. Для весняного садіння ділянку готують з осені. З розрахунку на 1 $м^2$ дерново-підзолистого ґрунту вносять: 5–10 кг перегною або компосту, 10–30 кг верхового торфу, 50–70 г суперфосфату, 30–40 г сірчанокислого калію. Для підкислення слабокислих або нейтральних ґрунтів використовують кислий торф або за рік до садіння вносять 10–20 г меленої сірки. На піщаних ґрунтах з pH 5,0 на 1 сотку вносять 5 кг сірки, при pH 6,0 – норму збільшують вдвічі. Після рівномірного розкидання добрив ґрунт перекопують. На присадибних ділянках особливо з важкими або бідними ґрунтами для кожного куща готують посадкові ями. У США для вирощування високорослої голубики використовують половини металевих бочок з просвердленими в дні отворами. Викопані посадкові ями діаметром 1–1,5 м і глибиною 0,5–0,6 м заповнюють торфо-піщаним субстратом (3:1). До субстрату також можна додавати лісову, хвойну підстилку.

Висаджувати рослини краще навесні з відстанню між ними не менше 1,5 м. Поверхню субстрату після садіння злегка ущільнюють, поливають і мульчують тирсою шаром 5–6 см. Під молоді рослини рекомендується вносити 30 г мінеральних добрив (12 г сірчанокислого амонію, 12 г суперфосфату і 6 г сірчанокислого калію). Підживлення голубики мінеральними добривами починають на другий–третій рік після садіння. Його краще проводити в період розпускання бруньок. Вносять 10–15 г на кущ суперфосфату, 20 г сульфату калію і 30 г сірчанокислого амонію. Вносячи добрива та виконуючи інші агротехнічні заходи слід пам'ятати про поверхневе розміщення кореневої системи голубики. У міжряддях ґрунт обробляють на глибину не більше 8–10 см, а ближче до кущів – на 2–3 см. Для підтримки оптимального рівня кислотності ґрунту бажано 1 раз на місяць поливати кущі підкисленою водою. Для підкислення води садівники часто використовують лимонну, щавелеву (1 чайна ложка на 3 л води), оцтову (9%) або яблучну кислоти (100 г на 10 л води), а також розбавлену сірчану кислоту в кількості 50–100 мл на 10 л води.

Мульчування є обов'язковим прийомом при вирощуванні голубики; воно сприяє збереженню вологи в ґрунті, врівноважує добові температурні коливання, частково пригнічує ріст бур'янів, покращує поживний режим. Найкращі результати дає мульчування тирсою хвойних порід, які, крім всього, ще й підкислюють ґрунт.

Важливим заходом з догляду за голубикою є обрізування. Якщо його не проводити, погіршується ріст рослин, дрібнішають ягоди, знижується урожайність. Тому з чотирирічного віку у голубики починають видалення старих гілок, пошкоджених, зламаних і слабких пагонів. У сортів, схильних до загущення, освітлюють центральну частину куща, у розлогих кущів вирізують нижні поникле гілки. Обрізування краще проводити навесні до початку сокоруху.

Розмножують голубику насінням, вегетативним шляхом і щепленням. При насіннєвому розмноженні відбувається розщеплювання сортових ознак, більшість сіянців характеризуються дрібнішими плодами, ніж материнські рослини. В той же час сіянці з ягід культурних сортів відзначаються більшою пристосованістю до нових умов в порівнянні з сортовими рослинами. Вегетативно голубику розмножують живцями, відсадками і поділом куща.

Садівникам, які збираються вирощувати голубику високу пропонуємо звернути увагу на такі сорти (на жаль усі іноземного походження).

Ранньостиглі сорти – Weymouth, Earliblue, Bluetta, Nortland, Patriot, Duke, Reka. Кущі цих сортів невисокі, раніше починають вегетацію, менше підмерзають, стійкі до грибних хвороб. Проте ягоди за розміром і смаком поступаються ягодам середніх і пізніх сортів.

Середньостиглі сорти – Bluecrop, Blueray, Delite, Rancocas, Tifblue.

Пізньостиглі сорти – Berkeley, Darrow, Jersey, Herbert, Coville, Nelson, Elizabeth. В умовах України частина урожаю пізньостиглих сортів до настання холодів не встигає достигнути.

Є.А. Васюк,
кандидат біологічних наук,
Національний ботанічний сад ім. М.М. Гришка

БЕЗКОШТОВНИЙ ДОДАТОК ДО ЖУРНАЛУ "ДІМ, САД, ГОРОД"

ГОСПОДАР

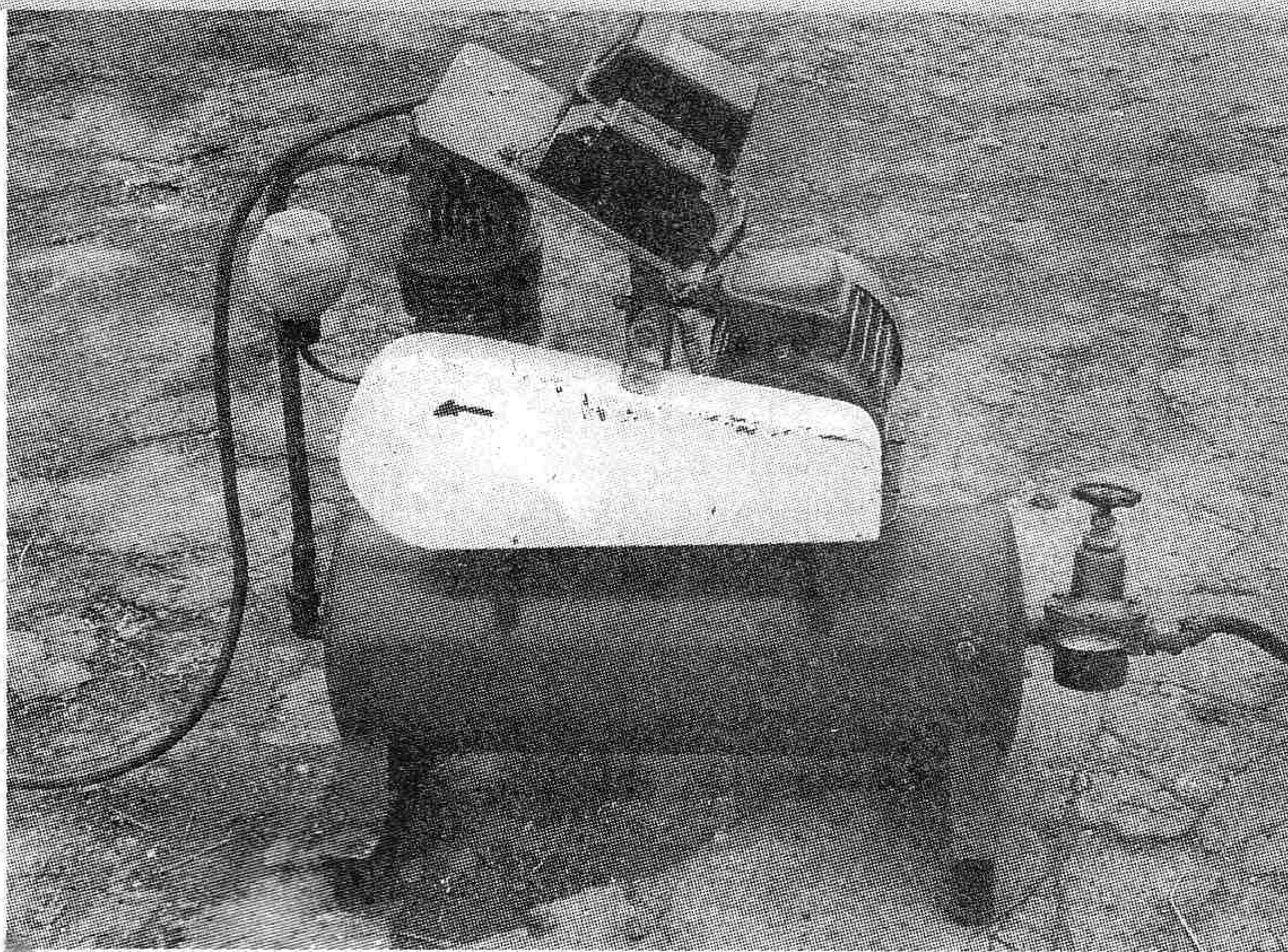
ЖУРНАЛ У ЖУРНАЛІ

Компресор

Шановні читачі!

Редакція журналу "Дім, сад, город" знову пропонує вашій увазі технічну творчість майстра на всі руки Миколи Степановича Набока. Про цікаві технічні розробки, сконструйовані та виготовлені (часто з металобрухту) його руками сільськогосподарські механізми та пристрої, ви читали у багатьох номерах журналу "ДСГ" за попередні роки та у №№ 2, 5, 7 за 2008 рік і ймовірно з успіхом скористались його порадами. Кожний, якого віку він би не був, при бажанні зможе стати умільцем і першокласним господарем.

У листі до редакції Микола Степанович пише: "Власноруч добре виконана робота ще більше спонукає до творчості, викликає бажання створювати щось нове. Тож дерзайте, творіть, вигадуйте!"

Власний компресор – пристрій без якого я не можу сьогодні обійтись у своєму господарстві. Важко навіть уявити, як без нього господарюють. Стиснене повітря – гарний помічник: чи паркан пофарбувати, чи ворота, або ж продути деталі, накачати шини...

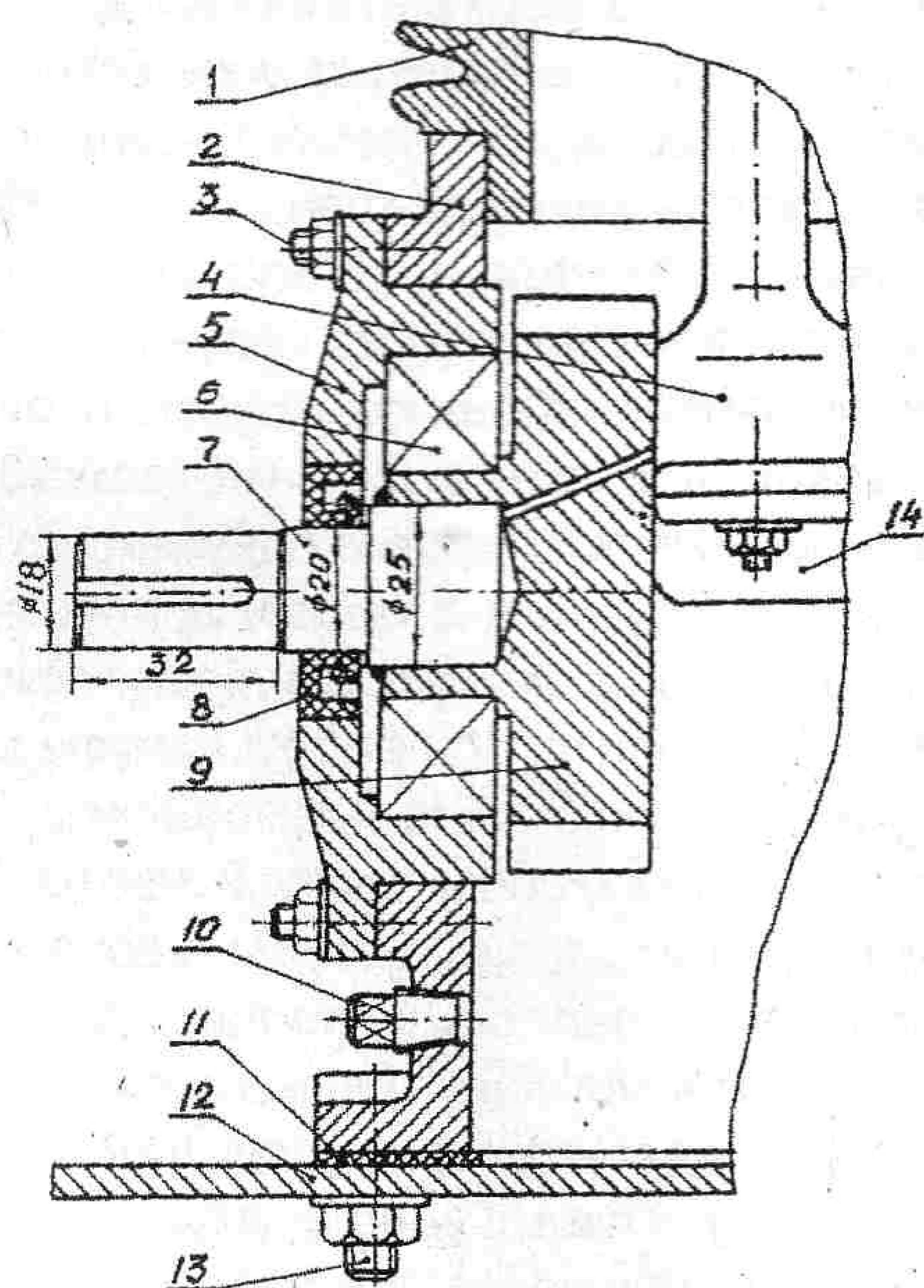

Рис 1. Розріз лівої частини компресора: *1 – циліндр; 2 – корпус; 3 – шпилька М8; 4 – шатун колінчастого вала; 5 – кришка-корпус підшипника; 6 – підшипник 207; 7 – привідний вал; 8 – манжета 20x40; 9 – шестірня колінчастого вала; 10 – пробка-заглушка; 11 – прокладка; 12 – плита і=8 мм; 13 – шпилька М10; 14 – кришка шатуна.*

Свій компресор я виготовив у 1994 році. Я використав компресор від трактора МТЗ, старий ресивер та електродвигун потужністю 1 кВт при 1420 об/хв. Привод компресора від електродвигуна можна використати після деяких змін в його конструкції, про які, власне, і піде мова.

В отвір шестерні 9 (рис.1) колінчастого вала компресора запресовуємо спеціально виготовлений привідний вал 7, розміри якого показані на рисунку 1. У кришці-корпусі 5 корінного підшипника № 207 розточуємо отвір (через цей отвір олива з системи зма-

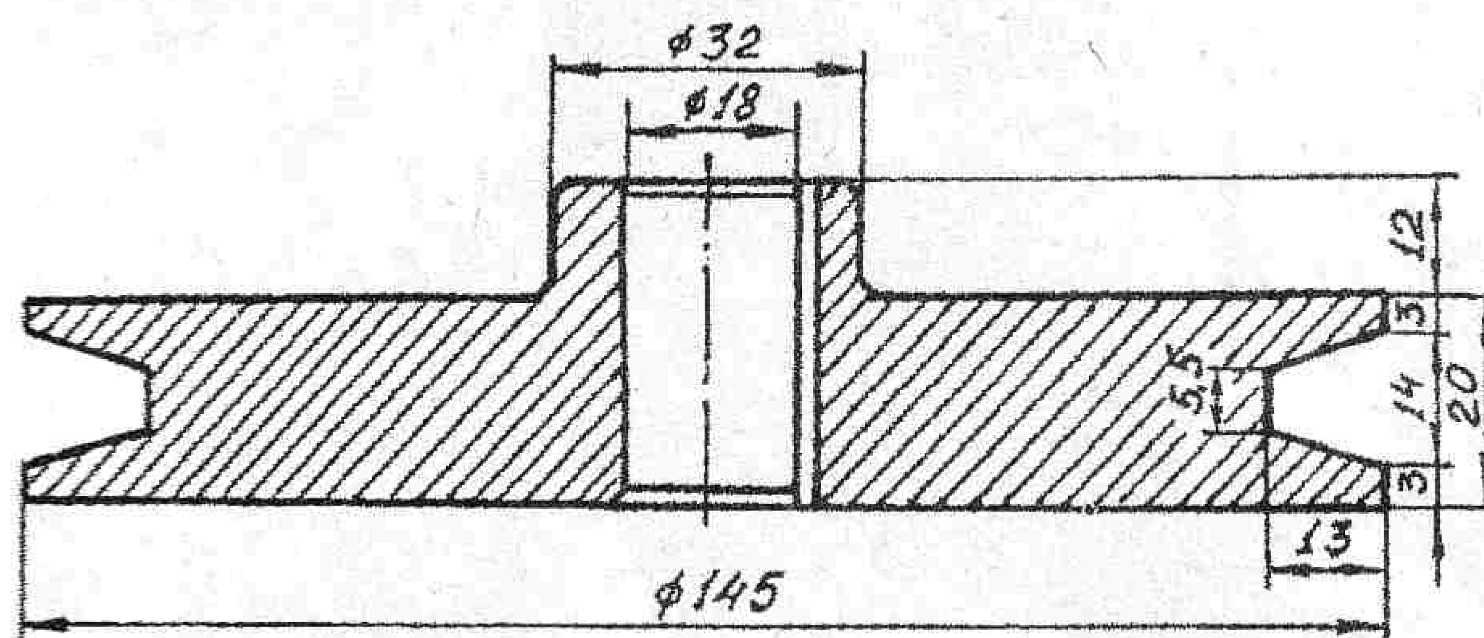

Рис 2. Шків компресора.

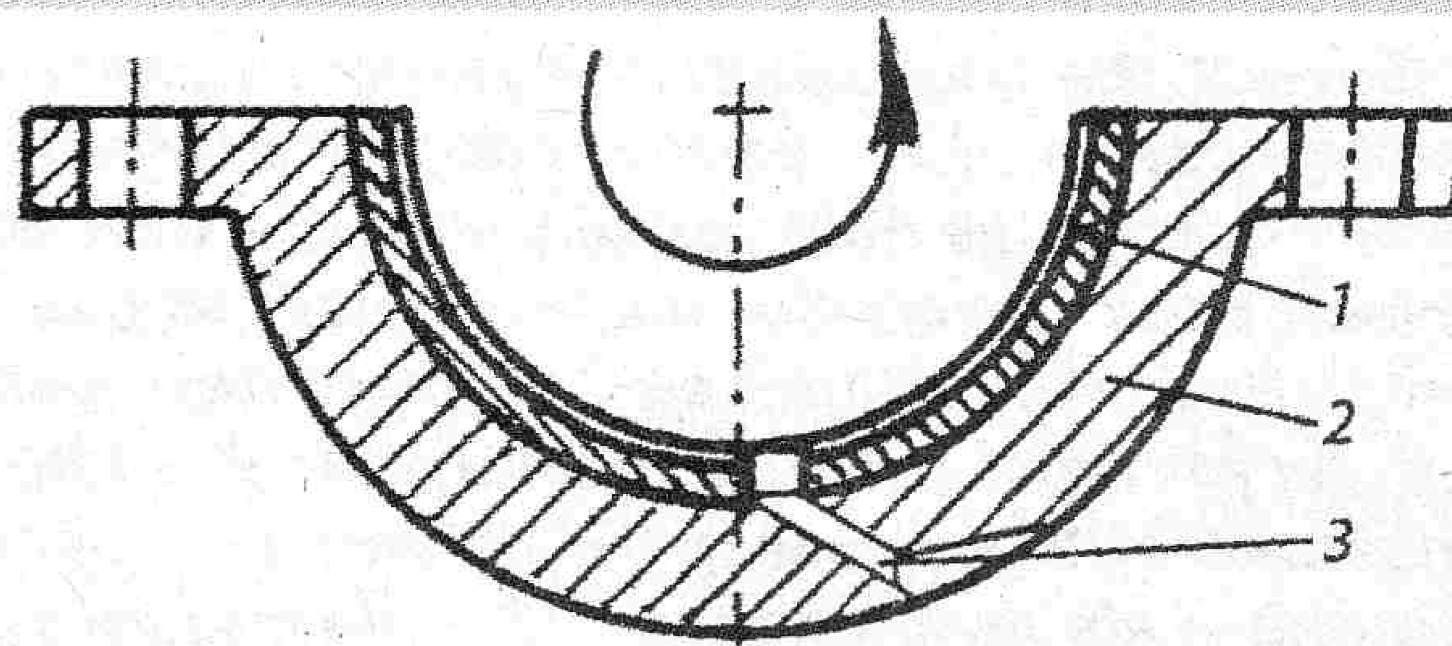

Рис 3. Розріз кришки шатуна: *1 – вкладиш; 2 – кришка; 3 – оливозбірний отвір.*

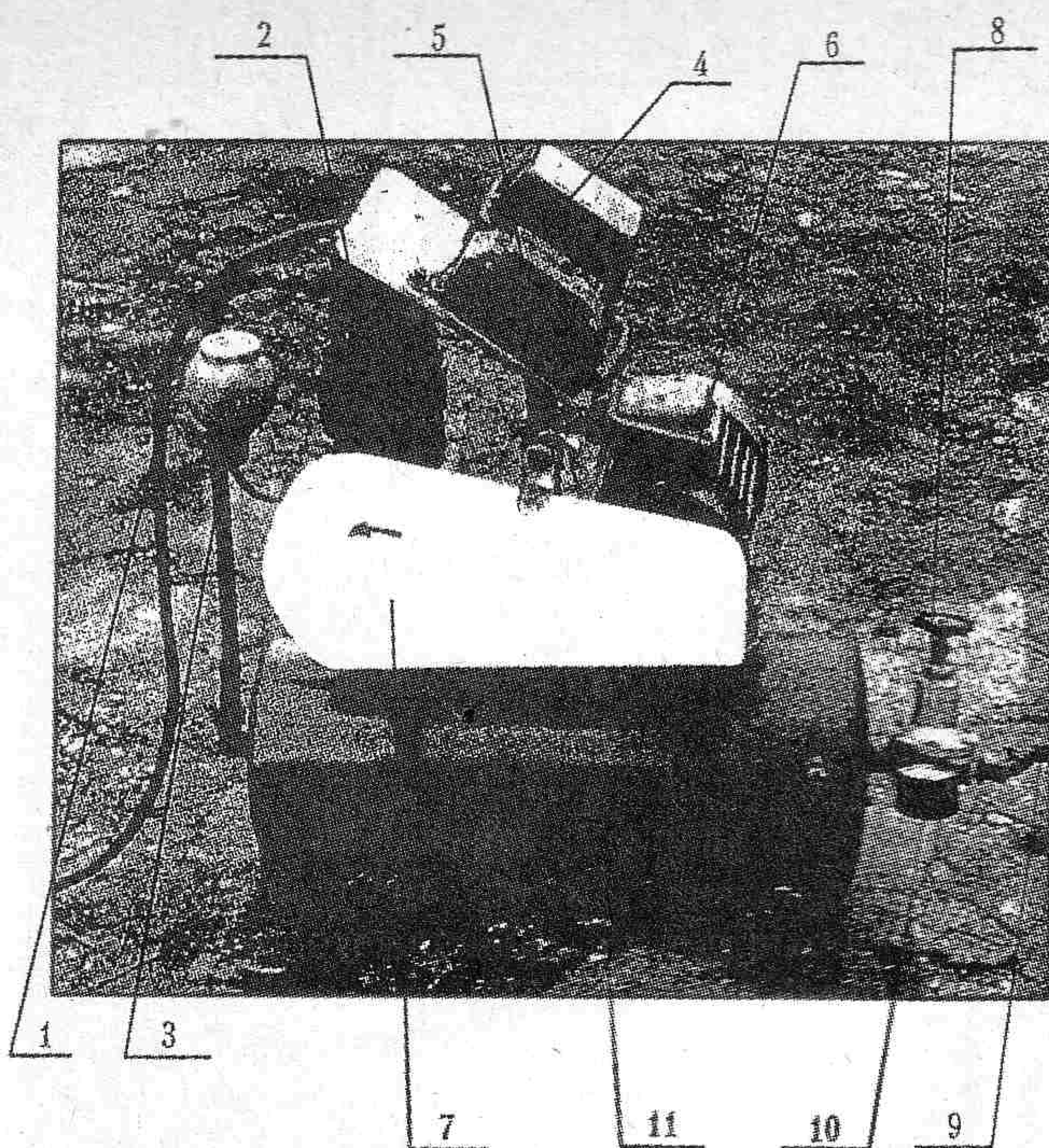

Фото 1. Загальний вигляд компресора.

щення двигуна трактора подавалась до колінчатого вала компресора) під ущільнювальну манжету 8 (20х40мм). На кінець вала діаметром 18 мм напресовуємо через шпонку ведений шків, розміри якого показані на рисунку 2. Шків 14 (див. фото 3) електродвигуна має зовнішній діаметр 62 мм. Таке передаточне співвідношення шківів дає можливість отримати

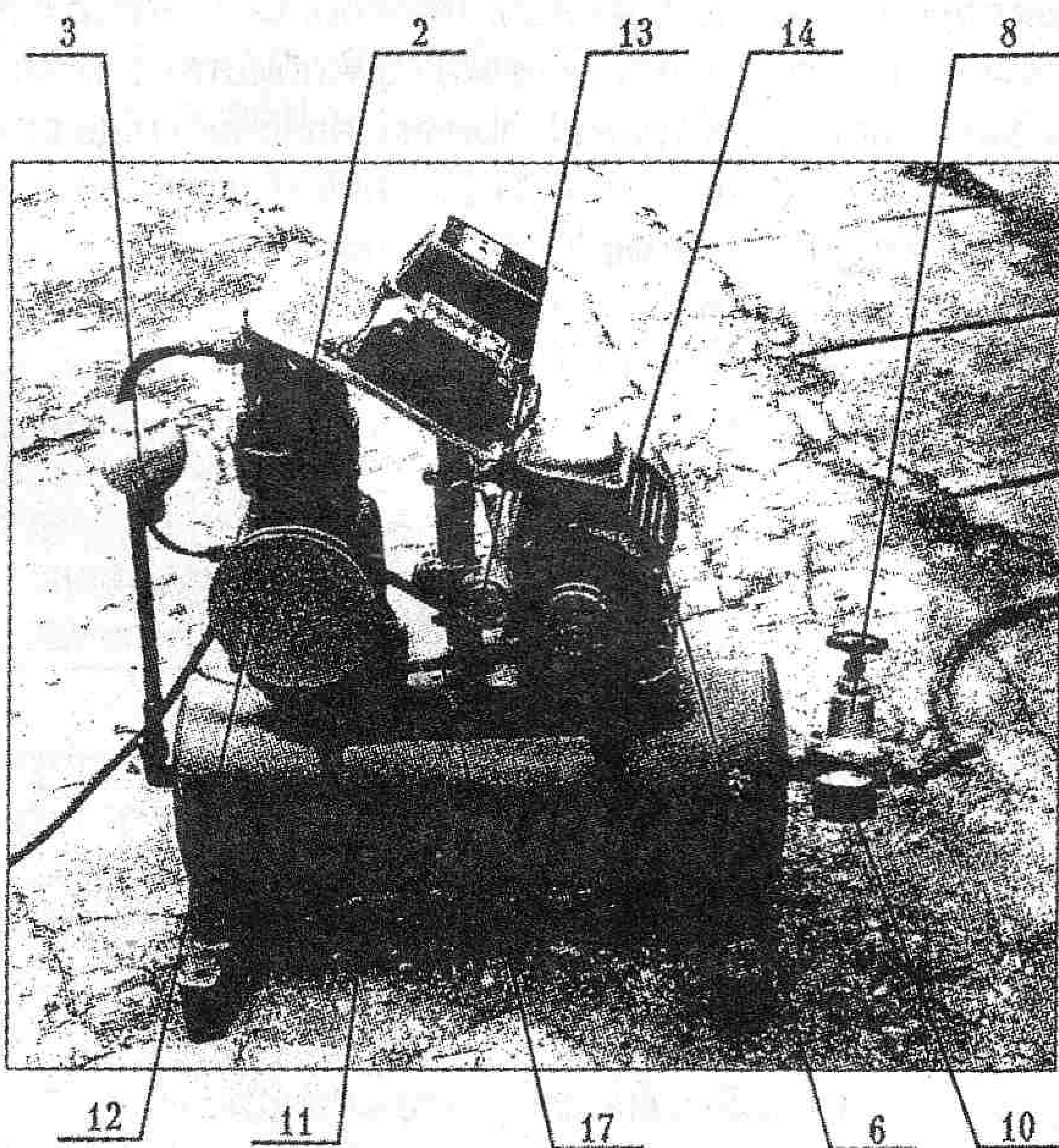

Фото 3. Вигляд зліва: 1 – кабель живлення електродвигуна; 2 – компресор; 3 – сопун; 4 – магнітний пускач електродвигуна; 5 – автоматичний електрозапобіжник; 6 – електродвигун N = 1 кВт, n = 1420 об/хв.; 7 – кожух захисний; 8 – регулятор тиску з манометром; 9 – пневмошланг; 10 – манометр 0...6 атм.; 11 – ресивер; 12–шків компресора; 13 – натяжний ролик; 14 – шків електродвигуна; 15 – площадка двигуна і компресора; 16 – запобіжний клапан; 17 – клиновий пас; 18 – оливозаливна пробка.

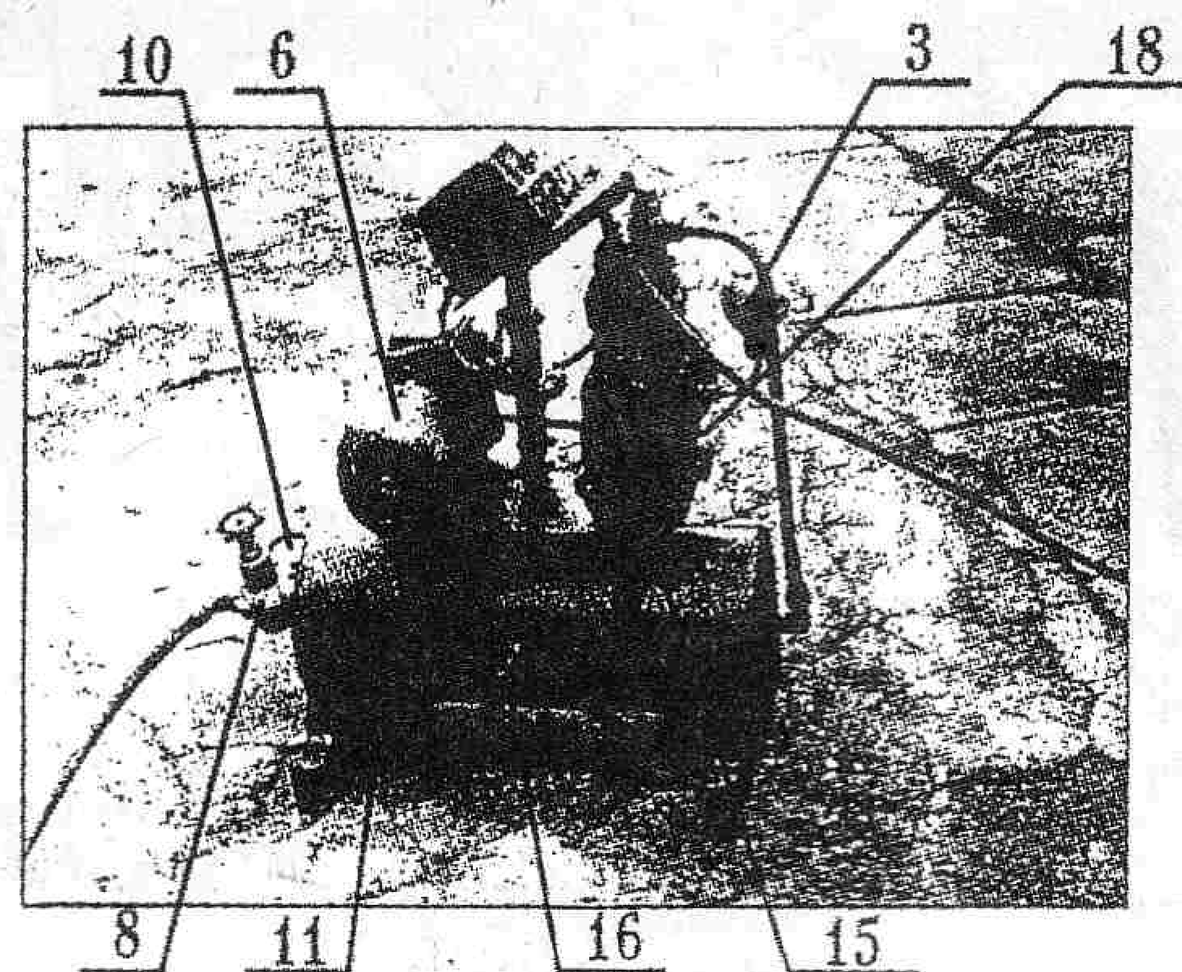

Фото 2. Вигляд справа.

600 обертів за хвилину на колінчастому валу компресора. Ці оберти компресора повністю забезпечують стисненим повітрям роботу фарборозпилювача.

Застосування підпружиненого натяжного ролика 13 (фото 3) збільшує обхват ведучого шківа 14 електродвигуна і виключає можливість пробуксовування (саме це було у мене раніше без цього ролика) клинового паса 17. Пасову передачу з шківом закриваємо захисним щитком 7 (фото1).

Оливозаливна пробка 18 (фото 2) слугує також для контролю рівня оливи в картері компресора. Рівень оливи повинен бути таким, щоб кришка шатуна 14 (рис. 1) могла занурюватись в оливу при обертанні колінчастого вала й забезпечувати таким чином змащення способом розбризкування корінні № 207 підшипники та поршневу групу. Змащення шатунної шийки колінчастого вала здійснюється через оливозабірний отвір, який необхідно засвердлити у нижній кришці шатуна і його вкладиші (див. рис. 3). При великих обертах (у напрямку, який показаний на рисунку стрілкою) олива вдавлюється через отвір до шийки колінчастого вала в той момент, коли вона занурюється в масло – у нижній точці.

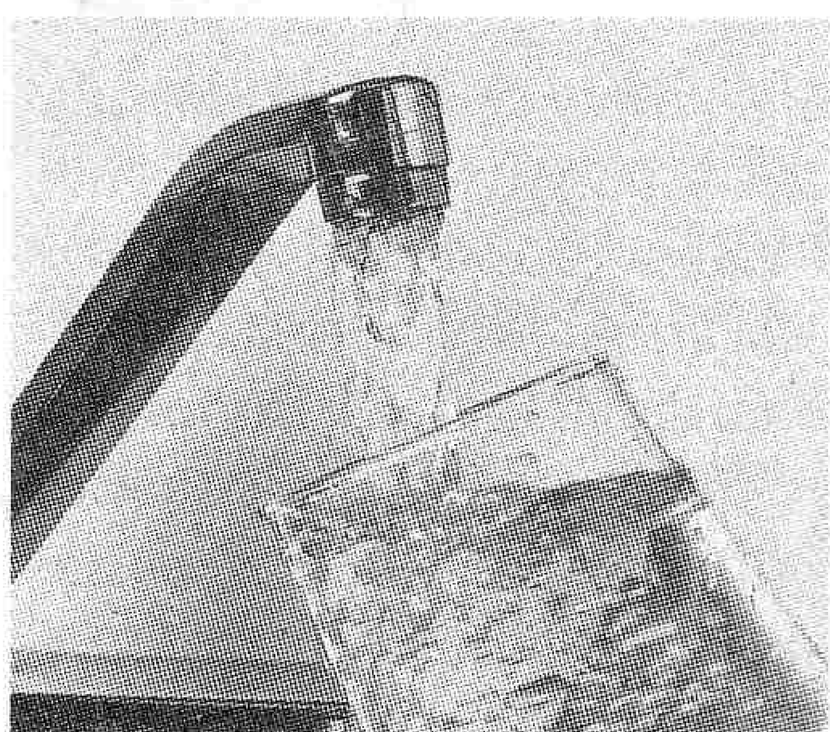
Зрівноваження тиску в картері компресора здійснюється через так званий сопун 3 (фото 3), який можна виготовити, наприклад, з невеликої пляшечки від шампуню та відрізка труби діаметром 10 мм. Один кінець трубки через штуцер з'єднується з картером компресора, а другий – з пробкою пляшечки. У дні пляшечки робимо кілька отворів діаметром 6 мм, через які пульсує повітря при роботі компресора.

Тиск повітря на виході із пнемошланга 9 (фото 1) регулюється регулятором тиску 8 (фото 1), максимальний тиск (4 атмосфери) в ресивері підтримується за допомогою запобіжного клапана 16 (фото 2). Стиснуте повітря від нагнітального клапана головки компресора подається через пневмошланг до ресивера 11(фото 1), у якому воно акумулюється.

Як ви бачите, такі нескладні переобладнання компресора під електропривод дозволяє вам мати у господарстві безвідмовного і надійного помічника. А власноруч добре виконана робота ще більше спонукає до творчості, викликає бажання створювати щось нове.

Тож дерзайте, творіть, вигадуйте!

Микола Набок
с. Рівне, Новоукраїнський район,
Кіровоградська обл.

Вода в житті людини і рослини

Закінчення. Початок у № 9.

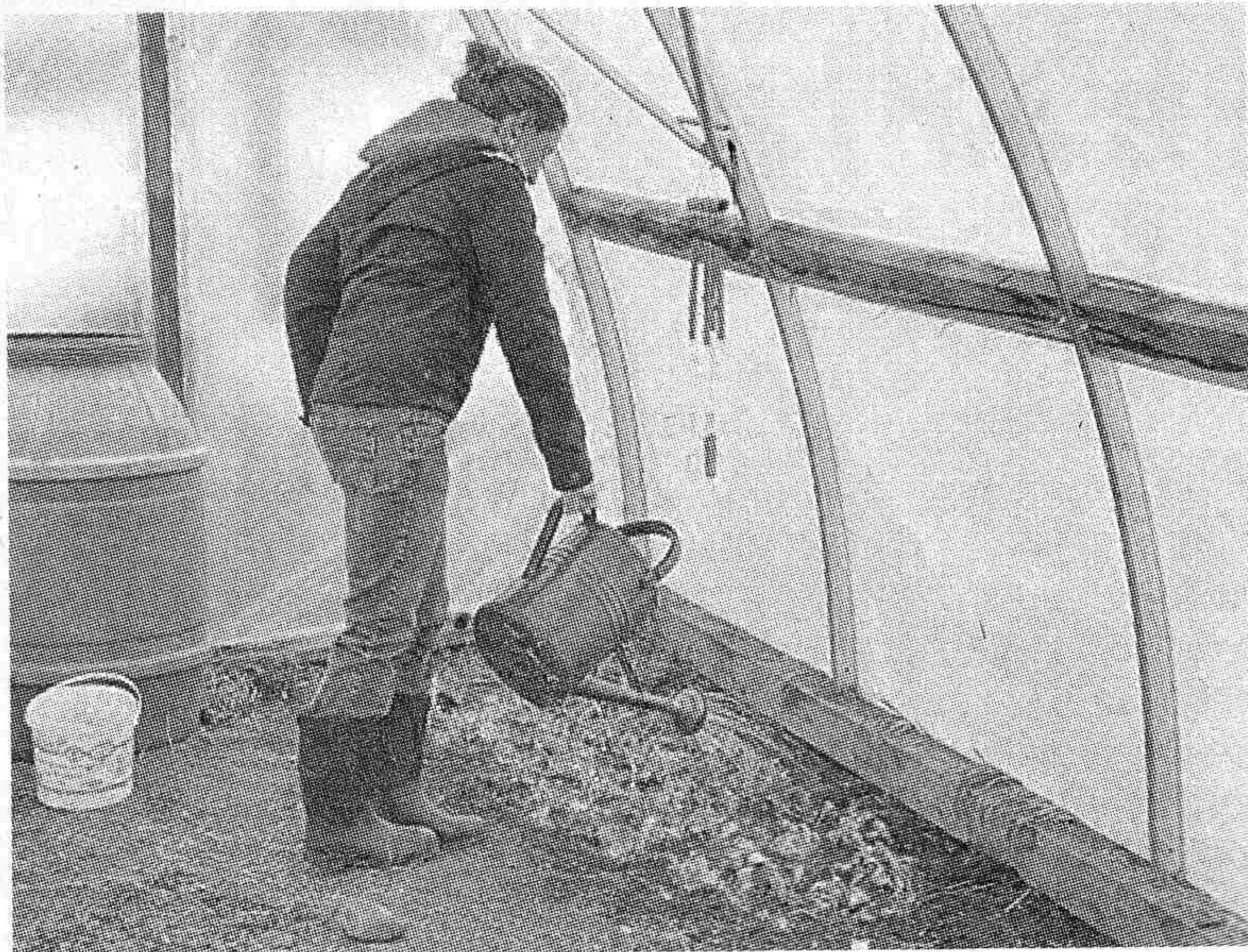
ЯК "П'ЮТЬ" ВОДУ РОСЛИНИ, І ЯКА ВОДА ДЛЯ ЦЬОГО ПОТРІБНА?

Почнемо виклад цього розділу з загальних положень. Середовищем, в якому живуть і розвиваться рослини, у даному випадку овочеві та плодово-ягідні, є ґрунт, що складається з різних твердих часток, повітря і води. Тверді частки, по суті, є основною ґрунтовою масою і можуть бути органічного й неорганічного походження. Тверді частки неорганічного походження – це пісок, кам'янисті залишки і глина. Глинисті частки в оптимальних кількостях дуже важливі для якості ґрунту, оскільки мають здатність зв'язувати ґрунт, створюючи більші грудкуваті утворення і утримують воду з розчиненими в ній поживними речовинами. Органічна частина ґрунту складається з перегною чи гумусу і фауни ґрунту – бактерій, грибів, водоростей та інших ґрунтових організмів. Ґрунт – це живий організм, що складається з незліченних мікроскопічних живих істот, число і різноманіття живих мікроорганізмів у ґрунті незмірне – у кожному кубічному метрі ґрунту міститься до 10 мільярдів живих мікроорганізмів (бактерій, грибів, водоростей тощо), крім того, в ґрунті є безліч дощових черв'яків, хробаків, мокриць, равликів, кліщів, інших ґрунтових організмів. Усі вони в результаті процесу обміну речовин переробляють відмерлі білкові організми та інші органічні залишки в поживні речовини, доступні для засвоєння рослинами. Завдяки їхній життєдіяльності в ґрунті з вихідного білкового та рослинного матеріалу утворюється перегній (гумус). Цей процес є основою життя ґрунту, а значить і укорінених у ній рослин: тому що тільки ці живі ґрунтові організми здатні в процесі своєї життєдіяльності переробити органічні й рослинні рештки в доступну і придатну для споживання рослинами форму. Іншими словами, ґрунтові організми розкладають органічні та рослинні рештки, преутворюючи їх у гумус, з якого, у результаті взаємодії з водою і киснем, вивільняються поживні речовини для рослин.

Важливою складовою ґрунту є ґрунтова вода, що заповнює простори між твердими частками. У ґрунтовій воді в розчиненому вигляді містяться поживні речовини ґрунту. По суті, це вже не вода в чистому вигляді, а деякий ґрунтовий розчин з концентрацією 0,1–1% і більше. Вода надходить у ґрунт за допомогою опадів з повітря, у результаті підживлення ґрунтовими водами і шляхом цілеспрямованого поливу. Постачання ґрунту водою є основною умовою розвитку всіх життєвих процесів у ній. Простір чи пори між твердими частками ґрунту заповнюються водою і служать провідниками води до коренів рослин, а також відіграють роль дренажу, що перешкоджає процесам надлишкового нагромадження і застою води в ґрунті. До коренів рослин вода надходить у результаті згаданого вище капілярного процесу: вода в товщі ґрунту рухається в напрямку до поверхні по системі тонких волосяних судин – капілярів. Піднімаючись до верхніх шарів ґрунту, ґрунтова волога з розчиненими в ній поживними речовинами надходить до кореневої системи рослин.

Наявність у ґрунті достатньої кількості поживних речовин є одним з ґоловних чинників успішного розвитку рослин. Свою кореневу систему, надземну частину, квітки, плоди і насіння рослина будує з органічних речовин: білків, вуглеводів, жирів, кислот та інших речовин, вироблюваних зеленою масою рослин. Для синтезу органічних речовин рослинам необхідний ряд мінеральних елементів, що називаються біогенними. Біогенні хімічні елементи постійно входять до складу субстанції рослин і виконують визначені біологічні функції, що забезпечують життєдіяльність рослин. До біогенних макроелементів належать у порядку номерів періодичної системи елементів Д.І. Менделеєва: водень H, вуглець C, азот N, кисень O, натрій Na, магній Mg, фосфор P, сірка S, хлор Cl, калій K, кальцій Ca, залізо Fe. Частину цих елементів рослини одержують з повітря, наприклад, кисень, водень і частково азот та

Вологість	Стан ґрунту на дотик	Вологість, %НВ
Дуже низька	Сухий порох	0
Низька	Розсипається, відсутність зв'язності	До 25
Задовільна	Трохи кришиться, але не розсипається	25–50
Добра	Скочується в кульку, при стискуванні злегка прилипає до рук	50–75
Відмінна	Скочується в кульку, пластична, при стискуванні грудки в руці на поверхні з'являється вологий блиск	75–100
Дуже висока	При стискуванні в руці з'являється вода	Вище польової вологоємності

вуглець. Водень одержують при розкладанні води у процесі фотосинтезу, інші мінеральні елементи надходять до рослин винятково з ґрунту у вигляді розчинених у воді сполук – ґрунтового розчину. Якщо в ґрунті спостерігається серйозна нестача якого-небудь мінерального елемента, рослина слабшає і розвивається до певної стадії, поки не вичерпає свій внутрішній біологічний запас даного елемента, що є в тканинах рослин. Після цієї стадії рослина може загинути. Крім перелічених біогенних макроелементів, для розвитку рослини необхідні мікроелементи, що містяться в дуже малій кількості, проте відіграють дуже важливу роль у процесах обміну речовин і життєдіяльності рослин. До мінеральних мікроелементів належать, знову ж у порядку номерів періодичної системи елементів Д.І. Менделєєва: бор B, алюміній Al, кремній S, титан T, марганець Mn, кобальт C, нікель Ni, мідь Cu, цинк Zn, германій Ge, селен Se, бром Br, молібден Mo, срібло Ag, йод I, золото Au і можливо ще й інші. Нестача чи надлишок елементів призводить до порушення обміну речовин, що спричиняє відставання в рості та розвитку рослин, зниження врожайності тощо. Усі компоненти мінерального живлення повинні бути присутні в ґрунті у збалансованому вигляді, бо відсутність хоча б одного з них, особливо основних макроелементів: азоту, фосфору, калію чи кальцію неминуче спричиняє недостатність чи неможливість засвоєння рослинами інших елементів. Саме тому наявність у ґрунті всіх мінеральних елементів так важливо для забезпечення повного засвоєння рослинами всього поживного комплексу та життєдіяльності рослин у повному обсязі.

ВОДА ВХОДИТЬ ДО СКЛАДУ ТКАНИН РОСЛИН

Більшість овочевих і плодово-ягідних культур на 70–97% складаються з води, відповідно ґрунт, на якому виростають ці культури, також повинен містити відповідну кількість вологи увесь період росту, розвитку та достигання плодів. Вода в ґрунті розчиняє поживні речовини, що містяться в ньому, і робить їх доступними для коренів рослин у вигляді ґрунтового розчину. Тому найважливішим чинником підвищення продуктивності овочевих і плодово-ягідних культур є високий ступінь їх вологозабезпечення. У ряді регіонів України необхідна кількість вологи в ґрунті не може бути поповнена за рахунок підґрунтових вод і природних опадів, особливо коли опади нерегулярні. Нестача природного вологозабезпечення повинна поповнюватися регулярними поливами, що у такому випадку стає заходом по догляду за овочевими і плодово-ягідними культурами в період відсутності опадів. При цьому бажано, щоб вологість ґрунту підтримувалася на постійному рівні (70–80%) без різких перепадів пересихання і перезволоження, що згубно позначається на стані ґрунту і рослин, що на ньому ростуть.

Коли поливати? Як практично визначити вологість ґрунту на конкретній ділянці?

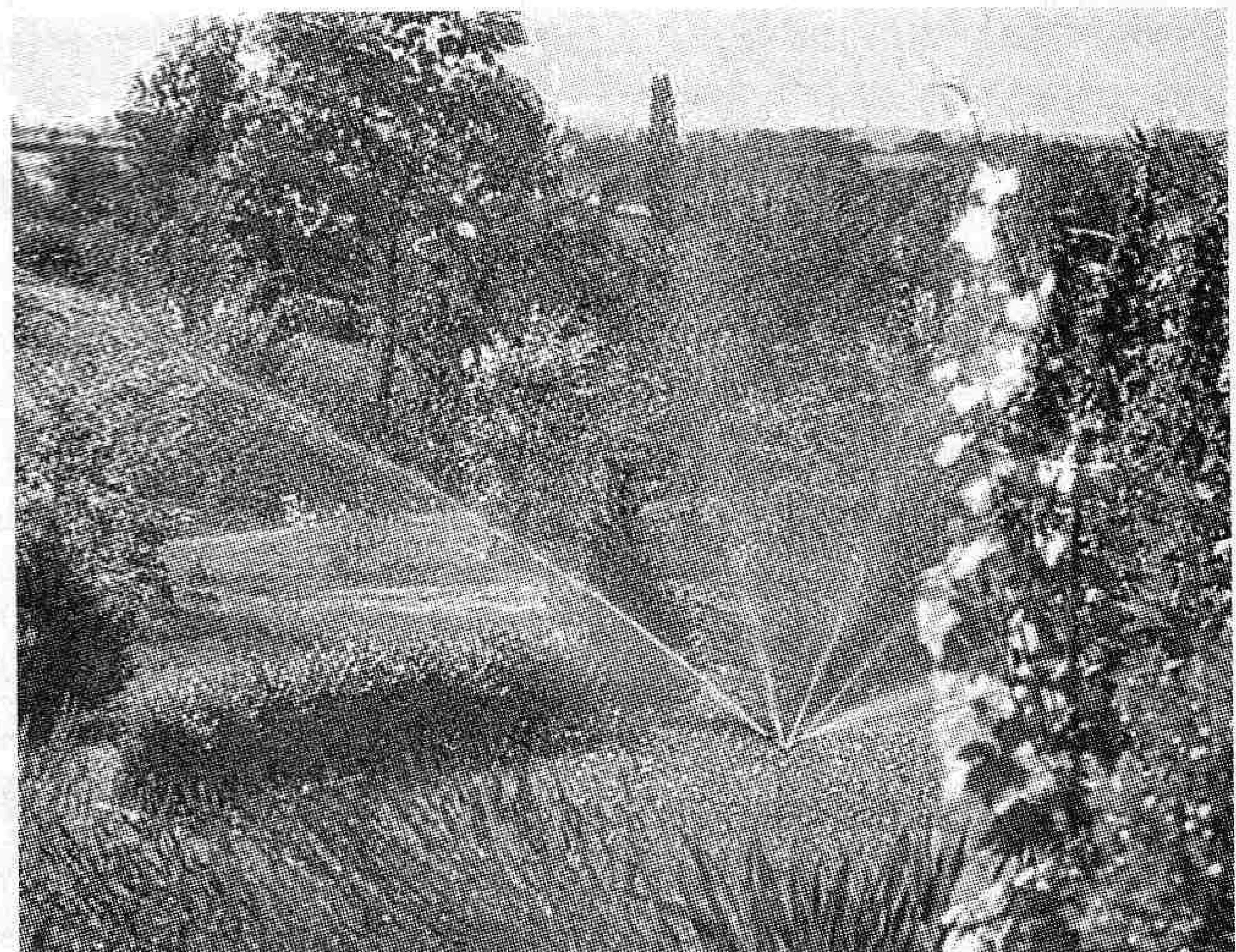
Показником вмісту вологи в ґрунті є її стан на глибині 20–30 см, тобто в зоні активної частини кореневої системи. Для цієї перевірки слід звичайною лопатою зробити лунку необхідної глибини і взяти з неї пробу ґрунту на дотик відповідно до рекомендацій Д.М.Шумейкара згідно з даними таблиці.

Цей простий тест дає змогу зробити висновок, наскільки ґрунт має потребу в поливі: настання терміну поливу встановлюють при зниженні вологості в зоні активної частини кореневої системи нижче 70% НВ.

ЯКА ВОДА ПРИДАТНА ДЛЯ ПОЛИВУ?

Відповідно до рекомендацій фахівців вода з вмістом водорозчинних солей менше 0,4 г/дм^3 є найкращою для зрошення. Воду з мінералізацією від 0,4 до 1г/дм^3 необхідно використовувати з урахуванням ґрунтових умов і солестійкості зрошуваних культур. Вміст солей у межах 1–3 г/дм^3 частково завдає шкоди і ґрунту, і рослинам. Кількість солей понад 3000 мг/дм^3 викликає засолення ґрунту і пригнічує рослини, що росуть на ньому.

Проаналізуємо особливості води, яку ми практично використовуємо в саду і на городі. Водопровідна вода проходить різні стадії хімічного очищен-

ня, що робить її придатною для пиття. Така вода придатна і для поливу овочевих та плодово-ягідних культур. Вміст мінеральних речовин у ній звичайно невеликий – 0,1–0,3 г/дм³, однак при тривалому поливі такою водою в ґрунті може підвищуватися вміст хлору. Вода із свердловини чи з колодязя навпаки характеризується, зазвичай, підвищеним вмістом солей та окремих мінеральних елементів, оскільки проходячи крізь товщу ґрунту, вона вимиває цінні солі й мінеральні елементи, що є (з погляду поливу рослин) для такої води гарним показником. Однак вміст у такій воді мінеральних речовин не повинен бути надто високим і не має перевищувати зазначені вище припустимі норми мінералізації. Вода з водойм розглядається як найменш придатна для поливу овочевих і плодово-ягідних рослин, бо великий ризик вмісту в ній продуктів гниття, токсичних відходів, сторонніх вкраплень та інших небезпечних домішок. Особливо варто зупинитися на дощовій воді: містить вона значно менше мінеральних речовин – 0,01–0,02 г/дм³, крім того, в ній високий вміст розчиненого кисню. Усі ці якості роблять дощову воду дуже цінною для рослин.

Садівнику та городнику корисно знати ще одну особливість води – жорсткість або м'якість. Жорсткість – це властивість води, обумовлена наявністю в ній підвищеного вмісту солей кальцію і магнію, іноді в поєднанні з солями заліза. Дослівно жорстка вода – це вода, у якій мило погано утворює піну, тому що солі кальцію і магнію, які містяться в ній, утворюють з милом нерозчинні солі. М'яка вода – це вода, у якій відсутні зазначені солі, і мило легко утворює піну. Крім того, залежно від виду названих у воді сполук жорсткість води підрозділяється на тимчасову й постійну. Тимчасову жорсткість води забезпечує вміст у ній солей вугільної кислоти – гідрокарбонатів, ця жорсткість усувається шляхом кип'ятіння. Постійна жорсткість обумовлена наявністю у воді солей кальцію, магнію і заліза, вона є внутрішньою властивістю води і повністю не усувається. Використання жорсткої води призводить до випадання осаду, причому постійна жорсткість для рослин менш шкідлива, ніж тимчасова. Використання води з постійною жорсткістю служить джерелом постачання рослинам таких цінних мінеральних елементів, як кальцій, магній і залізо. Крім того, постійна жорсткість практично не змінює рівень кислотності ґрунту. Тимчасова (гідрокарбонатна) жорсткість води, якщо вона досить висока, навпаки, викликає порушення кислотно-лужного балансу ґрунту у бік збільшення лужних сполук, що особливо негативно позначається на рослинах, які потребують кислих ґрунтів (наприклад, картопля). Тому занадто жорстку воду варто пом'якшувати додаванням гашеного вапна чи щавелевої кислоти, яка, вступивши в хімічну реакцію з лужним середовищем, викликає випадання мінерального осаду.

І останнє питання: як поливати? Головне правило полягає в тому, що поливати слід хоча й не дуже часто, але рясно. Поливати часто потроху не має сенсу, тому що вода залишається в поверхневому шарі ґрунту і корені рослин не можуть нею скористатися в повному обсязі. Крім того, вода з поверхні швидко випаровується, і рослини її втрачають. При поливі ґрунт має просочуватися на вже згадану глибину 20–25 см, щоб насичення ґрунту вологою відбулося по всій глибині корневмісного шару. У цьому випадку навіть при висохлій поверхні ґрунту корені рослин будуть перебувати у вологому ґрунтовому середовищі і не постраждають від тимчасової нестачі вологи.

ОСНОВНІ ПРАВИЛА ПОЛИВУ:

◈ поливати поступово, у кілька прийомів, даючи воді добре просочитися в ґрунт;

◈ найсприятливіший час для поливу – пізній вечір чи рано вранці;

◈ намагатися не поливати рослини занадто холодною водою, це викликає в рослин шок; крім того, коренева система гірше засвоює холодну воду, краща вода для поливу та, що нагрілася в бочці;

◈ поливати рослини слід під корінь, зволожуючи прикореневу ділянку рослини, намагатися не змочувати листяну частину рослини, бо краплі води на сонці діють як лінзи і викликають опіки тканин, а підвищення вологості листя призводить до розвитку грибних захворювань;

◈ враховувати індивідуальні потреби овочевих і плодово-ягідних культур у воді, розраховуючи норму поливу, яка безпосередньо залежить від виду культури і глибини розташування кореневої системи;

Викладене в цій публікації дозволяє усвідомити найважливішу, найзагадковішу і таємничу, до кінця ще не вивчену властивість води, що вона – основа життя, починаючи від мікроскопічної бактерії в ґрунті і кінчаючи найрозвинутішою формою розвитку – людиною. Життя – вища форма розвитку матерії. А без води немає життя – такого життя у світі наука ще не знайшла і навряд чи знайде будь-коли. Тому справедливе твердження: є вода – можливе життя, його зародження і розвиток, немає води – життя неможливе.

На закінчення рекомендуємо вам, шановний читачу, ніколи не забувати про найважливішу роль води в нашому житті. Випивайте щодня ранком натще по склянці чистої природної води, також, по можливості, щораз перед їжею. Їжте більше натуральних овочів і фруктів. Регулярно приймайте різні водні процедури: обливання, купання, надводний і підводний спорт тощо. Ніколи не забувайте, що всім рослинам у вашому саду і городі вода також життєво необхідна.

Будьте здорові і щасливі на довгі роки!

А.П.Антосик,
садівник-аматор,
кандидат технічних наук,
м. Київ

Планування кухні

Зазвичай, кухня для нас – це місце, що уособлює затишок і спокій в оселі. Невелика площа типових квартир забудови 60–70-х років минулого століття змушувала господарів проявляти надзвичайну винахідливість. Так, з приміщення, де готують їжу, кухня перевтілювалася в їдальню, де щодня їла вся родина, у вітальню, де сервірували стіл під час свят, у дитячу, робочий кабінет, а інколи навіть у спальню для гостей. Усе це містилося на восьми–дев'яти квадратних метрах, а то й на меншій площі.

Однобічне планування кухні.

Нині принципово змінилося планування будинків, а разом з ним і вигляд кухні. Але навіть якщо нова сучасна квартира з просторою кухнею вам не по кишені, не варто сумувати: можна переобладнати стару квартиру. Добре, що сьогодні меблі, які є у продажу, дуже практичні й функціональні, побутова техніка спрощує наше життя, а вміле планування маленького простору кухні швидко й легко змінить її.

Якими б не були форми й розміри кухні, планування має повністю задіяти її можливості. Значення раціонального планування в тому, щоб досягти ефективного (найближчим шляхом) пересування людей по кухні під час приготування їжі, сервірування столу, збирання й миття посуду. У центрі кухні розташовують робочий трикутник – лінії між найважливішими частинами кухні: раковиною, плитою (робочим столом) і холодильником. Довжина сторін даного трикутника має бути не менше трьох і не більше шести метрів, щоб уникнути зайвих витрат часу при пересуванні по кухні. По сторонах цього трикутника не має бути дверей, що відчиняються всередину.

Звичайно, планування кухні значною мірою залежить від її форми та розмірів. У тісному приміщенні краще розставити все в одну лінію уздовж стіни (однобічне планування).

Ще один варіант – острівний, коли робочий стіл і плита розміщені по центру кухні, а кухонні меблі й раковина – уздовж стін.

У великих або квадратних кухнях можна використовувати Г-подібне планування, коли столи та інше обладнання розташовані по двох суміжних сторонах кухні. Можна також влаштувати П-подібне розташування, за якого меблі займають три стіни.

Г-подібне планування кухні.

Кухню, як і інші кімнати, проектують нині у будь-якому стилі. Європейські стандарти з декорування кухонь сьогодні близькі за стилем. Тож не варто гнатися за модою, краще вибрати стиль, найприйнятніший для вас.

За кольором кухня може бути розслаблювальною або, навпаки, стимулюючою. Але в цілому тут краще не використовувати контрастні й насичені тони, а також складні малюнки на стільниці.

У кухні багато готують і повітря часто дуже гаряче, тому краще, якщо переважатиме гама холодних тонів – сірого, блакитного, смарагдового. А розбавити її завжди можна "плямами" іншого кольору, яскравим посудом тощо.

Нейтральна колірна гама добре підійде до кухні у сільському стилі (стіни бежеві й покриття з натурального дерева). Намагайтеся уникнути несмаку: якщо стіни кухні обшиті деревом, яскраві контрастні меблі виглядатимуть безглуздо. Якщо кухня мало освітлена, можна використовувати теплі пастельні тони – рожевий, фісташковий, персиковий, тоді вона стане наче світлішою.

Червоний колір не підходить для фарбування стін на кухні, бо він спотворює відтінок їжі. Приміром, у відсвіті червоного кольору м'ясо здаватиметься погано просмаженим. Проте, якщо червоного буде небагато, скажімо, подушечки на табуретках або фіранки на вікнах, то він добре доповнюватиме загальну колірну гаму.

Якщо ви вже визначилися із кольором, потрібно подумати про складові частини кухні. Найважливіші тут робочі поверхні. Вони повинні бути гладкими, добре митися, бути безпечними й відповідати стилю кухні.

ПІДЛОГА

Врахуйте, що кухню ви облаштовуєте не на один рік, тому всі поверхні в ній мають бути міцні, безпечні й жаростійкі. Підлога з плитки міцна й гарна, однак занадто тверда. Через це у господині можуть сильно втомлюватися ноги, до того ж при ударі об таку підлогу все розбивається вщент. Це можна виправити, поклавши постілки з гуми. А загалом підлога з плитки гарна й довговічна. Нині часто роблять теплі підлоги (во-

дяні або електричні). Якщо вам до вподоби пружніші підлоги, можна настелити ПВХ або коркові плити, лінолеум. Є ще спеціальні килими й килимові плитки для кухонь, вони практичніші, бо періодично їх можна зняти й вимити від бруду.

СТІНИ

Стіни повинні легко митися. Частину їх, зокрема біля раковини, плити й над робочими поверхнями, зазвичай, викладають кахлем. Але не варто цим занадто захоплюватися: інколи стіни, повністю викладені кахлем, нагадують лікарню.

Кухонні стіни можна також обклеїти спеціальними вініловими шпалерами або обшити деревом, покривши його жаростійким лаком або спеціальною фарбою. Часто найкращий варіант виходить при поєднанні різних методів обробки стін, якщо вони підходять за кольором і стилем.

ВІКНА

Фіранки на кухні краще зробити недовгими, з тканини, яку легко прати. Можна поставити жалюзі (горизонтальні або вертикальні), вони чудово вписуватимуться в інтер'єр сучасної кухні, але їх важко мити.

ЕЛЕКТРОПРОВОДКА

Електропроводку й розетки, зазвичай, розміщують там, де стоятимуть холодильник, плита, посудомийна машина та інші електроприлади. Завжди ставте більше розеток, ніж потрібно на перший погляд, або використовуйте подвійні й потрійні розетки для максимальної зручності.

ОСВІТЛЕННЯ

Потрібно передбачити, щоб над раковиною, плитою та іншими робочими поверхнями завжди було відмінне рівне освітлення, без відсвітів і тіней. Досягають цього, встановивши над навісними шафами люмінесцентні лампи. Загальне освітлення має бути доволі яскравим, а у вбудованих шафах можна додатково встановити лампи.

Зручне й оригінальне доповнення до головної кухні – острівна кухня. Тобто це може бути якийсь пересувний столик, де розташовані компактна електроплита, чайник та інші прилади для швидкого приготування їжі. Перевагою додаткової міні-кухні є те, що її легко перемістити у будь-яке інше місце оселі, навіть на веранду.

О. Кисленко

Щоб плита служила довго...

Зазвичай, господарі купують плиту не на один-два, а на десять або й більше років. Деякі господині так призвичаюються до своїх плит, що навіть переїжджаючи у нове житло, забирають їх із собою. Та це і не дивно, адже тільки на перший погляд здається, що вони всі однакові. Насправді ж у кожної плити і конфорки "по-своєму" горять, і пиріжки в духовці не так печуться. Тож, звикаючи до особливостей плити, важко потім пристосуватися до іншої.

Однак час іде і доводиться замінювати техніку. Вибираючи нову сучасну плиту, необхідно знати:

Види плит. Існує два основних види плит – вбудовані й такі, що стоять окремо. Останні можуть відрізнятися варильною поверхнею – це металеві нагрівальні елементи або склокерамічна поверхня.

Варильні поверхні плит. Вони розрізняються не тільки на газові й електричні, але також на залежні й незалежні. Залежні не мають керування на самій поверхні: воно знаходиться на духовці, яку купують окремо. Незалежні варильні поверхні обладнані власною системою керування.

Склокерамічні поверхні обладнують індикатором залишкового тепла, який показує, що конфорка ще гаряча й тепло можна використовувати для приготування. Незалежні поверхні бувають сенсорні й механічні (ручки). Деякі з поверхонь обладнані таймерами й захистом від дітей.

Необхідні умови. Аби ваша плита служила довго, необхідно виконувати певні умови. Якщо у плити склокерамічна поверхня, рекомендується:

- не допускати "втікання" на гарячу поверхню продуктів із великим вмістом цукру;
- не використовувати посуд з нерівним дном;
- не мити поверхню столу засобами, що містять абразив;
- обов'язково дотримуватися вказівок, наведених в інструкції з експлуатації.

ОСНОВНІ НЕСПРАВНОСТІ

Часто господарям доводиться надавати "швидку" допомогу своїм побутовим приладам. І плита тут – не виняток. Іноді вона може "сигналізувати" про таке:

- якщо не працює або працює не на повну потужність конфорка, можливо, несправний перемикач або конфорка;
- не гасне індикатор залишкового тепла – швидше за все це вийшов з ладу термостат. У деяких випадках його замінюють тільки разом з конфоркою;
- при вмиканні всіх конфорок вимикається "автомат" – причина, зазвичай, може бути у самому "автоматі".

Це лише деякі несправності, які інколи виникають при використанні електричних плит. Звичайно, їх можна спробувати полагодити самостійно. Але якщо хочете швидко й якісно усунути несправності, краще скористатися послугами кваліфікованих фахівців. Адже самостійний ремонт може призвести до небажаних наслідків.

Р. Овсієнко

Біодинамічний
Листопад

У народі кажуть: "Листопад – вересню онук, жовтню син, а зимі рідний брат". Узявши потроху від кожного місяця-сусіда, він щороку дивує нас своєю мінливою погодою – то дощем лине, то вітром завіє, а то й снігом засіє. Раніше так казали: "Листопад – не лютий, проте спитає, чи одягнутий та взутий". Але ж не тільки ми самі повинні бути готовими до зими, необхідно підготувати до морозів і свою дачу. Тож до роботи...

Стрілець 31.10 (00.41) – 2.11 (13.13)

На підготовлених грядках висівають під зиму насіння квітів: ромашки, наперстянки, космеї, червоної рудбекії, віоли, анемони, маргариток, аконіту, аквілегії. Посіви присипають торфом або перегноєм-сипцем.

Якщо цього літа кущі аґрусу постраждали від антракнозу, ще не пізно обробити їх 1%-ною бордоською рідиною або 0,3–0,5%-ним хлорокисом міді.

Козеріг 2 (13.13) – 5 (02.03)

Дні під знаком Козерога ідеально підходять для робіт у саду й на городі. Можна висаджувати різні культури, їхня коренева система буде міцною, а дерева і кущі, посаджені у цей час, довше плодоноситимуть.

У садку обов'язково прибирають і знищують обпале листя біля плодово-ягідних кущів і дерев, бо спори грибів, що спричиняють хвороби, зимують саме на них. Ґрунт під кущами та деревами перекопують.

Від просушених бульбоцибулин гладіолусів відривають материнські цибулини і ще тиждень досушують їх.

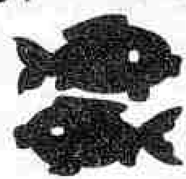

Водолій 5 (02.03) – 7 (12.45)
Перша чверть Місяця – 6 (06.03)

Дні під знаком Водолія несприятливі для сівби, висаджування та пересаджування будь-яких рослин. У цей час заготовляють землю, торф, пісок, перегній, готують земляну суміш для ранньовесняного пересаджування кімнатних квітів, вирощування розсади овочевих та квіткових рослин.

Обмолочують і обчищають насіння, готують його до зберігання.

На виноградниках збирають і спалюють усе обпале й уражене листя, бо спори мільдью зимують на ньому.

Риби 7 (12.45) – 9 (19.27)

На заздалегідь підготовлених грядках висівають у борозни насіння ревеню, щавлю, цибулі-чорнушки на перо, цибулі-батун, шніту, салату, кропу, кмину, редьки й редиски, моркви, буряків, петрушки, селери. Після цього борозни присипають перегноєм-сипцем або сухим торфом, а зверху – тонким шаром землі, щоб вітер його не здув.

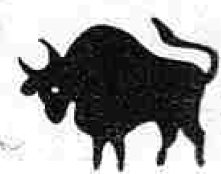
Ці дні сприятливі для виготовлення фруктових соків і вина. Але слід враховувати, що на швидкість бродіння вина дуже впливає аерація. Процес бродіння перебігає тим швидше, чим більше кисню розчиняється поверхнею соку. Необхідність аерації визначається в кожному конкретному випадку й залежить від сортових особливостей і стиглості винограду та від умов його переробки. У кожному разі необхідно пам'ятати, що за повної відсутності повітря може відбутися мимовільна зупинка бродіння.

Овен 9 (19.27) – 11 (22.07)

Сприятливий час для оранки, перекопування та розпушування, а також прополювання та обприскування у відкритому ґрунті й теплиці. Але від садіння і пересаджування будь-яких рослин варто утриматися: коли Місяць в Овні, рослини дуже чутливі до найменших пошкоджень.

В осінньо-зимовий період багато господарів за допомогою вигонки отримують високовітамінну зелень – молоде листя й стебла овочевих культур. Однак слід враховувати, що для швидкого отримання свіжої зелені (15–20 днів) насамперед необхідні тепло (+15–20°С) і вода.

Телець 11 (22.07) – 13 (22.13)
Повний Місяць – 13 (08.17)

Під час Повного Місяця рекомендується прополювання, боротьба з бур'янами й шкідниками, розпушування ґрунту навколо рослин, підгортання, мульчування. Не рекомендується обрізування дерев і кущів, щеплення.

Можна робити заготовки на зиму – заквашувати й засолювати овочі та фрукти.

У ці дні складають список саджанців рослин і насіння, які необхідно буде придбати під час проведення сільськогосподарських виставок-ярмарків. Там же докуповують реманент та інструменти, необхідні для садівництва й городництва.

Близнята 13 (22.13) – 15 (21.54)

Перевіряють, як зберігаються у сховищах фрукти й овочі. За бажанням зайве насіння з власної грядки фасують у пакетики, позначивши на кожному назву культури, сорт, дату збирання. Згодом можна буде обміняти його у колег-городників на насіння тих культур, яких у вас немає.

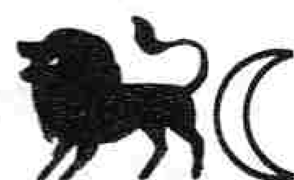
У садку знімають з дерев ловильні пояси, обчищають штамби й скелетні гілки від кори, що відшарувалася. Обв'язують штамби молодих дерев, аби запобігти пошкодженню їх гризунами.

Рак 15 (21.54) – 17 (23.09)

Заготовлюють садивний матеріал для щеплення та укорінення. Продовжують укривати рослини на зиму, ремонтують теплиці, парники, ставлять сітки на віддушини, забивають цеглою та іншими твердими матеріалами дірки, через які в дачні будиночки, сараї та господарські споруди залазять миші. Готують для них пастки й отруйні принади.

Чистять та лагодять садовий реманент, заносять його у сарай. Готують у саду місця для підгодівлі взимку синичок, снігурів та інших птахів, які є справжніми друзями садівників.

Лев 17 (23.09) – 20 (03.14)
Остання чверть Місяця – 19 (23.31)

Продовжують ремонтувати садовий реманент та інструменти. Перевіряють, як зберігаються засолені огірки, помідори, капуста.

До речі, дехто з городників для зберігання пізньої капусти у підвалі чи погребі застосовує звичайний папір. Головки капусти з довгими качанами, щільно загорнені у папір, добре зберігаються, якщо їх розкласти на невеликій відстані одна від одної. Щоправда, папір з часом темнішає або стає вологим. Тоді його викидають, а з головок знімають верхні зіпсовані листки і знову загортають їх у папір.

Діва 20 (03.14) – 22 (10.21)

Якщо через певні обставини залишилися не підготовленими до зимівлі штамбові троянди, їх укривають від морозів соломою, осокою або іншими укривними матеріалами. Для цього крони рослин зв'язують і накривають

календар

солом'яними циновками, обережно нагинають і присипають землею.

Продовжують сушити яблука, груші, ягоди горобини, глоду. Готуючи страви з гарбуза, кабачків, цукіні, не забудьте вибрати з найкращих плодів насіння і зберегти його.

Терези 22 (10.21) – 24 (19.55)

Це останні дні для вкривання троянд, хризантем, анемон, клематисів. Обережно згинають айву японську, присипають листям насадження лілій, гіацинтів, ірисів, гравілату, піретруму червоного, далматського.

Щороку ягідні кущі обрізують з метою омолодження. Якщо не зробили цього раніше, варто обрізати їх тепер: чорну смородину омолоджують при досягненні рослинами 5–7 років, червоні та білі порічки, аґрус, декоративні кущі – 7–10 років.

За необхідності роблять вологозарядковий полив ґрунту. Нагрібають земляні валки для кращого затримання снігу і води.

Скорпіон 24 (19.55) – 27 (07.15)

Заготовляють добрива, попіл. Перевіряють, як зберігаються помідори, кабачки, гарбузи. Продовжують їх консервувати, а гнилі плоди вибраковують.

У листопаді, звичайно, завершується сезон не тільки основних садових і городніх робіт, а й ландшафтних. І, одночасно, це найкращий час для підготовки до нового сезону – створення проекту озеленення й благоустрою ділянки. Адже розробку ландшафтного проекту краще зробити заздалегідь, до початку активних весняних робіт на території, яку вирішили упорядкувати. Тим більше, що в листопаді на ділянці, зазвичай, ще немає сніжних заметів, і можна якнайкраще оглянути територію та виконати необхідні заміри.

Стрілець 27 (07.15) – 29 (19.49)
Новий Місяць – 27 (18.55)

Рекомендується знищення бур'янів і шкідників, видалення хворих і засохлих гілок, пагонів, рослин, вирізування дикої поросли. Проте у сам день Нового Місяця культурні рослини краще взагалі не чіпати, бо це спричиняє втрату ними життєвої сили.

Усі коренебульби жоржин у листопаді вже мають бути закладені на зберігання. Режим їхнього зберігання: температура повітря – плюс 6–8°С, вологість – 80%. Коренебульби слід регулярно оглядати і намагатися підтримувати такий режим зберігання.

Козеріг 29 (19.49) – 2.12 (08.46)

Нарізують пагони яблунь, груш, вишень, слив, обліпихи для весняних щеплень. Живці закопують у сніг або зберігають у холодильнику.

З муміфікованих плодів фізалісу добувають насіння, сушать його і закладають на зберігання.

На неукривних виноградниках, якщо дозволяє погода, продовжують перекопувати міжряддя з одночасним внесенням добрив. На глибину 30–40 см вносять гній або компост, фосфорні й калійні добрива. Перекопують ґрунт між кущами в рядах на 18–20 см, а в міжряддях – на 20–25 см.

В укривній зоні осіннє перекопування ґрунту поєднують із укриванням кущів на зиму. Лози знімають з опор, уздовж ряду викопують канавки, куди укладають рукави, пагони й укривають їх землею шаром 35–40 см або іншим укривним матеріалом. Укриття винограду варто закінчити до настання стійких морозів.

Вітаємо переможців!

29 серпня 2008 року у черговий раз відбувся розіграш призів "Передплата-2008" за талонами, надрукованими у № 5 за 2008 рік. У лотереї взяли участь 1139 читачів, які вчасно надіслали талон до редакції. Високоякісне насіння овочевих культур та добірку цікавої і корисної літератури від редакції журналу "Дім, сад, город" одержать такі читачі".

1. Білоока Ольга Олександрівна, с. Юрківці Хмельницької обл.
2. Бондарчук Анастасій Наумович, с. Громівка Херсонської обл.
3. Брус Надія Степанівна, м. Городенка Івано-Франківської обл.
4. Вітряк Ганна Петрівна, м. Бар Вінницької обл.
5. Ворсуляк Тетяна Григорівна, с. Грабове Одеської обл.
6. Гладун Оксана Михайлівна, м. Гадяч Полтавської обл.
7. Дереш Михайло Петрович, м. Васильків Київської обл.
8. Дзюба Анатолій Миколайович, с. Ковтунове Сумської обл.
9. Дивоняк Зіновій Михайлович, с. Кобаки Івано-Франківської обл.
10. Дімітрієва Вікторія Вікторівна, с. Першотравневе Харківської обл.
11. Жданов Олександр Іванович, с. Куйбишеве Запорізької обл.
12. Заєць Світлана Андріївна, с. Миколаївка Житомирської обл.
13. Ковалець Федір Якимович, с. Шишкіне Кіровоградської обл.
14. Кононенко Лідія Василівна, с. Григорівка Запорізької обл.
15. Король Марія Тарасівна, м. Чортків Тернопільської обл.
16. Костюк Анатолій Лук'янович, с. Ставчани Хмельницької обл.
17. Кременчуцька Ніна Григорівна, с. Карпівка Донецької обл.
18. Кривенко Ніна Петрівна, с. Березівське Луганської обл.
19. Крошка Марія Григорівна, с. Стара Котельня Житомирської обл.
20. Лагодзя Іван Єлисейович, с. Павлівка-І, Черкаської обл.
21. Ламінська Інга Вікторівна, с. Петропавлівка Миколаївської обл.
22. Мартиненко Микола Васильович, с. Осадче Дніпропетровської обл.
23. Маршакова Тамара Іванівна, м. Нікополь Дніпропетровської обл.
24. Махсма Єлизавета Федорівна, смт Сартана Донецької обл.
25. Нагорний Михайло Миколайович, м. Мена Чернігівської обл.
26. Наумов Володимир Геннадійович, м. Ужгород Закарпатської обл.
27. Носенко Василь Степанович, с. Громівка Херсонської обл.
28. Остапчук Степан Васильовч, м. Сокаль Львівської обл.
29. Пархоменко Валентина Харлампіївна, с. Мохнатин Чернігівської обл.
30. Пастушок Оксана Петрівна, с. Вашківці Чернівецької обл.
31. Пліс Геннадій Васильович, м. Миколаїв.
32. Похил Володимир Семенович, м. Хорол Полтавської обл.
33. Пушкар Василь Дмитрович, м. Хирів Львівської обл.
34. Рибалка Софія Миколаївна, смт Нова Водолага Харківської обл.
35. Савчин Валентина Семенівна, с. Тарнівці Закарпатської обл.
36. Сергієнко Іван Іванович, с. Мехедівка Черкаської обл.
37. Соколенко Ірина Вадимівна, м. Севастополь, АР Крим.
38. Стремоухова Ганна Кузьмівна, с. Озеряни Рівненської обл.
39. Сулім Оксана Петрівна, с. Губин-Перший Волинської обл.
40. Тайструк Павло Якович, с. Осинівка Одеської обл.
41. Тимченко Олена Іванівна, с. Дибинці Київської обл.
42. Ткаченко Таміла Якимівна, м. Бар Вінницької обл.
43. Томюк Дмитро Іванович, м. Вижниця Чернівецької обл.
44. Цукур Любов Іванівна, м. Алчевськ Луганської обл.
45. Черемісінов Олександр Володимирович, м. Збараж Тернопільської обл.
46. Чорнопас Євгеній Михайлович, м. Горохів Волинської обл.
47. Чуйко Валентина Іллівна, м. Кролевець Сумської обл.
48. Чумаченко Сергій Костянтинович, м. Алупка-1, АР Крим.
49. Шварц Олексій Леонідович, с. Береги Рівненської обл.
50. Ярова Ганна Антонівна, м. Олександрія Кіровоградської обл.

Як господарюють приватники у Польщі

Група українських журналістів, серед яких була і кореспондент журналу "Дім, сад, город", у серпні цього року відвідала Польщу, де представники ЗМІ вивчали досвід роботи сільськогосподарських дорадчих служб. Поїздка була організована Міністерством закордонних справ Польщі за активної участі відділу в Старому Полі Поморського осередку сільськогосподарського дорадництва у Гданську.

Журналістам розповіли про зміни, які сталися в Польщі після її вступу до Світової організації торгівлі та приєднання до Європейського Союзу, про систему організації та функціонування аграрного ринку країни, інституційне та організаційне забезпечення системних перетворень в агропромисловому комплексі, перспективи розвитку сільських територій і сільського господарства Польщі на наступні роки.

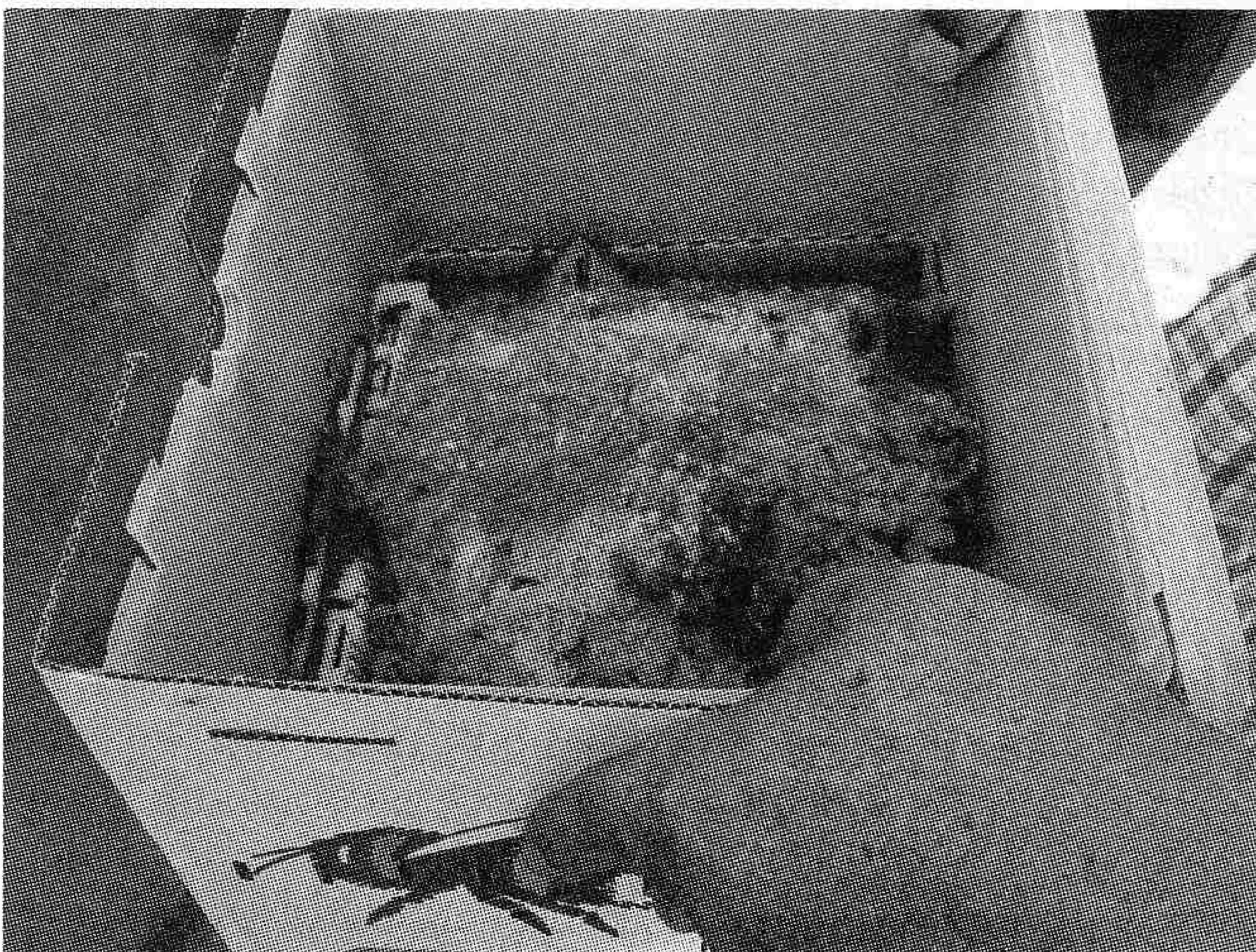

Слід зазначити, що субсидії Європейської Комісії, спрямовані на підтримку сільського господарства Польщі, принесли відчутні результати польським фермерським господарствам, сприяли підвищенню їх конкурентоспроможності, поліпшенню якості та безпечності продуктів харчування. Пріоритети Європейської спільноти сприяли також розвитку сільської місцевості, малого і середнього бізнесу та зайнятості сільського населення. У результаті здійсненої в Польщі адміністративної реформи органи місцевого самоврядування отримали більше прав і фінансових можливостей розпоряджатися надходженнями від податків.

Однак приєднання країни до Євросоюзу дехто розуміє як відкритий кран, з якого замість води течуть гроші. Тільки встигай підставляти посуд. Безумовно, це помилкове судження. Бо разом із можливістю отримати кредити фермерськими господарствами, органами місцевого самоврядування тощо, у польських селян побільшало і обов'язків та відповідальності за стан справ у сільській місцевості. Розв'язанням значної частини цих проблем у Польщі займаються сільськогосподарські дорадчі служби, які функціонують у кожному воєводстві, мають відділення у повітах. Їх діяльність підтримується державою як на національному, так і на місцевому рівні.

Отже, українським селянам, фермерам, дорадникам та представникам владних структур необхідно ретельно вивчати досвід найближчого до України європейського сусіда. Він може бути дуже конструктивним та надзвичайно корисним для нас. Тим більше, що Польща вже зробила і, до речі, доволі успішно, ті кроки, які наша країна тільки збирається робити завтра.

То як же господарюють приватники у Польщі?

ВИРОЩУВАННЯ ПОМІДОРІВ У ТЕПЛИЦІ

Навчальною програмою було передбачено відвідування господарства пана Лукаша Галечко, що мешкає у Вєльбарку (Вармінсько-Мазурське воєводство). Власне, це два господарства, які займаються овочівництвом, – пана Лукаша та його батька Томаша. Вони вирощують помідори у закритому ґрунті. Батько має 20 соток теплиць, а син – близько півгектара. Раніше господарство було спільним, тепер довелося його поділили, щоб син, як молодий фермер, мав змогу отримати довгостроковий кредит (3% річних).

Як зазначалося вище, після вступу Польщі до ЄС приватники мають можливість отримувати широкий спектр кредитів та пільг для господарювання на селі. Молодь також охоче бере кредити на розбудову власного сільськогосподарського виробництва. Молодим фермером вважається особа до 40 років.

Отримавши довгостроковий пільговий кредит пан Лукаш витратив гроші на придбання різноманітного обладнання та великорозмірної теплиці. Придбав її у Голландії, а збирав уже на власній ділянці.

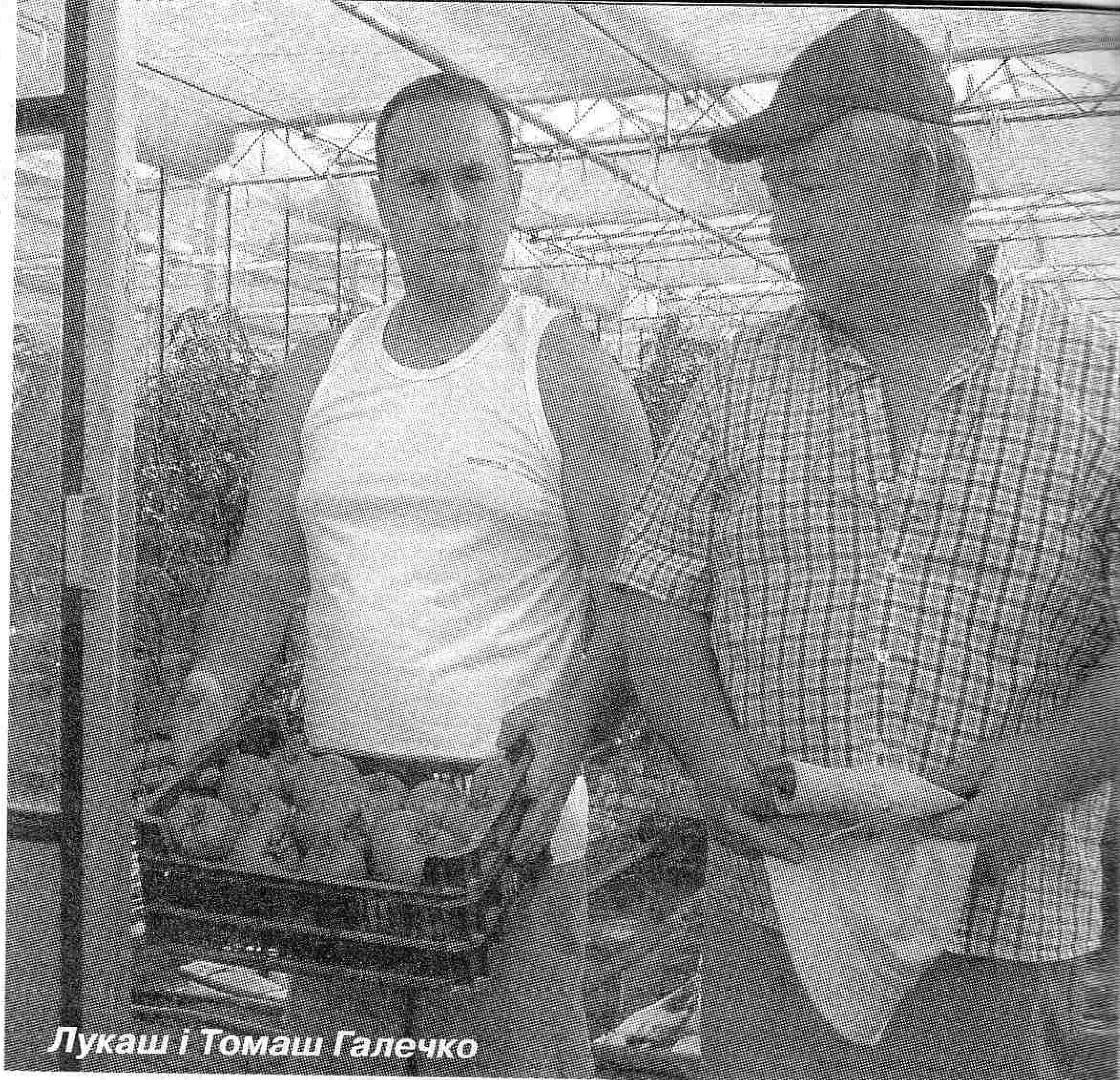
У теплиці молодий фермер вирощує помідори. Спочатку він разом із батьком шукали "свої" сорти. Перепробували чималу кількість різних сортів і гібридів, а зупинилися на одному – Грове. Порівняно з іншими він стійкіший до хвороб, зокрема до борошнистої роси й фітофторозу. Його легко вирощувати, врожай дає більший (маса плодів близько 220 г), смакові якості плодів високі, а їхня лежкість дуже добра. Аби уникнути підробок, насіння помідорів господарі купують тільки в спеціалізованих сільськогосподарських магазинах.

Тож в умовах тепличного господарства та в поєднанні з самостійно розробленою технологією вирощування помідорів Грове дає у господарстві Галечків чудові результати. Тому і зупинилися господарі саме на цьому сорті. Інших не вирощують, бо на них немає замовлень. А сільгоспвиробникам, як наголосив у розмові із журналістами пан Томаш, дуже важливо працювати саме під замовлення – це робить бізнес стабільним і дає впевненість у завтрашньому дні.

Щодо збуту, то родина Галечків має багаторічні домовленості з кількома великими крамницями, але основна реалізація тепличної продукції відбувається на місцевому ринку, де господарів добре знають і довіряють їм та їхній продукції. А вони, в свою чергу, стараються, як кажуть, тримати марку.

Виробничий цикл у теплиці починається в грудні – з висаджування розсади (близько 12 тис. шт.), перші плоди отримують у квітні. Густота садіння – 2,5 куща на 1 м^2 (40 кг). За таких умов рентабельність доволі висока. Щоправда, пан Томаш прогнозує її зниження, бо нині значно зросли ціни на міндобрива.

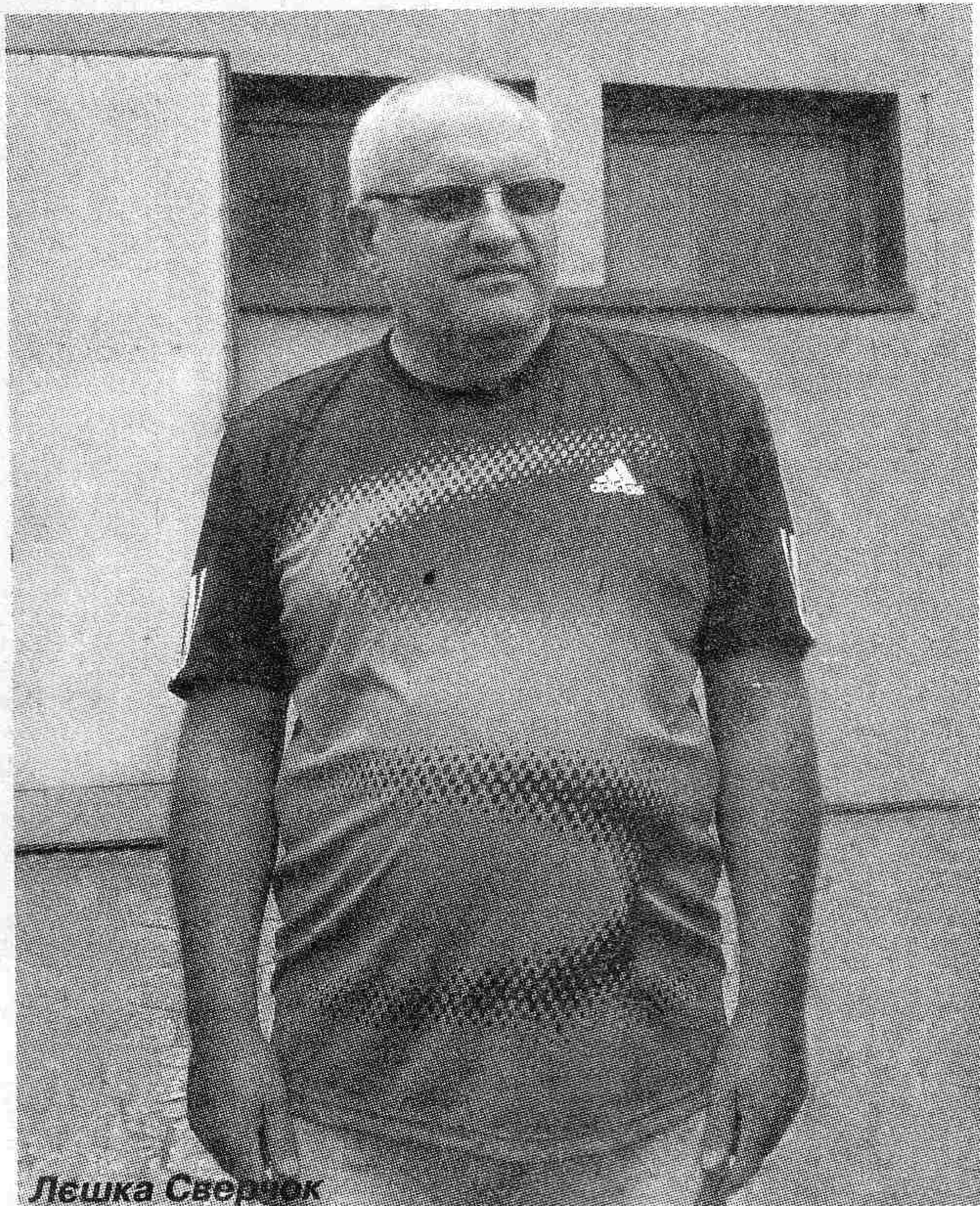
Спочатку батько з сином вирощували помідори на підстилці з кокосового волокна, але дійшли висновку, що це малоефективно. Згодом перейшли на торф, який доводиться щороку міняти. Однак після використання він знову "йде у справу" – на ньому господарі вирощують троянди й огірки або продають його сусідам для удобрення ґрунту на ділянках.

Лукаш і Томаш Галечко

Щодо технології вирощування помідорів, то, як розповів пан Томаш, її ефективність значно підвищилася завдяки допомозі, яку фермери отримали від місцевої дорадчої служби. Фахівці розпочали свою роботу з аналізу води, якою користується родина Галечків. На основі цього експерти-дорадники розробили схему підживлення й склад добрив, яких потребували помідори у теплиці.

Якість отриманої продукції значно підвищилася також із застосуванням у теплиці крапельного зрошення – коріння рослин зосереджується уздовж трубки зрошення, де йому вистачає всіх необхідних компонентів живлення. Це зайвий раз свідчить про необхідність переходу виробників тепличної овочевої продукції на малооб'ємні технології, за якими нині працює чимало великих тепличних господарств Польщі. Такі технології дають змогу значно економити на добривах і корисній площі теплиці, одержуючи з квадратного метра більшу кількість продукції.

Лєшка Сверчок

Полив – автоматизований. Обслуговують теплицю площею півгектара четверо працівників. На фото теплиці у міжряддях можна побачити рейки, встановлені для проїзду візків на колесах. Якщо врахувати, що спеціальне обладнання дає змогу піднімати їх на необхідну висоту, то користування такими візками, звичайно ж, значно полегшує роботу. А її у теплиці, особливо у розпал сезону, вистачає.

Один з етапів роботи, що є доволі трудомістким, – підв'язування рослин, яке дає змогу значно поліпшити їхнє освітлення, провітрювання, повністю використовувати не тільки площу, а й об'єм теплиці.

Чимало часу доводиться витрачати й на видалення листків – на рослинах залишають близько 17 листків, решту обривають. Пан Лукаш Галечко переконаний, що це сприятливо позначається на величині та якості врожаю. Регулярно видаляють також нижні старіючі й особливо пожовклі чи уражені хворобами листки, бо вони перетворюються на паразитуючі. Робити це краще сонячного ранку, щоб швидше підсохла ранка на стеблі. Як пояснив молодий фермер, однією з основних причин поганої зав'язі помідорів на перших кетягах навіть за рясного цвітіння й достатнього живлення може бути нестача світла, спричинена великою кількістю листя на рослині.

Для запилення помідорів фермери застосовують джмелів, купуючи джмелесім'ї в Ізраїлі та Голландії. А от для захисту рослин від шкідників і хвороб вони практично не використовують хімікатів – пестицидів. Перевагу віддають біозахисту, застосовуючи комах, які знищують шкідників. При цьому родина Галечків вважає, що найкращий захист рослин від шкідників і хвороб – це щорічна зміна ґрунтосуміші та проморожування теплиць узимку.

КОМПОСТУВАННЯ ГНОЮ ЗА ПРИСКОРЕНОЮ ТЕХНОЛОГІЄЮ

Ще одне господарство, у якому нам пощастило побувати, – господарство пана Лєшка Сверчка, який мешкає у Барлєвічках. Він обробляє 400 га власної землі та ще 177 га орендує. Допомагають йому працювати дружина та сини, які мають і чималі власні ділянки. Окрім того, пан Лєшка утримує близько 180 голів великої рогатої худоби. Його ферма давно відома далеко за межами Барлєвічок. Адже кілька років тому вона зайняла перше місце в Польщі за рівнем надоїв молока. Тоді від кожної корови в середньому господар мав по 10260 кг молока. Однак, встановивши рекорд, пан Лєшка вирішив зменшити "навантаження" рекордисток, аби врятувати їх від надмірного виснаження та не віддавати під ніж за кілька років.

У цьому господарстві відвідувачів приємно вражають і красиво облаштована садиба, і добротні та охайні господарські будівлі. Але особливою гордістю фермера є величезний парк різноманітної сільськогосподарської техніки, яку він купує щойно з'являться вільні кошти.

Однак найперше, що вважає за необхідне показати відвідувачам пан Лєшка, – це нова технологія прискореного компостування гною, застосування якої стало можливим також завдяки придбанню нової спеціалізованої техніки.

Взявся господар за виготовлення компосту, щоб не будувати бетонного гноєсховища, як того вимагають норми екобезпеки, що нині діють у країнах ЄС. Нова технологія виявилася доволі простою – на твердому ґрунті розкладають гній валками завширшки близько 1,5 м. Довжина їх – довільна і залежить від потреби господарства у компості.

Спеціальна машина-перемішувач, яку господар придбав за 30 тисяч євро, проїжджає по цих валках і перемішує їх, збагачуючи гній повітрям. Достатньо кілька

разів протягом місяця–півтора перемішати валки і перегній готовий.

Загалом з тонни гною виходить близько 300 кг компосту, тож господар задоволений – і для себе вистачає, і продати можна. Тим більше, що вже почали надходити замовлення від фірм, які займаються квітникарством. Окрім того, до пана Лєшка звертаються власники інших господарств із проханням орендувати його перемішувач для виготовлення компосту за новою технологією на своїх ділянках.

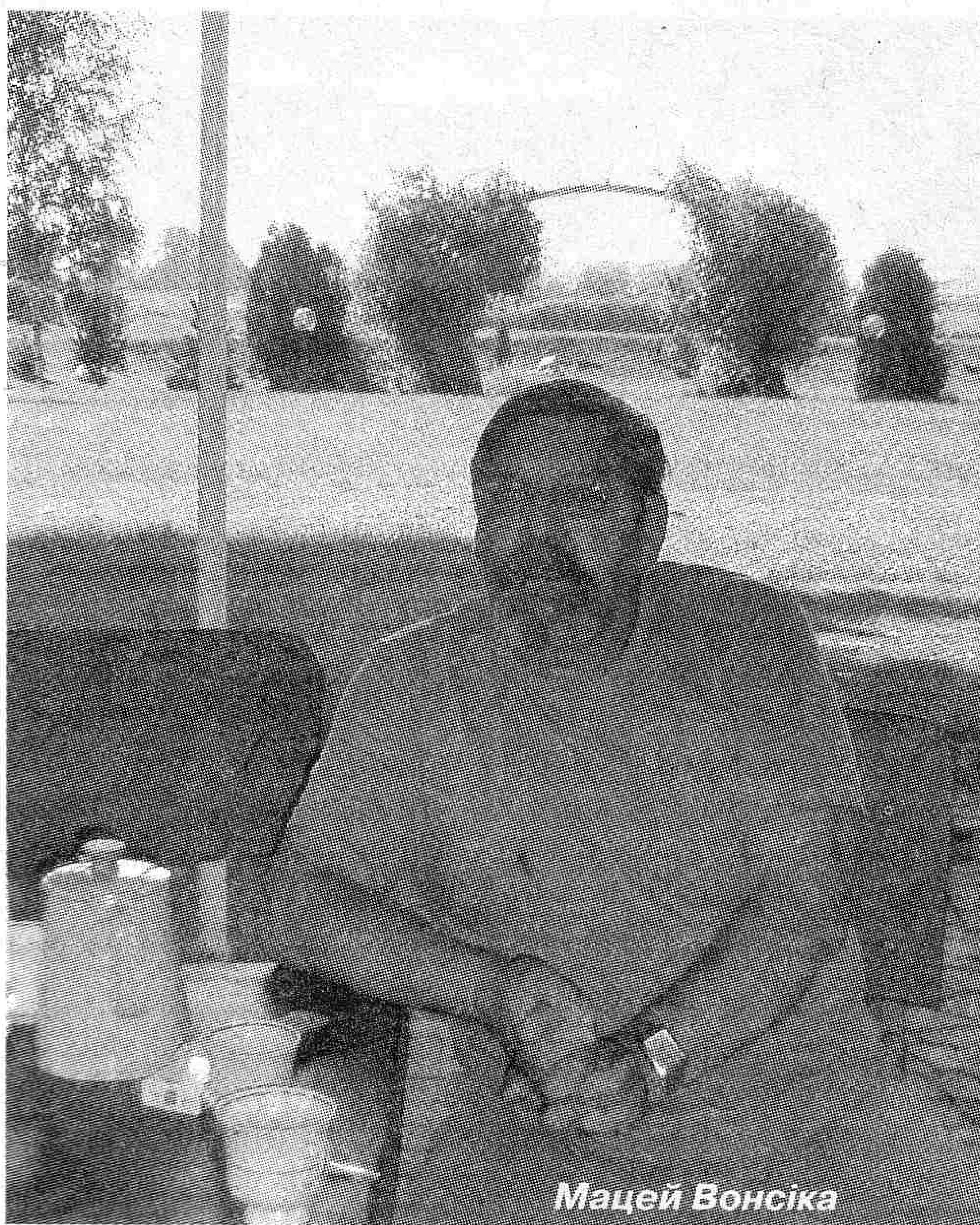
Отже, даний технологічний процес суттєво відрізняється від традиційних систем компостування і має чимало переваг – скорочується час на приготування компосту, відсутні неприємний запах і підтікання гною. Однак мені здається, що за рахунок використання техніки, що дорого коштує, він стає значно витратнішим, а відтак майже неприйнятним для невеликих фермерських господарств та власників присадибних ділянок в Україні. Хоча цікаву ідею швидкого компостування гною варто взяти господарям на замітку.

АГРОТУРИЗМ – ПЕРСПЕКТИВНА СПРАВА

У нас в Україні агротуризм лише починає розвиватися, на відміну від Польщі, де вже навчилися створювати агротуристичні господарства й використовувати культурні та природні принади тієї чи іншої місцевості. Нині у Польщі існує безліч гостинних господарств і міні-готелів у сільській місцевості, для яких сільський туризм є основною формою підприємництва. Одне з таких приватних господарств – агросадиба пана Мацея Вонсіка в Стогах.

Раніше пан Мацей, як і більшість його сусідів, займався виробництвом сільгосппродукції, бо має чималу земельну ділянку. Тож агротуристичний бізнес був для нього лише додатковим видом діяльності. А коли вони з дружиною стали пенсіонерами і вже не в змозі були обробляти велику ділянку, здали землю в оренду і почали шукати інші джерела для безбідного існування родини. І тут у пригоді став попередній досвід агротуристики. Тепер ось уже 5 років разом із дружиною порядкують в агросадибі.

Пан Мацей вважає, що господар, який вирішив започаткувати агротуристичний бізнес, повинен визначитися, чи має він усе необхідне для того, щоб розпочати справу, тобто реально оцінити фактори, що спонукатимуть туристів відвідати саме його агрооселю. Зокрема, він з дружиною та дітьми відремонтували будинок, збудували невеличку дамбу і розширили ставок, побудували дитячий майданчик, а також виконали чимало інших підготовчих

Мацей Вонсіка

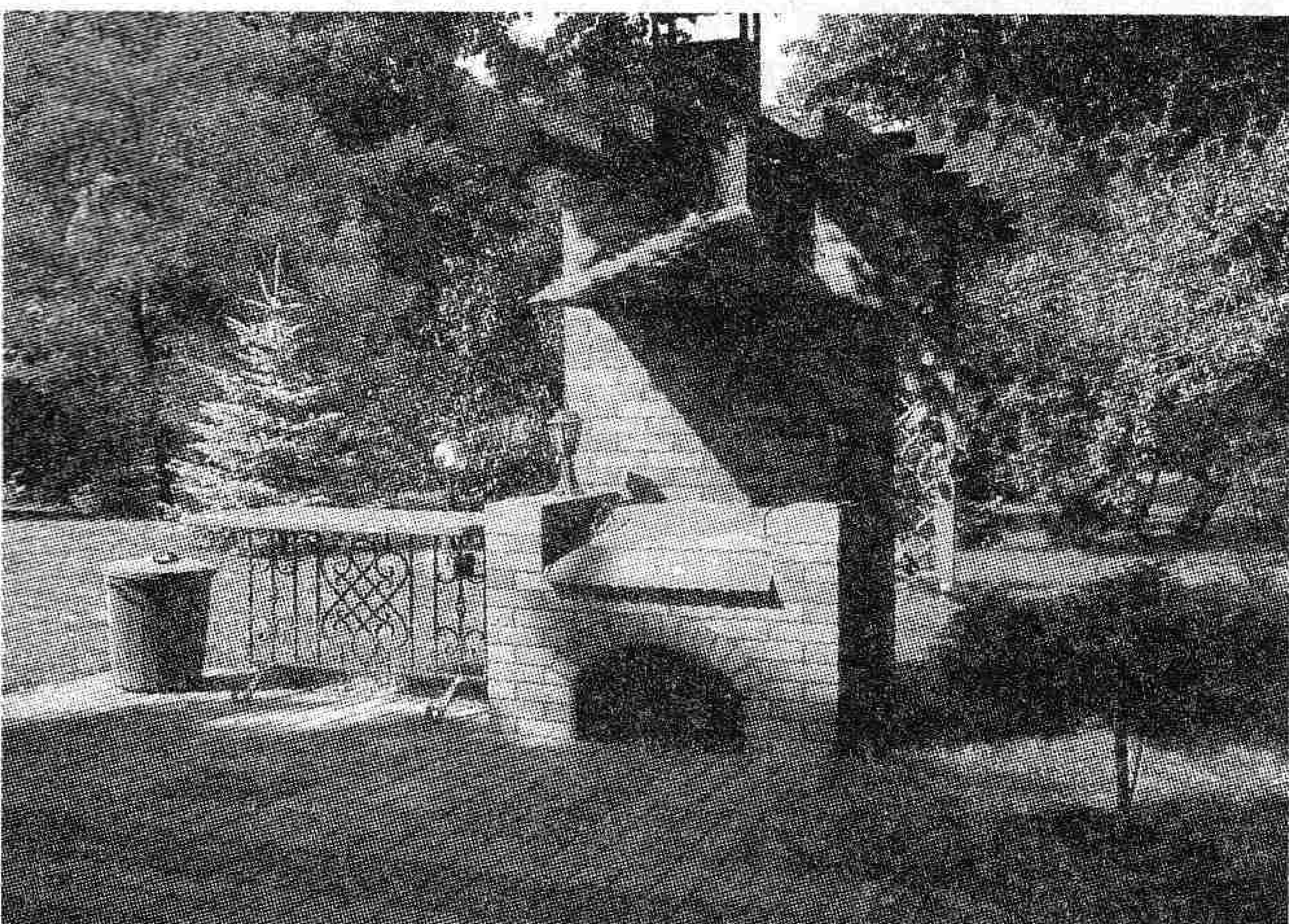
робіт із упорядкування своєї садиби. На майданчику для відпочинку навіть поміняли рельєф, аби він не був таким одноманітно-горизонтальним. І це відразу дало позитивні результати – гостей побільшало, з'явилися постійні клієнти.

Тож один з головних чинників, від яких залежить успіх справи, – вдале використання природних ресурсів. Хоча не менш важливими є особисті якості господарів агрооселі. Адже вони мають навчитися основам сервісу й культури гостинності, бути щирими, усміхненими та мати організаторські здібності.

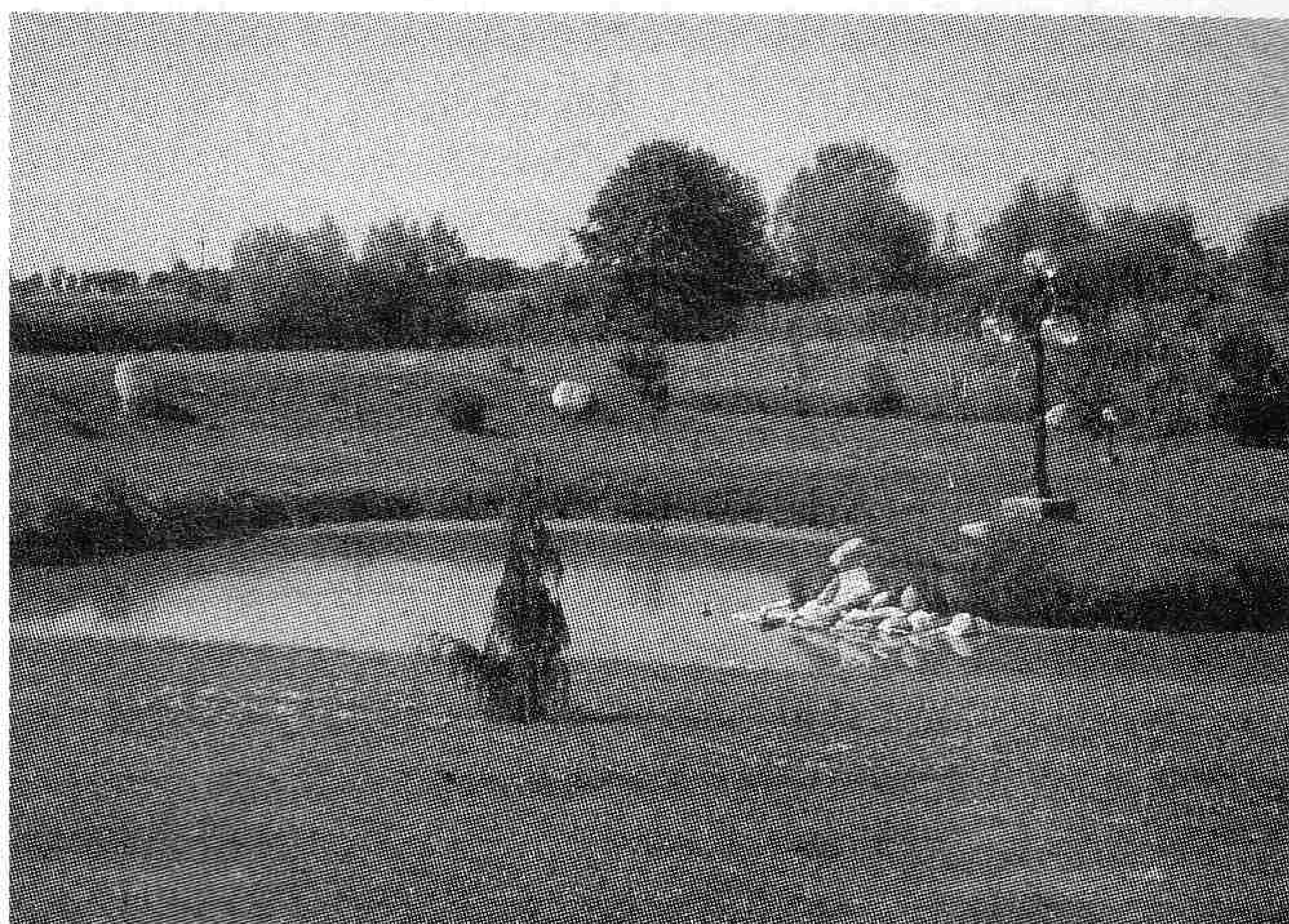
Розуміючи, що агротуристичний продукт не повинен зводитися виключно до ночівлі та харчування, адже рентабельність таких об'єктів зростає при наданні інших послуг, пан Мацей пропонує своїм гостям заняття велоспортом, риболовлю, відпочинок у парку. Господар має машину і може організувати екскурсії на 7 осіб до визначних історичних пам'яток, розташованих неподалік, на ярмарки тощо.

За польськими законами, надання послуг сільського зеленого туризму не належить до підприємницької діяльності. Тому доходи селянських господарств за такі послу-

ги не підлягають обкладанню податком на додану вартість. Крім того, законодавство передбачає також звільнення доходів від оподаткування, що отримані завдяки наданню нічліжних послуг агротуристам за таких умов:

– житловий будинок, в якому здаються кімнати, належить до сільського господарства;

– кімнати здаються туристам, а не сезонним працівникам чи третім особам;

– кімнати для туристів знаходяться у житловому будинку сільської родини, а не в іншій, спеціально пристосованій будівлі для туристів;

– кількість кімнат, що здаються туристам, не перевищує п'яти.

Родина Вонсіка цього літа пропонувала туристам послуги з поселення від 45 злотих (приблизно 90 грн.) на двох за добу, а з харчуванням – 90 злотих.

Польські підприємці, які розпочинають агротуристичний бізнес, можуть оформити субсидії до 100 тис. злотих. Як це краще зробити, як підготувати проект та впорядкувати агросадибу, їм безкоштовно підкажуть дорадники, які є в кожній гміні (селі).

Окрім цього, осередки дорадчої служби постійно проводять різноманітні курси, навчання для власників агросадиб, сприяють виїзду за кордон на навчання. Пан Мацей також постійно підвищує свій культурно-освітній рівень, читає багато спеціалізованої літератури, а його сини спеціально їздили до Німеччини, Франції та інших країн, щоб ознайомитися з діяльністю подібних агросадиб, сфотографувати і занотувати все, що потім може знадобитися в роботі.

До речі, промоційна система польських агротуристичних господарств також варта наслідування. У країні діють федерації агротуристики, які займаються рекламою агросадиб, щорічно видаються десятки тисяч каталогів та рекламних буклетів про агротуристичні послуги, розроблені для всіх територіальних рівнів: воєводств, повітів і навіть гмін. Перевагою цих каталогів є насичення їх конкретною практичною інформацією: ціни, адреси, категорії та види осель.

Кому ж такий вид відпочинку подобається найбільше? Найчастіше, – розповідає пан Мацей, – до нього приїжджають представники, так званого, середнього класу, для яких відпочинок на селі доступний по ціні. Окрім того, у наші дні дедалі більшу кількість "міських" туристів, особливо тих, хто подорожує з дітьми, приваблює екзотика сільського побуту та праці. Мешканці міст прагнуть показати своїм дітям, звідки береться хліб, морква та молоко, ознайомитися з сільськими побутовими умовами і навіть опанувати певні процеси роботи.

Часті гості – німці, які відчувають ностальгію за землями, які колись належали їхнім прадідам. Їм подобається недорогий, але гостинний відпочинок у пана Мацея.

Тож на перший погляд нібито все добре у польській агротуристиці. Однак їй властивий один суттєвий недолік – недостатній зв'язок з традиційною сільською архітектурою, інтер'єрами та народним побутом. Бо власники агросадиб часто з великим старанням намагаються уподібнити свої будинки міським, що знижує екзотичність їх сприйняття туристами. Чимало господарів не надають належного значення піклуванню про те, щоб їхні будинки мали якомога більше оригінальності в архітектурі та етнорегіональної стилістики.

За браком місця я не мала можливості розповісти у цій статті про всі господарства, які нам довелося побачити у Польщі, однак чи не найбільше мене і моїх колег вразили технічні можливості господарювання польських фермерів, парк нової сучасної техніки, яку ми бачили майже в кожному господарстві, і та легкість, з якою вони беруть кредити на розвиток своєї діяльності. Адже для наших селян узяти кредит – це у більшості випадків неначе власноруч накинути собі на шию зашморг: і проценти великі, і умови, м'яко кажучи, залишають бажати кращого.

За всі ці переваги, які отримали польські фермери та приватники на селі, значною мірою вони завдячують працівникам дорадчої служби, які допомогли їм порадами, фаховими консультаціями з різних питань і, зрештою, оформленням тих самих кредитів, про які вже йшла мова.

Тож Україна повинна розвивати свої дорадчі служби, адже вони є своєрідною перепусткою в ЄС, оскільки основні субсидії на розвиток економіки країни проходитимуть через органи самоврядування. Зокрема, у Польщі вважають, що, якби не дорадчі служби, то село не мало б таких можливостей з використання коштів єврофондів.

А відтак – існування дорадчих служб в Україні виправдане часом і зумовлене потребами сільськогосподарських виробників, бо це дуже необхідна структура, яка покликана сприяти розвитку малого підприємництва в сільській місцевості, підвищенню рівня життя сільського населення та відродженню соціальної інфраструктури села шляхом навчання, інформаційного забезпечення, професійного консультування.

О. Кисленко

(Продовження у наступному номері).

Пропоную...

...високоврожайну смачну картоплю.

Володимир Іванович Петренко,
с. Березова Лука, Гадяцький р-н, Полтавська обл., 37342,
тел. 8 (067) 707-37-40

...саджанці і насіння звичайних, нових, рідкісних культур, квітів з власної колекції, понад 900 найменувань.

Конверт з марками на 1,3 грн. – об'ємний каталог.

О.І. Джус,
с. Малі Крушлинці, Вінницький р-н, Вінницька обл., 23242

...чубуки, саджанці елітних сортів винограду (Рута, Софія, Преображеніє, Довгожданий...). Найкращі сорти великоплідної малини, суниці. Фундук, жимолость, калину, аґрус, смородину, ожину.

Олександр Миколайович Онищенко,
вул. Санітарна, 19, м. Запоріжжя, 69118,
тел. 8 (061) 769-81-50, 8 (066) 755-50-38

...гладіолуси. Чудовий фотокаталог у вашому конверті.

М.В. Левчук,
а/с 272, м. Южноукраїнськ, Миколаївська обл., 55001

...саджанці і чубуки новітніх комплексностійких сортів винограду, смородини, аґрусу, малини.

Володимир Аполлінарійович Шпак,
вул. 60 років Жовтня, 55-а, м. Карлівка, Полтавська обл., 39500
тел. 8 (05346) 2-46-47, 8 (050) 304-15-42
e-mail:shpakvino@mail.ru

...троянди, тюльпани, нарциси. Замовляйте безкоштовний великий кольоровий каталог по телефону або письмово.

Поліна Олександрівна Козлова,
вул. Свідерського, 45, м. Бахчисарай, Крим, 98403,
тел. 8 (06554) 422-77, 443-98

...саджанці великоплідних ягідних культур (200 сортів): смородина (70) чорна, біла, червона (Екзотика, Краса Львова, Селеченська-2); аґрус (15): Безколючковий, Неслухівський; йошта, малина (40): Арбат, Ізобільна, Геракл; ожина безколючкова; суниці (20): Королева Єлизавета, Єлизавета-2, Ольвія, Біг Бой; жимолость, актинідія, лимонник; виноград (25); фундук (10).

Андрій Дмитрович Драганов,
вул. К. Маркса, 34, смт Вільшанка,
Кіровоградська обл., 26600, тел. 8 (066) 354-01-54

...шиншили дорослі і молодняк.

смт Голованівськ, тел. 8 (050) 98-205-90

...накладною платою гофровані гладіолуси 300 сортів. Реалізація з 15 жовтня. Осінні знижки. Новинки. Конверт – каталог.

В.В. Трепачко,
вул. Нагірна, 29, смт Талалаївка, Чернігівська обл., 17200

...кролі великих елітних порід (австрійської, словацької селекції).

Володимир Федорович Гордієнко,
м. Вінниця, тел. 8 (097) 308-20-95

...лебеді: чорні, чорношиї, декоративні качки: мандаринки, каролінки, огарі, казарки; павичі: індійські, білі, чорнокрилі; фазани; молодняк порід курей: кохінхін, чорний, голубий; брама: темна, світла, золотиста, куріпчаста; орпінгтон: чорний, жовтий; юрловські – голосисті, італійські срібні, цесарки.

Сергій Миколайович Гезун,
вул. Шевченка, 162-а, с. Родниківка, Уманський р-н,
Черкаська обл., 20300, тел. 8 (050) 38-38-288

...конструкцію грубки (за 20 хв. обігріває триповерховий будинок), 10 грн.

п/с 4, м. Тараща, Київська обл., 09500

...велику колекцію новітніх сортів картоплі світової селекції. Найвищі репродукції, розмноження на півночі України. Посилки 6–10 кг. Підписаний конверт – каталог.

Костянтин Юрійович Давидовський,
просп. Корольова, 2-в, кв. 64, м. Київ, 03134,
тел. 8 (044) 402-58-00, 8 (066) 212-99-70,
E-mail: kd56@rambler.ru

...кращі колекції Київщини: суниця, малина, виноград, троянди, лілії.

Тетяна Антонівна,
а/с 14, вул. Малишка, 2, м. Обухів, Київська обл., 08700,
тел. 8 (099) 138-06-36

...саджанці, клонові підщепи та живці для інтенсивних карликових садів.

П. Медолиз,
вул. Урбайліса, 9, м. Умань, 20300,
тел. 8 (04744) 3-09-86, 8(097) 261-36-23

...чистопородних поросят породи Мангал та корейських.

Тел. 8 (096) 930-44-26, 8 (0522) 37-47-77

...великоплідні сорти малини: Сірєнєвий туман, Ізобільна, Жовтий гігант; ремонтантні – Недосяжна та інші. Суниця Єлизавета Королева-2, Ольвія та інші.

М.М. Макаренко,
с. Любомирка, Олександрівський р-н, Кіровоградська обл.,
27316

...чистопородних травоїдних поросят породи Мангал.

Волинська обл., тел. 8 (097) 640-73-15, 8 (03352) 96-3-35

...саджанці, чубуки винограду. Каталог.

Ю.О. Дворовенко,
вул. Гурамішвілі, 11/80, м. Карлівка, Полтавська обл., 39500

...підщепи яблуні: М-26, М-7; 54-118; черешні – Колт; персика – АП-1 та інші. Саджанці плодових культур. Потрібні садівники для виконання садових робіт.

Сергій Петрович Мейта,
тел. 8(096) 811-36-53

...мурайю, фейхоа, лаврове дерево, каліфорнійський черв'як, кокосовий ґрунт, чайний, кефірний гриб, морський рис, гливу, печериці, боровик, шиї-таке, опеньки, маслята, сухі лікарські трави, виноград, ялівець, тую.

Плоскоріз Фокіна. Як назавжди зняти окуляри і підвищити гостроту зору без медикаментів. Книги. CD диски – відео на всю продукцію.

Борис Олександрович Карпич,
а/с 32, м. Харків, 61052

...картоплю вітчизняної та зарубіжної селекції (60), саджанці смородини (40), порічок (15), аґрусу (17), малини (12). Конверт – каталог.

В.Б. Мосціпан,
пров. Чайковського, 8, м. Прилуки, Чернігівська обл., 17502

...дорослих страусів ему, обмін.

Тел. 8 (096) 834-12-32

Талон
для участі в конкурсі (передплата-2009)

Поштова адреса ____________________

____

П.І.П. ____________________

Телефон ____________________

Номер передплатної квитанції або її ксерокопія на І півріччя 2009 р. ____________________

____

Увага! Ксерокопія талона не дійсна.

"Дім, сад, город"

50 виграшів

...сенполії (узамбарські фіалки) – колекція 400 кращих великоквіткових сортів. Ваш конверт – каталог.

Є.О. Бурковський,
вул. Космонавтів, 22, с. Вигода, Біляївський р-н,
Одеська обл., 67620,
тел. 8 (04852) 51204 (після 21-00).

...саджанці найсучасніших сортів плодових культур для низькорослих садів, яблуня (22), груша (24), айва (5) та інші; саджанці ягідних культур. Конверт – каталог.

В.І. Голояд,
вул. Воровського, 17, м. Гадяч, Полтавська обл., 37300,
тел. 8 (05354) 21279, 8(066) 329-429-3

...саджанці: декоративних кущів, хвойних, плодових (чорниця, клюква, брусниця, хурма, ківі, гранат (рос.), оранжерейних (фейхоа, кавове дерево, гуайява, лимон, мандарин, апельсин, цитрон, бергамот). Іриси, лілійники, німфеї та ін.

С.В. Тимофєєва,
вул. Вечірня, 11, м. Севастополь, 99018

...яблуню, грушу, черешню, вишню, сливу, абрикос, персик, нектарин, кизил, фундук, унабі, хурму, шовковицю, ягідники.

Віктор Миколайович Передерій,
вул. Стратосферна,22, м. Запоріжжя, 69027:
тел. 8 (097) 548-17-18, 8 (095) 071-81-31

...нарциси, тюльпани – сортові цибулини оптом, вроздріб.

А.Є. Любченко,
м. Київ, тел. 8 (044) 280-68-32, 8(050) 445-71-63

...свині корейські – молодняк, поросні, кнур.

Житомирська обл., Володарськ-Волинський р-н,
тел. 8 (04145) 72284, 8 (067) 410-68-64

...троянди, великий вибір: чайногібридні, виткі, ґрунтопокривні, бордюрні. Хризантеми кулеподібної форми. Хвойні: туя, ялівець у горщиках. Листяні багаторічники. Конверт – каталог. Реалізація на місці.

Раїса Григорівна Кириченко,
вул. Садова, 31, с. Ягідне, м. Артемівськ-5, Донецька обл., 84505,
тел. 8 (06274) 94944, 8 (050) 828-18-10

...саджанці нових районованих та перспективних сортів смородини (Сибілла, Вернісаж, Дачниця, Ядрьона, Фіттлаудер); порічок (Альфа, Валентинівка, Дарниця, Осипівська); аґрусу (Грушенька, Красень, Славутич); виноград (Вікторія, Талісман, Онтаріо); канни, гладіолуси. Великий вибір сортів.

Г.С. Мамченко,
а/с 100, м. Прилуки, 17500

...білу надранню великоквіткову ромашку.

тел. 8 (095) 427-62-57

...гладіолуси 120 сортів, айстри.

І.О. Хотін,
пров. Луначарського, 1, м. Прилуки, Чернігівська обл., 17508

...гіпераструми, хризантеми, птахомолочник, гладіолуси, жоржини. Томати – переможці 2003 року. Конверт – каталог.

Олександр Миколайович Колодько,
с. Хухра, Охтирський р-н, Сумська обл., 42750

...картоплю насіннєву та продовольчу вітчизняної і зарубіжної селекції. Конверт – каталог. Шукаю представників у селах, безкоштовна доставка.

Тетяна Іванівна Гупалюк,
а/с 5835, вул. Збишка, 7, м. Вінниця, 21016,
тел. 8 (067) 837-36-63, 8 (0432) 57-60-30

...насіння суперурожайних іспанських і кращих колекційних сортів помідорів, перцю, стевії медової, лікарських рослин з рецептами та ін. Конверт – каталог.

П.М. Олексюк,
вул. Київська, 12/188, м. Тернопіль, 46023

...поросята породи Мангал.

Володимир, *тел. 8 (099) 463-17-35*

...новинки помідорів, перцю, картоплі, гарбузів та інших овочів під урожай 2009 р. Конверт – каталог.

Валентина Іванівна Чебаненко,
с. Бреусівка, Козельщинський р-н, Полтавська обл., 39150,
тел. 8 0534298119, 8 (067) 300-61-48

...саджанці, чубуки винограду. Конверт – каталог.

Г.В. Теслюк,
вул. Комсомольська, 35, м. Карлівка, Полтавська обл., 39500,
тел. 8 (050) 630-93-74

...новий погляд на найвідомішу рослину. Подвоює врожаї на городі + омолоджує організм, зникають хвороби. Перевірено. Беззатратно. Вишлю інформацію. П. переказ 12 грн. + заявка. Є насіння овочів, квітів та ін.

Максим Петрович Курінний,
вул. Суворова, 49, смт Високопілля, Херсонська обл., 74000

...високоякісну насіннєву картоплю. Найкращі новинки: Кіранда, Овація, Рив'єра, Романсе, Тайфун, Талент та інші.

Вільгельм Адольфович Хілінський,
вул. Метробудівська, 4-а, кв. 39, м. Київ, 03065,
тел. 8 (044) 408-26-32, 8 (050) 551-23-82

...великий вибір насіння: помідори, перець, баклажани, однорічні квіти та ін. Конверт – каталог.

В.В. Паранчук,
пл. Меліораторів, 4, кв. 36, смт Брилівка, Херсонська обл., 75143

...реалізую саджанці та чубуки винограду різних сортів і строків достигання. Ціни помірні. Конверт – каталог.

Віктор Іванович Пришляк,
вул. Скоробрехи, 5, смт Маньківка, Черкаська обл., 20100,
тел. 8 (04748)612-07

...продаються корейські поросята.

Київська обл., тел. 8 (097) 494-18-35

Шановні читачі!

Передплачуйте найпопулярніший в Україні журнал "Дім, сад, город" на І півріччя 2009 року!

КОНКУРС

тільки для передплатників журналу

"Дім, сад, город".

Заповніть талон (див. на звороті) і надішліть його на адресу редакції до 20 грудня 2008 року. Не втрачайте щасливої нагоди одержати набір високоякісного насіння кращих сортів овочевих культур і набір цікавої й корисної літератури.

Підсумки лотереї будуть опубліковані в журналі "Дім, сад, город"

Передплата-2009

Шановні читачі журналу "Дім, сад, город"!

Оголошення на сторінках нашого журналу платні. Якщо ви бажаєте розмістити свої оголошення, вам потрібно переказати на розрахунковий рахунок № 26006026435831 у Печерському відділенні Київської міської філії АКБ "Укрсоцбанк", МФО 322012, код 25662848 по 3 грн. за кожне слово, враховуючи адресу, прізвище і телефони, та рекомендованим листом надіслати текст оголошення і квитанцію про оплату на адресу редакції. Коли ви самостійно рахуєте свій текст, будь ласка, враховуйте всі слова і знаки більше двох; номер телефону – як три слова.

До чергового номера включаються ті оголошення, що надійшли за місяць до випуску журналу. Всі тексти оголошень здаються до друку до 1-го числа кожного місяця.

Адреса редакції:
вул. Заболотного, 19, м. Київ-680,
03680, МСП-680.

Чому всихають дерева?

Це питання нині турбує багатьох садівників, господарів присадибних ділянок, дачників тощо. І дійсно, посаджене нове плодове дерево вже через 10–12 років починає марніти і згодом всихає. Чому так відбувається?

Причину і садівники-аматори, і науковці шукають давно, а перекладають її, зазвичай, на природу: підґрунтові води, мочари, сонячні опіки, поширення чорного раку, наявність радіації, озонових дір та ультрафіолетових променів (ніби їх і раніше не було). Доходить навіть до дивного: окремі автори рекомендують мати страхові насадження, які б замінили випалі дерева.

Але ж, скажімо, у нас на Поділлі подекуди збереглися і плодоносять сади, закладені ще в 30–40-х роках минулого століття або дещо пізніше, у повоєнні роки. Невже їх обминають ці негативні явища? Напевно, ні! Причина, на мій погляд, в іншому – в генетиці насінини, з якої виросла підщепа.

Мабуть, не відкрию Америки, коли скажу, що з насінини культурного сорту яблуні чи груші виростає теж дичка, на якій потім щеплять культурний сорт. Але дичка ця не довговічна. Саме в такий термін (10–12 років) щеплене на ній дерево починає марніти і всихати. А ось плодове дерево, щеплене на лісовій дичці, яка виросла з насінини дикого плоду, росте і плодоносить навіть до ста років.

Пам'ятаю, у с. Яришеві грушу з саду пана Сулятицького, якій було вже понад 200 років, а вона росла і щедро плодоносила. На дереві не було жодної сухої гілки. І таких "літніх" дерев було не десятки, а сотні. І не тільки в панських садах.

До речі, грушеві сади пана Сулятицького росли над річкою. То що ж впливає на довговічність плодового дерева: підґрунтові води чи генетика? Мабуть, усе ж таки останнє – генетика. Спробуйте зараз знайти щепу на лісовій дичці. Впевнений, що не знайдете.

Мені довелося бути свідком того, як ще за радянських часів науково-дослідні установи та організації, дослідні станції садівництва потайки переходили на підщепи з насіння культурних сортів. З них навіть закладали свої дослідні ділянки, а через 12–15 років викорчовували і робили нові насадження. За державні кошти, зрозуміло.

Скажу про свою необачність. У 62–63 роках минулого століття на ділянці у селі Яришеві посадив понад 10 яблунь і груш, придбавши щепи. До 1985 року, починаючи з верхівок, усі вони засохли. А щеплені на лісових дичках дерева ростуть і плодоносять досі.

Грунт на садибі – глибокогумусний чорнозем, шаром до 3 м. Глибина криниці – 28 м. Дощові води не застоюються. Сонячних опіків не буває.

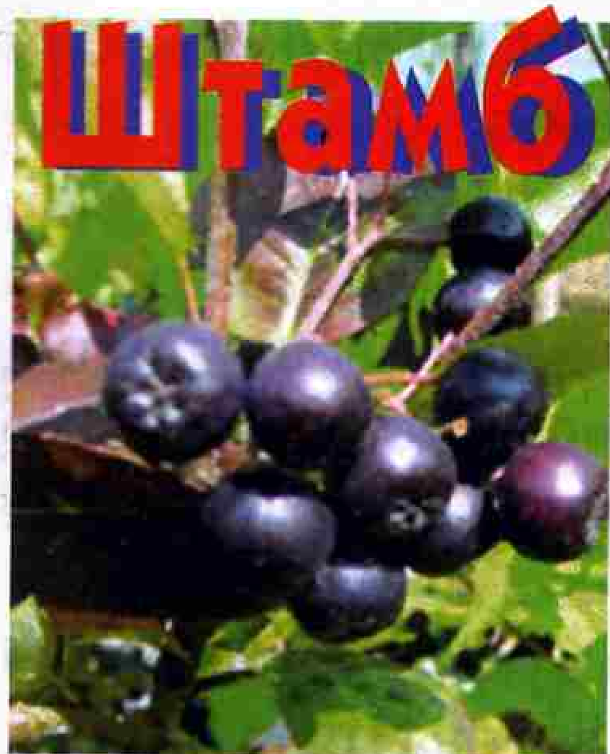
То що ж вплинуло на ті щепи? Відповідь, думаю, зрозуміла – некондиційна підщепа.

Це було колись. Нині ж плодорозсадники більше не гребують сіянцями культурних сортів. Навпаки, це вигідно: зростає попит на саджанці, і можна на цьому заробити чималі гроші.

А дерева як гинули, так і гинуть. Причому саме керівники чи спеціалісти цих організацій вину за те перекладають на природу, щоб приховати істину. А істина виходить проста – у генетиці.

Отже, щоб мати багаторічне дерево, його треба щепити на дичці, вирощеній з насінини дикого плоду. Тоді не тільки окреме плодове дерево, а весь сад буде вічним. Така моя думка. А як ви вважаєте, шановні читачі?

Штамб для аронії

Чорноплідна горобина (аронія) – це дерево-кущ, причому досить об'ємне. І якщо на дачі або присадибній ділянці місця вистачає, то нехай росте і плодоносить. А що робити тим, у кого землі мало?

У мене склалося так, що посаджений близько до межі кущик аронії розрісся і не тільки кидав тінь на сусідню ділянку, а й давав чимало порослі. Та викорчовувати аронію було шкода. Адже чорноплідна горобина – це і ягоди, і ліки. Тож я замислився, що робити у такій ситуації?

Вільного місця, куди можна було б пересадити аронію, не було. Та й кущ уже досить розрісся. А біля господарського сараю росла червоноплідна горобина. Деревце я посадив для краси, хоча плоди цієї горобини також корисні.

Отож, я вирішив прищепити чорну горобину на червону. Зрізав одну розвилку штамба і способом літнього щеплення приєднав дві гілочки аронії. Щеплення виявилося вдалим. Гілочки прижилися і пішли в ріст. На календарі був липень, стояла спекотна погода. Та я все ж таки щепив аронією і другу розвилку деревця. Надійно притінив щепи і вони прижилися.

До осені прищепи помітно підросли, розгалузилися. Так і увійшли в зиму. А навесні почали інтенсивно рости. Сформувалося деревце аронії на півтораметровому штамбі червоноплідної горобини. Ще через рік аронія зацвіла і заплодоносила. Яке ж гарне деревце вийшло з того щеплення! Дивився на нього і душа раділа...

Г.А.Скоряк, *м. Вінниця*

Із журналу "Календар садівника і городника". Передплатний індекс – 30203

Самоплідність у плодових культур

Було б пречудово, якби всі плодові породи відзначалися самоплідністю, тобто у кожній квітці власний пилок міг запліднити приймочку маточки. Але, на жаль, ідеально самоплідні породи дерев і сорти – велика рідкість.

Визначається самоплідність дуже просто: на гілку, на якій нараховується 150–200 квіток, перед цвітінням одягають марлевий мішечок. Якщо під час цвітіння немає вітру, то гілку бажано один–два рази за цей період струснути. Коли сорт відцвіте – марлю знімають і підраховують відсоток зав'язі. Краще це робити після осипання недозапиленої зав'язі.

БАГАТОСОРТОВІ НАСАДЖЕННЯ УРОЖАЙНІШІ

В наукових установах зазвичай, перш ніж направити новий сорт у виробництво, вивчають запилювачі. І обов'язково визначають, чи самоплідний даний сорт і з якими "сусідами"-взаємозапилювачами його краще вирощувати.

Поки ж вважається, що у суниці та інших ягідних культур більшість сортів високосамоплідні, тобто можна вирощувати й один сорт. Але навіть у них, особливо у смородини та аґрусу, при культивуванні поруч кількох сортів може збільшитися врожайність.

Із плодових порід більше "поталанило" абрикосу і персику, у яких більшість сортів відзначаються високою самоплідністю. Але все ж таки в літературі відзначається, що в окремих сортів абрикоса вірменського походження недостатня самоплідність. А от у багатьох сортів персика іноді доводиться видаляти зайві пагони із зав'яззю плодів, щоб одержати великі і смачні плоди.

ЩО Ж З ГОЛОВНОЮ ПОРОДОЮ – ЯБЛУНЕЮ?

Більшість сортів несамоплідні і вивчають самоплідність у цієї породи рідко, мабуть через те, що завжди садять кілька сортів, у яких вивчають тільки взаємозапилення. Але все-таки одного разу на нашій дослідній станції трапилася халепа, коли посадили в одному кварталі всього два сорти: Кальвіль донецький – дуже швидкоплідний і Старк Крімсон на високорослій підщепі, який почав квітувати на кілька років пізніше... Довелось мені окільцьовувати (знімати кору по колу) в окремих гілочок сусідніх дерев, щоб вони швидше зацвіли і почали запилювати Кальвіль донецький.

Звичайно, у кожної породи повний врожай одержуємо від різного відсотка запилених квіток. Він залежить і від розмірів плодів. Так, за повного цвітіння у більшості сортів яблуні (не дрібних райських) для одержання нормального врожаю досить, щоб запилилось 6–7% квіток. Якщо ж на дереві було середнє цвітіння – бажано, для збільшення врожайності, запилення 12–15% квіток.

У такі роки слід подумати, чи не перенести обприскування дерев інсектицидами на період після цвітіння? А у кісточкових такий підхід має бути щорічно. У них плоди дрібніші і для одержання нормального врожаю також за повного цвітіння необхідно мати зав'язі у вишні 20–25%, у черешні – до 30, у сливи – до 15–17%. І звичайно ж, якщо взимку не було часткової загибелі квіткових бруньок. Бо тоді цей відсоток зав'язі слід збільшити...

В одного сорту черешні після зимової загибелі половини квіткових бруньок на великій гілці, за нашими підрахунками, плоди зав'язалися на 70% квіток!

Відсоток зав'язі у більшості порід і сортів залежить і від погоди під час цвітіння, і від агротехніки. Коли тепло і відсутня весняна посуха під час цвітіння – відсоток зав'язі збільшується. Іноді, наприклад у яблуні, для збільшення розміру плодів фермери в Європі проріджують зав'язь...

Лише один раз (давно) в одному радгоспі бачила односортний квартал яблуні Ренет Симиренка, майже без домішок, з добрим урожаєм...

ВИШНЯ – ВИБАГЛИВА

На жаль, найвибагливіша в запиленні вишня. І лише у неї існує всього один ідеально самоплідний старовинний російський сорт Любська. Його можна вирощувати в односортних кварталах і одержувати високі врожаї. Але Любська погано сумісна з магалебкою, на ній швидко гине 30–50% дерев і тому Любську на Кубані і в Польщі рекомендують розмножувати на черешневій підщепі, давши їй нову назву Лотівка. Цей сорт в Україні районований на Донбасі, але розмножувати його слід на сумісніших формах магалебки (є такі в нас, виділені в Росії). Магалебка відзначається підвищеною морозостійкістю у порівнянні з черешневою підщепою.

Цікаво, що коли Любську заради селекційної мети посадили в промисловому кварталі черешні серед дерев сорту Валерій Чкалов, то, незважаючи на високу самоплідність, одержали 500 сіянців і всі триплоїди, тобто вишню запилив Валерій Чкалов, хоч він квітував на 7–8 днів раніше. Просто на комахах-запилювачах зберігся пилок черешні, який у наших дослідженнях при проростанні показав значно більший строк життєздатності і проростав досить добре навіть через два тижні свого життя. Для порівняння: строк життя пилку у більшості сортів вишні набагато коротший, а у вишне-черешні (дюків), які походять від повторного схрещування з черешнями, взагалі часто пилок майже не дієвий.

ЧЕРЕШНЯ – ГАРНА "ПОДРУГА" ДЛЯ ВИШНІ

Вишні дуже "поталанило" у тому, що більшість сортів продовжують добре запилюватися черешнями (за малим винятком). Поки що мені відомі лише два сорти вишні, які не запилюються черешнями: Красавиця Рибакура і мій сорт Ночка. Із 500 вивчених сортів вишні відзначені тільки 20 сортів з підвищеною самоплідністю, але вона, як правило, рідко перевищує 10–12%, що забезпечує за односортних насаджень тільки середній врожай.

У групи самоплідних сортів: Загор'ївська, Кистьова, Булатниківська, Метеор, Келерис, Склянка українська та інших, як і у черешні висока дієвість пилку, вони практично всі добрі запилювачі для вишні, але із-за пізнього строку цвітіння можуть запилювати лише ті несамоплідні сорти, що квітують у пізні строки, та дозапилювати один одного.

Практично немає самоплідних серед розмножуваних сортів черешні, ведуться лише пошуки хоч би слабосамоплідних сортів. Те ж саме і в груші.

На жаль, вченим іноді так кортить виділити самоплідні сорти, що навіть у наукових статтях немало "виділено" самоплідних сортів і у вишні, і у сливи, й інших порід із слабкою самоплідністю. Але при цьому ніхто із них не порівнював, який же відсоток запилення того чи того сорту дає повний урожай?

Ось приклад, навіть відомий селекціонер А.Ф. Колесникова свій сорт Тургенівку відносить до самоплідних лише тому, що у неї 5% самоплідності. Коли я багато років тому завезла цей сорт з Орла і одне дерево посадила серед приблизно 30–35 несамоплідних сортів вишні, а два інших на другому кінці кварталу серед черешень, то перше дерево з року в рік давало поодинокі плоди. Ті ж, що росли серед черешень, рясно плодоносили. На першому дереві провела вивчення запилювачів і виявилося, що Тургенєвка чудово запилюється черешнями, а з вишень – тільки самоплідними сортами.

Коли була в Орловському інституті садівництва і Колесникова показала мені свої дослідні ділянки, то у 2-х кварталах, де поруч з Тургенєвкою росли по 2–3 несамоплідних сорти, вона була із слабким урожаєм. Коли ж дійшли до ділянки, де поруч росла Любська – вона стала високоврожайною!

На жаль, наша українська Держкомісія по сортовивченню районувала Тургенєвку в ряді областей, де не було районовано жодного самоплідного сорту. Мабуть брали до уваги те, що неподалік ростуть черешні. І вже є слухи, що у ряді господарств її перестали розмножувати і вирощувати через низьку врожайність. На жаль, в Україні, крім Донбасу, не районовано жодного самоплідного сорту вишні, а районування відбувається без вивчення запилювачів.

А таке може статися не лише з Тургенєвкою. Бо далеко не всім відомі рекомендовані мною дві технології вирощування вишні: або серед черешень, або ж пізноквітуючі сорти – серед самоплідних сортів вишні.

ВАЖЛИВИЙ ФАКТОР – ВОЛОГОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Десятиріччями, виконуючи схрещування у кісточкових порід, встановила, що в умовах Донбасу, якщо запізнилися, то на третій день цвітіння запилення може виявитися неефективним. Тобто в нашій зоні приймочка маточки приймає пилок лише два дні.

У нашій колекції вишень із 500 вивчених сортів майже половина щорічно давали поодинокі плоди, тобто у них низька посухостійкість приймочки маточки. До таких сортів належать й відомі: Подбєльська, Жуковська, Краса Півночі, Мелітопольська десертна та інші. Відзначені лише два роки, коли перед цвітінням пройшли гарні дощі і хоч знов подув суховій, багато таких сортів дали від середнього до гарного врожаю! Виходить, що такі сорти слід поливати перед цвітінням, якщо поруч є запилювачі.

А в одній статті про вивчення запилювачів у вишні на Заході України зазначалося, що вишня Любська, хоч зацвітає на 4–5 днів пізніше Подбєльської, є добрим запилювачем для останньої! Виходить там приймочки маточки "працюють" 4–5 днів! У нас же Подбєльська може добре плодоносити лише за вирощування її серед черешень і то на західних схилах з гарною лісосмугою зі східного боку ділянки.

Значно менше сортів з низькою посухостійкістю приймочки маточки у сливи. Із вивчених 400 сортозразків таких всього 20–25. До них відносяться і широковідомі Угорка італійська, Персикова, Волошка, Угорка звичайна (молдавська) та інші. Серед черешень таких всього три: Сонячна куля, Аврора, Дрогана рожева. Є навіть такі сорти і в яблуні: Мекінтош, Феймез, Делішес.

На присадибних садах нерідко так мало землі, що більша її частина зайнята яблунею і для кісточкових залишається дуже мало місця. Тому садять по 1–2 сорти кожної породи, зовсім не враховуючи строки цвітіння кожного сорту.

Так, майже всі сорти у всіх плодових у нашій зоні розцвітають рідко за 3, частіше за 5 днів. Тому пізноквітуючі сорти іноді можуть запилити раноквітуючі лише у вологих областях, де приймочки маточки довше можуть приймати пилок, але не в посушливих областях.

На невеликих ді-

лянках вихід лише один: щоб у кожної породи в саду росло 4–5 сортів слід частину з них прищеплювати в крону. Єдина порода, у якої навіть один сорт буде плодоносити, – це вишня серед черешень. Але черешні квітують раніше вишні, тому не можуть запилятися вишнями. Існує поки що один сорт вишні, який квітує разом з черешнями – Чудо вишня, і який через це не може запилюватися вишнями. Його запилюють тільки черешні. Ось такі справи у найскладнішої у розмноженні породи – вишні. Звичайно і в інших порід слід враховувати не тільки взаємозапилення (адже є сорти з одностороннім запиленням, тобто із двох сортів один запилює сусіда, а останній не запилює першого), а й морозостійкість. І не ризикувати, а вирощувати в кожній зоні районовані та перспективні, виділені в наукових установах сорти плодових. А якщо якийсь сорт не сподобався, то перещепити його можна при першому плодоношенні іншим сортом.

При садінні сортів слід враховувати, що всі районовані і перспективні сорти черешні дають стиглі плоди на Донбасі з кінця травня – до середини липня, вишні – з 10–11 червня – до кінця липня, алича – увесь липень, одночасно з абрикосом. Слива – з кінця липня – до середини вересня. На півдні зміщення на раніше достигання. Хоча яблуня домінує в садах внаслідок особливо тривалого строку достигання і зберігання стиглих плодів – із середини літа і до весни, і плоди її, як і в інших плодових мають лікувальні якості (якщо їх не дуже часто обприскували отрутами), але, як відомо, тільки плоди вишні – це ціла аптека. Відомо, що слива до деякої міри замінює женьшень. Черешня підтримує серце, лікує шлунок. Усім відомі "лікарі" – різноманітні ягоди. Все потрібно вирощувати! Якщо хочете бути здоровими.

ДОПОМАГАЮТЬ ДИКІ КОМАХИ-ЗАПИЛЮВАЧІ

І останнє. Хто ж запилює у похмуру погоду, коли бджоли сидять у вуликах? До того ж часто і бджіл немає поруч із садом. Так, у наших колишніх 1000 га саду була всього одна пасіка. І все ж таки одержували високі врожаї. Тільки один раз зустріла статтю, де написано, що запилення виконують мушки, тріпси, білоочки та інші (не вивчені) комахи. Але вони, на відміну від бджіл, недалеко літають. То ж коли я впродовж 10 років добивалась, щоб не обприскували отрутами від комах кісточкові, то перестали це робити тільки після року, коли у кісточкових за гарного цвітіння за холодної (без заморозків) весни добрий урожай у всіх кварталах кісточкових був тільки у крайніх рядах біля балки або широких лісосмуг, або біля не обприскуваних ягідників – звідки летіли корисні комахи-запилювачі...

Не один раз доводилось спостерігати, коли в окремі сонячні дні на ділянці вишні і черешні поруч з пасікою (під час чергового схрещування), що бджоли в ці дні літали не в сад, а на дикі трави до широкої балки по сусідству. Припускаю, що було це через постійні, нерідко з перших днів весни суховії, внаслідок чого не виділявся нектар. А пилок вони могли зібрати на раніше квітуючих деревах у лісосмугах.

Тільки в цьому році у нас уперше відмічено, що після м'якої зими, під час цвітіння плодових було прохолодно (похмуро) та ще час від часу йшли дощі. І все-таки частина сортів черешні, вишні, інших порід зав'язали навіть надлишковий урожай.

А окремі також за гарного цвітіння суттєво знизили врожайність, але тільки на ділянці, де поруч з черешнями і вишнями на східному схилі могутня лісосмуга зі сходу ще додатково затримувала холодне повітря.

ДОНЕЦЬКІ СОРТИ – МОРОЗОСТІЙКІ

Там, де холодне повітря не затримувалося, всі донецькі сорти черешні відмінно плодоносили, а із мелітопольських з 7 – 4 знизили урожайність до бала 2. На іншій ділянці, хоч вона також на підвищеній місцевості, але із-за лісосмуги зі сходу – також на бал 2 плодоносили донецькі сорти: Прощальна, Василіса; на бал 3 – Доненька Красуня. Шість іноземних сортів, привезених із Польщі, прищеплених в крону, добре квітували. Але тільки Самміт дав середній урожай, решта – поодинокі плоди.

Зреагували на похолодання під час цвітіння і ряд сортів аличі, але не всі. Все ж таки цю культуру тільки недавно почали розмножувати в Донбасі, коли у нас після вивчення 300 сортозразків виділили всього 3–5 достатньо морозостійких серед південних сортів і вивели кілька донецьких, частину яких уже районували. Але все-таки в аличі ще треба підвищувати морозо- та холодостійкість.

Цікаво, що тільки в аличі, незважаючи на кілька спроб, не вдається вивчити запилювачі: у марлевих мішечках, зазвичай, одержуємо поодинокі плоди. І в той же час головний сорт Обільна (віддалений гібрид аличі з китайською сливою) може плодоносити майже без запилювачів! Поки що можемо рекомендувати вирощувати мінімум по 4 сорти. Немає місця? – частину щепленням у крону. Тільки тоді всі будуть з урожаєм.

Додатково поради тільки для Донбасу, а можливо і для північніших областей.

На жаль, переважна більшість південних сортів черешні, більшість, навіть розмножуваних і морозостійких сортів абрикоса, вишні, сливи погано переносять в умовах Донбасу мороз по зеленому конусу, що буває 1–2 рази за п'ятирічку, а в останні роки і частіше. Тобто, якщо була м'яка зима і південні сорти добре квітували, то треба перевірити, чи живі в них приймочки маточки. Наші сорти пройшли відбір і на це "лихо"... – і відзначаються стійкістю.

При підбиранні сортів для садіння, особливо черешні, слід вибирати морозостійкі сорти, які добре плодоносять після морозів до мінус 27–30°С. Поки що навіть глобальне потепління не врятувало нас від особливо суворої зими 2005/06 років. На жаль, в низинах, де частіше навесні бувають заморозки, небажано вирощувати черешні і абрикоси та персики, у яких навіть морозостійкі сорти втрачають квітки і зав'язь за температури мінус 1–2°С. Решта порід витримують заморозки до мінус 2–3°С.

Л.І. Тараненко,
старший науковий співробітник Артемівського дослідно-селекційного розсадника ІС УААН, Заслужений агроном України

Гамбурзькі

КУРИ: гарно, модно, цікаво

Про що ми думаємо, почувши слово курка? У багатьох це слово уявляється або з підсмаженою куркою, або з куркою несучкою. Ми ж хочемо, аби ви, шановні читачі, подивилися на цих птахів із зовсім іншого боку. Вже протягом декількох років ми тримаємо і розводимо карликових курей декоративних порід. Упевнені, що такі кури не тільки будуть радувати вас своїм виглядом, але й стануть вишуканою прикрасою будь-якої садової ділянки. Про деякі породи таких курей ми й хочемо розповісти.

ГАМБУРЗЬКІ КУРИ

Дивовижно гарний зовнішній вигляд цих птахів. По видовженому цілком білому тулубу розкидані чорні горошини. Стернові хвостові пера у півників видовжені й на кінчиках увінчані такими ж чорними горошинами.

Взагалі, треба сказати, що зовнішній вигляд цих курей нагадує чарівних модниць, настільки вони акуратні й водночас мають ошатний вигляд. Зауважимо, що, не зважаючи на таку привабливу зовнішність, кури цієї породи чудові несучки. За сезон вони несуть до 160 яєць.

Шовковисті

ШОВКОВИСТІ КУРИ

Існують два різновиди цих курей. Одна дуже стародавня порода виведена в Китаї, друга – в Мексиці. Цікаво те, що обидва види цих курей поєднує лише структура будови пір'я. Докладніше хочемо зупинитися на китайських шовковистих. У всіх виявах це дивовижний птах. Почнемо з пір'я – віяла немає, а стрижні пір'я м'які й тонкі, оперення нагадує більше вовну собаки, ніж пір'я птаха. Кури ці зовсім не літають. Але й це ще не всі особливості. Не залежно від забарвлення, а воно буває біле, червоне та димчасте, шкіра цих птахів сіро-синього кольору, кістки та м'ясо темні, на лапах по п'ять пальців (у звичайних по чотири).

У Китаї м'ясо, яйця та навіть кіскти вважалися цілющими. Крім того, птахи цієї породи чудові квочки, а зовнішній вигляд і спокійний характер нікого не залишать байдужим.

КАРЛИКОВІ КОХІНХІНИ

Кохінхіни – це могутні й дуже великі кури, з масивною статурою. Зменшіть цього птаха в п'ять разів і ви матимете карликового кохинхіна. Маючи характер і всі звички свого великого брата, ці кури мають такий цікавий вигляд, що від них неможливо відвести очей. Здалеку вони нагадують кульки, що перекочуються по двору. Годинами можна спостерігати за ними, тим більше, що в даний час виведено величезну кількість їхніх забарвлень. Ми, на своєму подвір'ї, тримаємо тільки білих та чорних. Після того, як завели курей цієї породи, повністю відмовилися від інкубатора. Ці чудові квочки висиджують яйця фазанів багатьох видів та інших шляхетних птахів.

Бентам-Себрайта

й ласкавому характеру, вони стали найпопулярнішою породою. Шабо розводяться у різних колірних варіаціях. З-поміж них зустрічаються особини на зріст до 20 см.

Чудово! Про це нам розповіла енциклопедія птахів. Справді – таких фантастичних курей ми зустріли вперше. Розкішне оперення, що стоїть вертикально, добре розвинутий хвіст, яскраво виражене пір'я надхвістя, великий червоний гребінь – і вся ця пишнота на таких коротеньких ногах, що крила торкаються землі. Ви коли-небудь бачили таке диво!?

Однак розводити таких птахів досить складно. Курчата народжуються настільки крихітні, що за ними потрібний особливий догляд. Незважаючи на відмінне здоров'я, бажано вирощувати їх окремо від інших курчат. Курочки шабо добре несуться, відмінні матері, а півники чудові "джентльмени" – шляхетніших залицяльників важко собі навіть уявити. Й ви вже, напевно, захотіли завести подібних курей.

Ми постаралися познайомити вас лише з кількома видами декоративних курей, вельми сподіваючись, що ця розповідь привабить вашу увагу до цих чудових птахів. Змусить вас по-іншому сприймати слово курка. Спираючись на власний досвід, сміємо запевнити, що декоративні карликові кури лише дечим поступаються за красою фазанам і в той же час, набагато простіші в утриманні та догляді.

Одночасно, дістаючи велике задоволення від спілкування з такими птахами, ви маєте можливість зробити своє подвір'я неповторним.

БЕНТАМ-СЕБРАЙТА

Порода була названа на честь англійського натураліста сера Джона Себрайта. Це домашній птах, якого розводять винятково з декоративною метою. Але за нашим глибоким переконанням сер Джон Себрайт очевидно хотів втілити в цій породі всі свої мрії та думки про ідеального солдата. Зовнішній вигляд і поводження півників цієї породи свідчить про це. Уявіть собі птаха з ідеальними формами – крила опущені перпендикулярно вниз, короткий хвіст, без видовженого стернового пір'я і без надхвістя, розкішний яскраво-червоний рожевоподібний гребінь (ну, чому не давнішній головний убір?). На додачу до цього ідеально гладкого оперення, що нагадує добре відпрасований мундир, а замість регалій та еполетів – на чисто білому чи золотавому тлі (себрайти бувають сріблясті й золотаві) кожна пір'їнка окреслена тонкою чорною облямівкою. Треба сказати, що такий зовнішній вигляд цілком відповідає характеру цього птаха. Маленькі за величиною півники безстрашно кидаються на захист своїх подруг на кого завгодно – на величезного собаку, іншого звіра чи навіть людину. Воістину, відвазі цих маленьких героїв може позаздрити будь-який вояка. Поводження птахів викликає справжнє захоплення.

Кохінхін

Тепер про прозу. Кури цього виду досить гарні несучки й відмінні матері.

ШАБО

До карликових порід належить і виведений у Японії шабо. Завдяки своїй чарівній зовнішності

ЗИМА ЗАПИТАЄ – ВЕСНА ВІДПОВІСТЬ

Багато моїх знайомих під час зустрічі обов'язково ставлять запитання про те, як витримують зиму маленькі курочки.

Я знову торкаюся теми про утримання та розведення карликових декоративних курей. Не хочу цитувати сторінки з підручників із зоотехнії та довідників з птахівництва. Просто поділюся своїм досвідом з цього питання.

Ми повинні усвідомити, що прабатьківщина всіх сучасних курей – тропіки. Тому кури – теплолюбні птахи. Підготовка до зимового періоду дуже важливий відтинок часу, від якого залежить вирощення майбутнього потомства і здоров'я птаха.

Почнемо із заготівлі кормів. Пам'ятаймо, що в

зимовий період птахів необхідно забезпечити повноцінною годівлею із достатньою кількістю вітамінів та мінеральних речовин. Крім того, цей корм має містити достатньо поживних речовин, аби забезпечити птахів життєвою енергією, здатною допомогти їм перенести суворі умови зимового періоду. Але, разом з тим, ми не повинні перестаратися, тому що занадто поживний, жирний корм може призвести до того, що кури будуть нести жирові (незапліднені) яйця.

ОТЖЕ, ПРО ВІТАМІНИ

Під час буйного росту трав ми заготовлюємо достатню кількість сіна (конюшина, люцерна й інші листові трави). Сушимо акуратно, попередньо зв'язавши їх у невеликі віники. Після просушування складаємо віники до сухого затіненого місця для подальшого збереження. За станом дозрівання овочів та фрукти, якусь частину з них (придатну зберегти до зими) ми закладаємо до погреба для птахів. Дуже добре для цієї мети використовувати білокачанну капусту, моркву, буряки (усіх сортів, крім винегретних), не сортові яблука й груші. Отже, з натуральними вітамінами розібралися.

ТЕПЕР ПРО ЗЕРНОВІ СКЛАДОВІ

У повноцінному раціоні в зимовий період повинні бути пшениця – 50%, кукурудза – 20–30%, ячмінь (дерть) – 10%, соняшники – 5%, можна також вводити до раціону й просо в невеликій кількості. Як жирові добавки ми рекомендуємо соняшникову макуху до 10%.

Важливу роль у годуванні птахів відіграють мінеральні добавки. Ми, зазвичай, використовуємо кормову крейду – близько 3%, черепашки – досхочу, можна також додавати трикальційфосфат – 0,1%.

Шабо

Мінфлерка

Птахів утримуємо в утепленому приміщенні приблизно до кінця грудня – початку січня, усі різновиди порід разом. У цей же період ми не балуємо птахів особливою розмаїтістю у їжі – даємо в основному зернові та не вмикаємо додаткового освітлення. Справа в тому, що ми не хочемо викликати у курей передчасної яйцекладки. У цей час досить підтримувати в пташнику температуру, як дозволяють погодні умови, але не нижче плюс 5 градусів.

З початку січня (у кожному регіоні України порізному – на Півдні раніше, на Півночі – пізніше) ми розсаджуємо кожну породу курей окремо. За допомогою штучного освітлення збільшуємо світловий день (приблизно з 6 ранку і до 9 вечора). Поступово підсилюємо годування, тобто сіна даємо досхочу, вранці зернову мішанку з овочами, по вечорах – суху зернову суміш.

Добре додавати до корму премікс і давати в окремій годівниці пророщене зерно з розрахунку 5–8 г на голову. Кращим зерном для пророщення є овес, але можна пророщувати також і ячмінь, пшеницю. Бажано, починаючи з цього періоду, також підвищувати температуру в пташнику, поступово доводячи її до +15–18 градусів. Таким чином, ми стимулюємо початок яйцекладки в потрібний для нас період, так, щоб курчата з'явилися на світ наприкінці лютого – на початку березня.

Але й це ще не все. Перший десяток яєць, отриманий від кожної курки, ми не інкубуємо для одержання чистоти породи. Інкубація яєць та вирощування молодняку – тема окремої розмови.

Ще раз підкреслюю, що цю статтю написано винятково з нашого досвіду розведення та утримання декоративних карликових курей і на будь-яку академічність вона не розрахована.

С.О. Бутенко,
вул. Квітнева, 43, м. Синельникове,
Дніпропетровська обл., 52500,
т. 8 (05663) 41035, 8 (096) 8610746

У глибині душі кожний українець мріє мати власний дім: і той, хто його ніколи не мав, і той, хто вже є власником міської квартири, і той, хто просто розраховує поліпшити свої житлові умови, збудувавши в приміській зоні власний компактний, зручний і красивий будинок.

Гарні будівлі –

У західній практиці малоповерхового будівництва такі будинки дуже поширені, оскільки містобудівна політика в Європі і США передбачає винесення переважної частини спальних районів за межі великих міст. Адже сучасними автобанами на власному авто мешканці приміських поселень легко й швидко дістаються до міста, де, зазвичай, працюють.

Тож проектування поселень – супутників мегаполісів є основним завданням сучасного зодчого.

Питання, про які йшла мова вище, добре розуміють не тільки архітектори, а й більшість звичайних замовників-забудовників в Україні. Дійсно, будівництво в приміській зоні набагато дешевше, ніж у місті, особливо в такому великому, як Київ, а отриманий ефект – значно вищий. Будинок на приміській території має безліч переваг і може слугувати для відпочинку або зустрічей з друзями чи ведення підсобного господарства.

Оскільки такі малоповерхові будинки не завжди можна розмістити на рівнинній території, вони часто проектуються на схилах. До того ж, із розміщенням майбутнього будинку на ділянці з перепадом рельєфу можна отримати чимало архітектурних об'ємно-просторових вигод. Такий будинок має домінуюче (акцентуюче) значення в структурі вулиці, у ньому два окремих входи в різних рівнях (поверхах), підвальний і мансардний поверхи тощо, що дає змогу досить вільно розвивати ("проліплювати") пластику майбутнього фасаду. А відтак – фасади такого будинку є самодостатніми й сприймаються цілісно з усіх боків.

Щоб проілюструвати сказане, пропоную розглянути кілька конкретних прикладів.

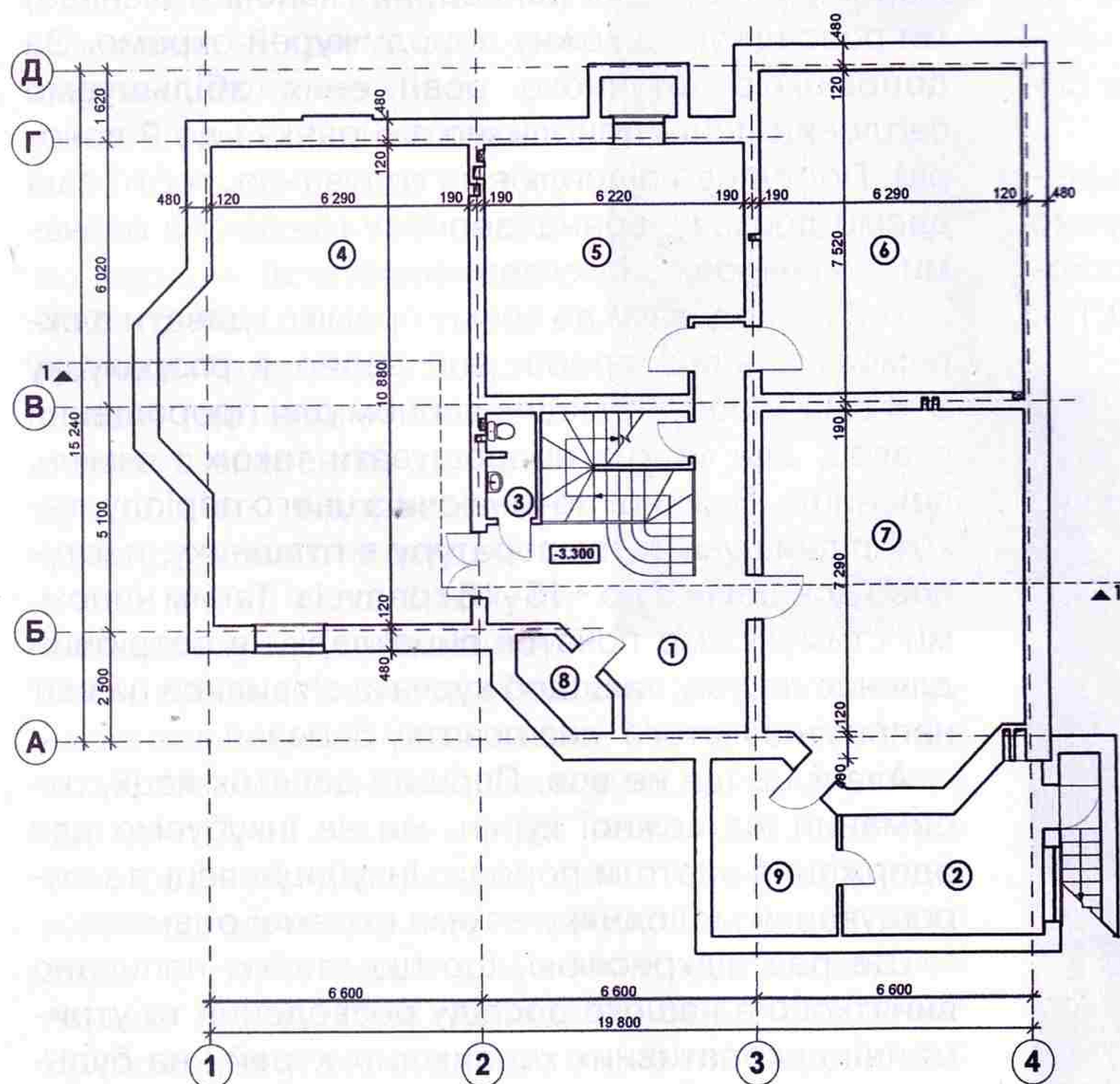

Рис. 2. План підвального поверху на відмітці -3,3 м: 1 – хол (29,52 м²); 2 – топочна (14,96 м²); 3 – санвузол (2,76 м²); 4 – більярдна (73,06 м²); 5 – пральня (33,74 м²); 6 – підсобне приміщення (46,83 м²); 7 – гардеробна (50,95 м²); 8 – холодна комора (3,32 м²); 9 – водомірний вузол (11,18 м²).

КОМПАКТНИЙ І ЗРУЧНИЙ

Характерний європейський будинок відзначається компактністю і зручністю. Приклад перший (рис. 1) – будинок з білими акуратними фасадами і мансардним поверхом, що перекривається металочерепицею. Слід зазначити, що на європейських подвір'ях, зазвичай, встановлюють невисокі сітки-огорожі, на відміну від наших громіздких і високих парканів. Забудовники потім намагаються "закамуфлювати" такі паркани деревами. Згодом дерева, що рослися, і паркан майже повністю закривають архітектуру будівлі. Натомість особливості європейського проектування дають змогу показати всю красу фасадів.

Автор проекту архітектор І.А. Бохан (ТОВ "АДС ЛТД") вклав у його розробку чимало сил і часу, створивши красивий будинок у межах міста (вул. Седовців, 10-12, Печерський р-н м. Києва). Цей будинок з габаритами 15x19 м дуже вдалий і зручний, бо має просторі затишні кімнати на першому поверсі й комфортні мансардні приміщення.

На цокольному поверсі знаходяться: сходи, топочна – 14,96 м², гардеробна, санву-

підвалу до покрівлі

зол – 2,76 м², пральня – 33,74 м², сауна – 5 м², а також просторе приміщення більярдної – 73,06 м², бойлерна (водомірний вузол) – 11,18 м² тощо (рис. 2).

На першому поверсі, що знаходиться над напівпідвальними приміщеннями, вигідно взаємопов'язані між собою такі приміщення, як тамбур площею 3 м², просторий хол із сходами – 34,6 м², кухня-їдальня – 50,95 м², загальна кімната (вітальня з каміном і окремим входом) – 73 м², коридор – 6,3 м², гардеробна – 5,21 м², санвузол – 7,28 м² і комора – 3,08 м² (рис. 3).

На другому поверсі розміщується: спальня – 53,75 м², дві кімнати відпочинку (спальні) – 23,41 і 28,25 м², гардеробні – 8,6 і 4,2 м², санвузли – 7,8 і 9,37 м² (рис. 5).

На мансардному поверсі запроектовані дві просторі спальні кімнати, одна з яких слугує також кабінетом, – 46,34 і 27 м² з суміщеними санвузлами – 7,42 і 12,76 м², гардеробною – 26 м² і балконом – 3,77 м² (рис. 6).

Будинок, про який йде мова, складається з трьох поверхів, що знаходяться у різних рівнях. Зручний комунікаційний і функціональний вертикальний взаємо-

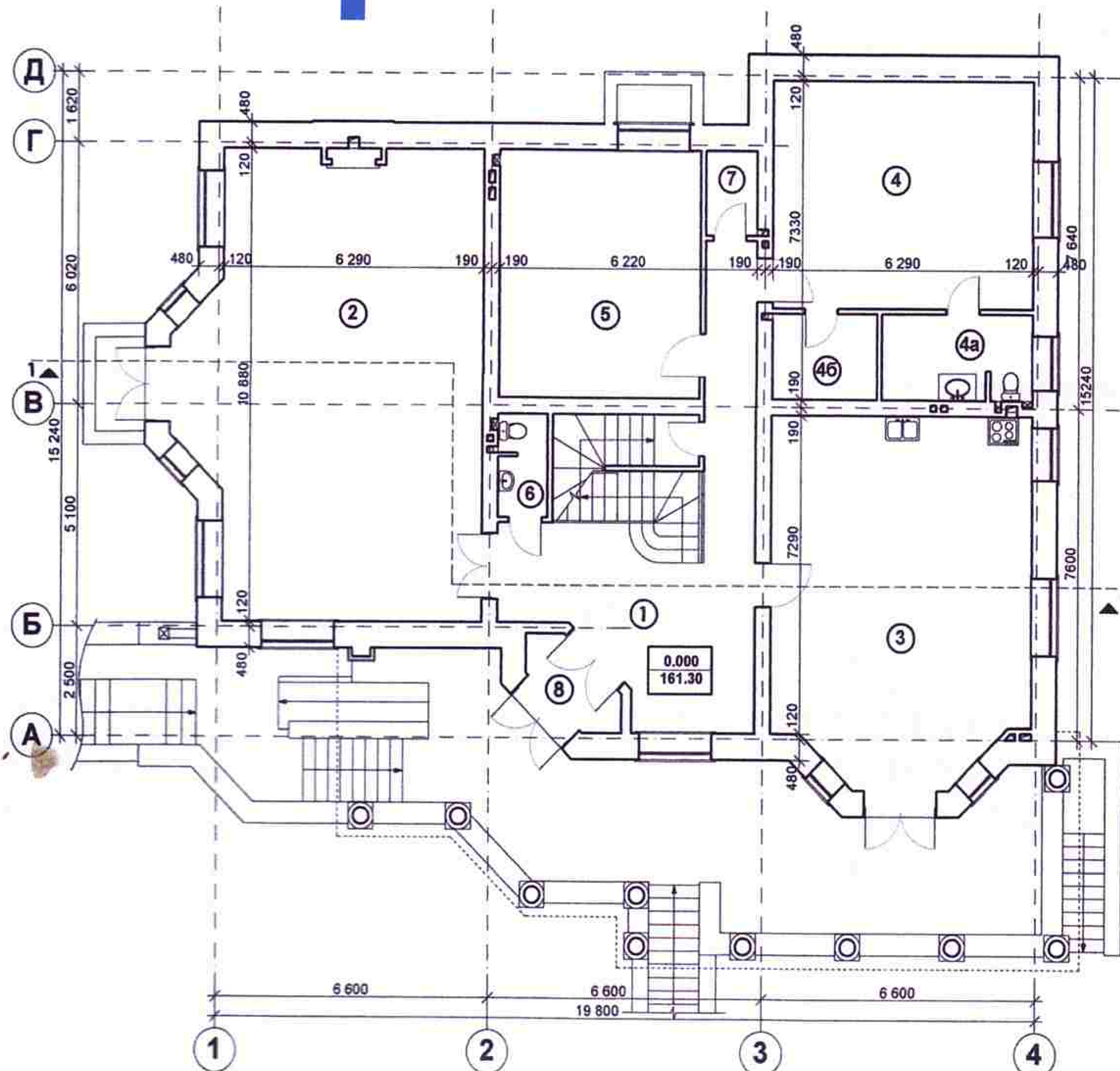

Рис. 3. План першого поверху: 1 – хол, коридор (34,6 м²); 2 – вітальня (73,06 м²); 3 – кухня-їдальня (50,95 м²); 4 – спальня (33,13 м²); 5 – бібліотека (27,97 м²); 6 – санвузол (7,28 м²); 7 – комора (3,08 м²).

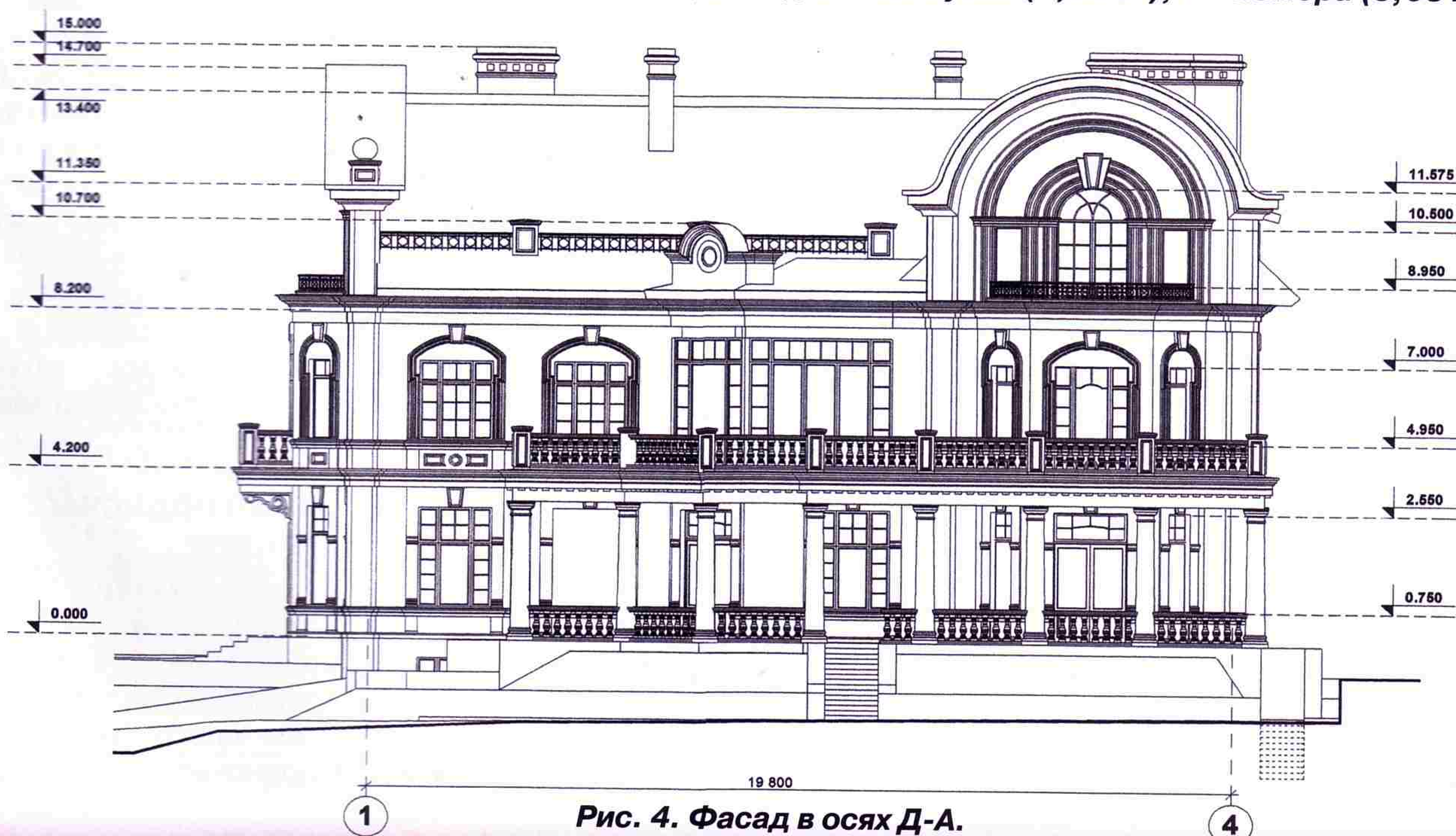

Рис. 4. Фасад в осях Д-А.

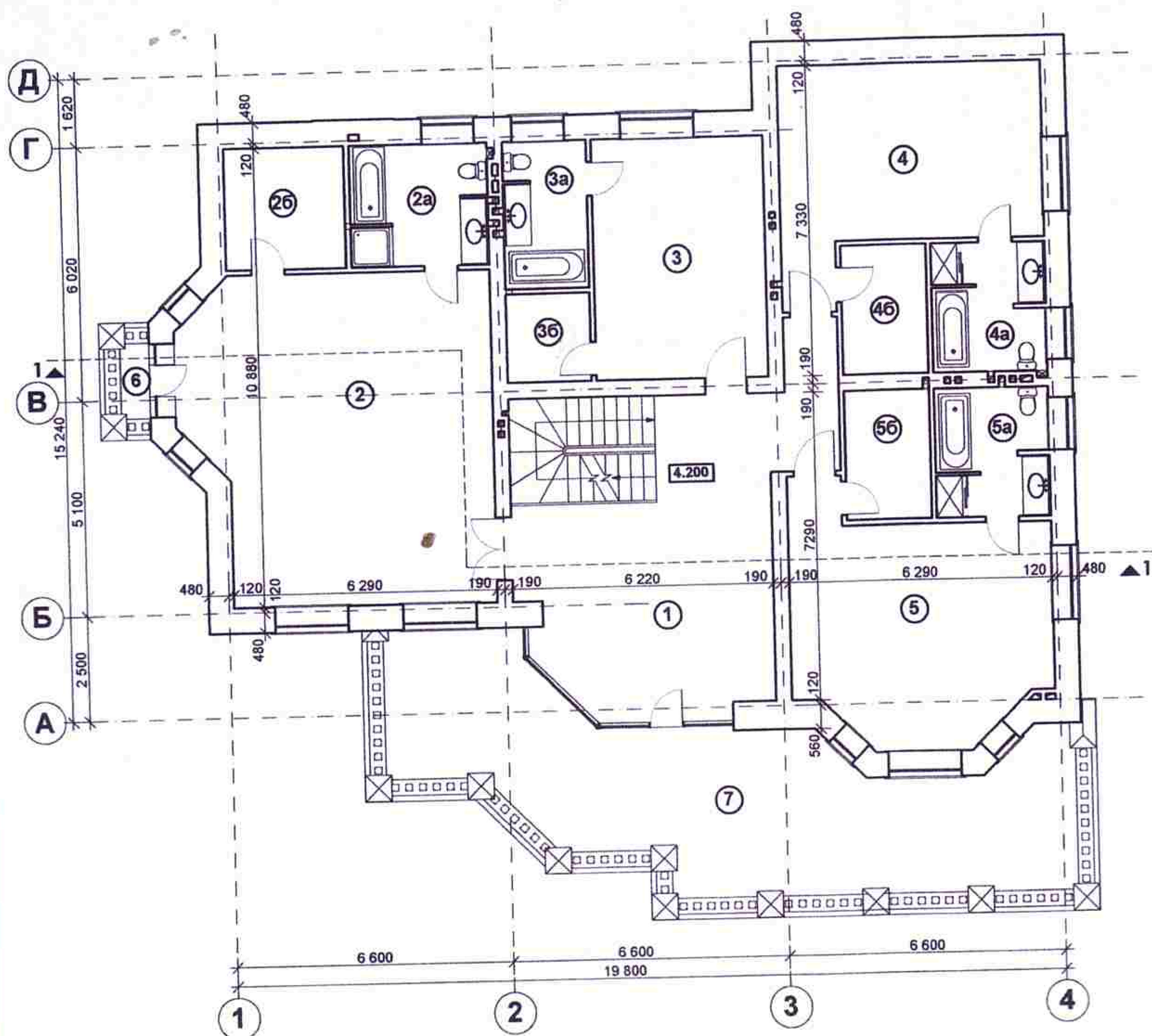

Рис. 5. План другого поверху: 1 – хол (42,26 м²); 2 – спальня (53,75 м²); 3 – спальня (23,41 м²); 4 – спальня (28,25 м²); 5 – спальня (32,02 м²); 6 – балкон (2 м²).

зв'язок приміщень забезпечують просторі сходи, розміщені в центрі будинку. Для них передбачається бічне, а можливо, й верхнє освітлення. Сучасні інноваційні будівельні технології дають змогу це зробити, забезпечивши горизонтальний віконний отвір якісною столяркою, яка надійно захистить від будь-яких опадів.

На третьому мансардному поверсі передбачається розміщення просторих сходів, розподільчого холу і двох великих спалень із зручними гардеробними, які так популярні нині в Європі, на відміну від поширених і широко уживаних у нас в Україні маломістких шаф, що займають доволі багато місця в інтер'єрі. Одна із спалень за бажанням господарів може бути дитячою кімнатою.

Будівельні матеріали і конструкції цього будинку доволі прості й недорогі: фундамент – стрічковий (фундаментні блоки), перекриття – порожні панелі, зовнішні стіни з червоної цегли (1,5 цеглини – 380 мм) з пустотами для термоізоляції, внутрішні перегородки – гіпсопанельні блоки, покриття – металочерепиця. Загальний будівельний об'єм становить 1720 м³, витрати цегли – приблизно 12,5 тисяч штук.

У нижньому напівпідвальному поверсі запроектовано площу під сходи, які органічно пов'язують його з верхніми поверхами, і може бути заплановано гараж на два автомобілі з невеликою зоною – майстернею для некапітального ремонту автомобілів господарів. На цьому ж поверсі можна розмістити і приміщення, які не потребують природного освітлення: льох для продуктів з коморою для садового реманенту; сауну з невеликим басейном і більярдною.

Такий будинок природно вписується у навколишнє середовище. Адже давно відомо, що в Європі, як і в Україні, подібні малоповерхові житлові споруди з невеликими прилеглими ділянками розміщуються досить щільно одна до одної. Це пояснюється ще й тим високим рівнем розвитку європейської цивілізації, завдяки якому члени родини, що працюють у місті або в селі, добре забезпечені і не змушені займатися підсобним господарством. Окрім того, мала площа таких відведених земельних ділянок пояснюється доволі високою ціною на землю в Європі загалом і в Україні зокрема, а також великою популярністю такого "заміського" способу життя серед міського населення.

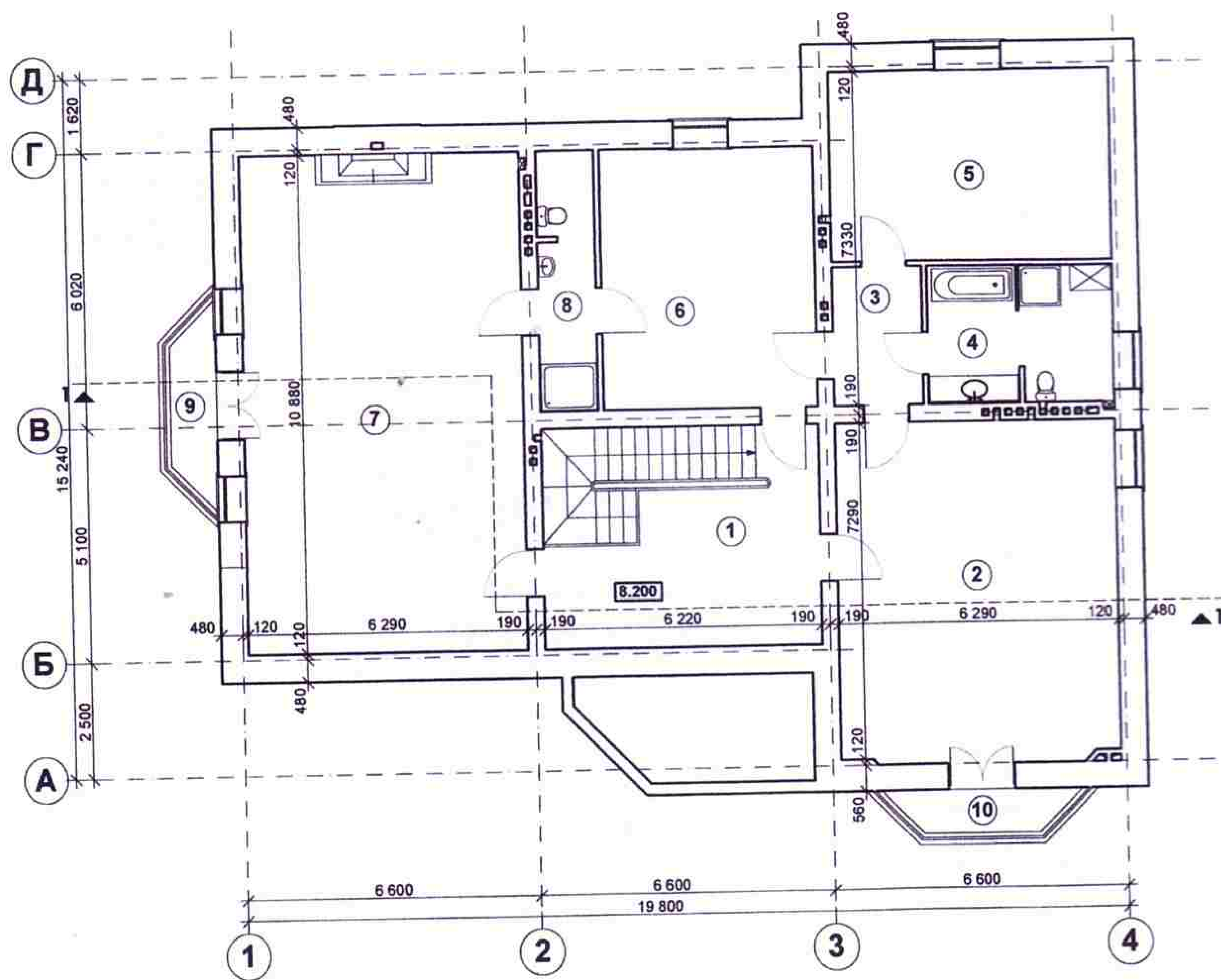

Рис. 6. План мансардного поверху: 1 – хол (20,62 м²); 2 – спальня (46,34 м²); 3 – коридор (6,14 м²); 4 – санвузол (12,76 м²); 5 – гардеробна (26 м²); 6 – кабінет (27,41 м²); 7 – кінозал (68,44 м²); 8 – санвузол (7,42 м²); 9 – балкон (3,77 м²).

ОРИГІНАЛЬНИЙ І ВОДНОЧАС ТИПОВИЙ

Ще виразнішим і характернішим є другий будинок, що пропонується увазі читачів. Його автори В.В. Богушевський та С. Степанов (смт Козин, Київська обл.). Архітектура цього будинку є оригінальною і водночас типовою для

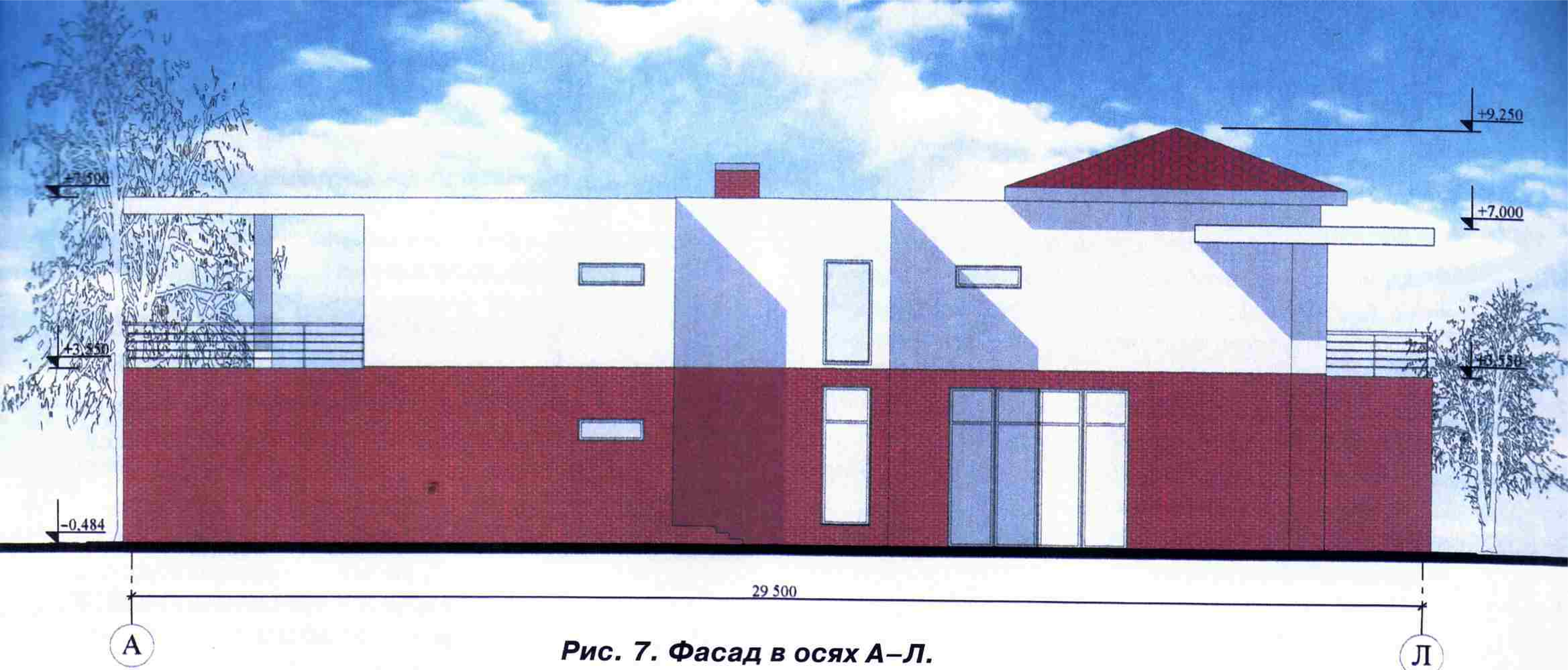

Рис. 7. Фасад в осях А–Л.

Європи – білі фасади, пласка покрівля. У цьому будинку, незважаючи на його невеликі габаритні розміри на плані, вдало розташовані всі необхідні приміщення загальним об'ємом 1680 м³. При застосуванні таких же матеріалів і конструкцій, як і в попередньому будинку, він зовні виділяється пласкою оригінальною односхилою покрівлею. Родзинка одного з бічних фасадів проекту – оригінальний навіс над входом до мансардного поверху, що виділяє його серед інших будинків і урізноманітнює місцеве архітектурне середовище.

Рис. 8. Індивідуальний житловий будинок. Загальний вигляд.

Будинок дуже зручний і компактний. На нижньому напівпідвальному поверсі влаштована сауна з невеликим басейном, льох, майстерня та сходи, що слугують з'єднувальним ланцюгом між поверхами і ведуть нагору до мансардних приміщень. На мансардному поверсі розміщені дві спальні кімнати – дитяча і спальня господарів. До них прилягає спільна простора гардеробна кімната.

Докладніше хотілося б зупинитися на архітектурі цих двох будинків. Їхні фасади та інтер'єри є суттєвим досягненням у пошуку художнього образу європейського житла. Органічно виглядає похила покрівля з нового прогресивного матеріалу – металочерепиці. Гарненькі білі фасади гармонійно оздоблені незначними деталями, характерними для стилю європейського або мисливського помешкання: декоративним ліхтарем, муляжами чи деталями оздоблення з металу на самому фасаді або огорожі.

Сходи виготовлені з дерева за оригінальним проектом і надають особливого затишку інтер'єру будинків. Узагалі, використання дерева в оздобленні інтер'єру і фасадів житла поряд із сучасними будівельними матеріалами завжди було популярним у європейській архітектурній практиці. За відповідної особливої обробки деревини естетичні та художні якості дерев'яних конструкцій тільки поліпшуються, а тривалість експлуатації збільшується у 5–6 разів.

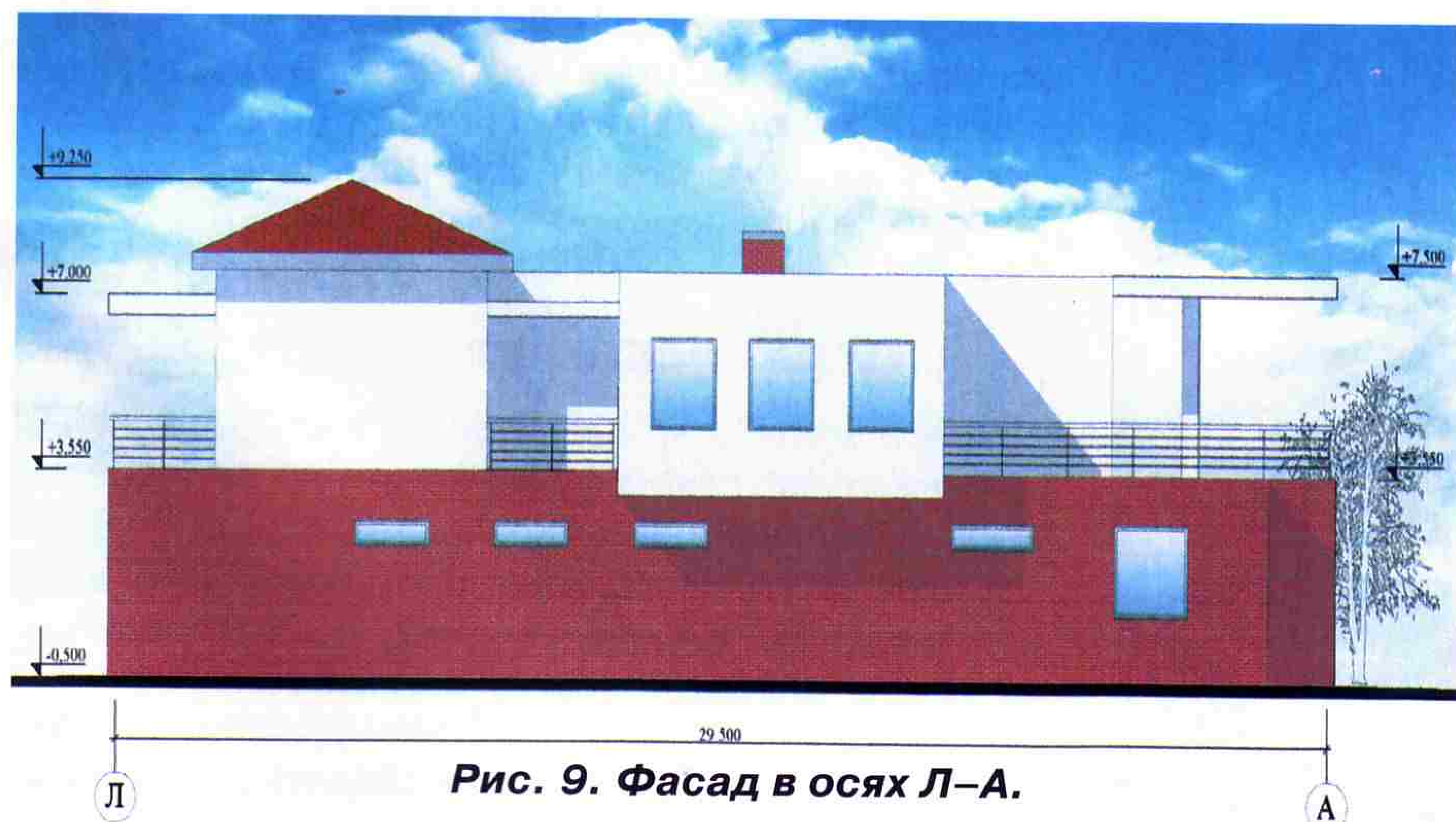

Рис. 9. Фасад в осях Л–А.

С.В. Сьомка,
архітектор КНУБА

Каша – їжа наша

Шановна редакціє журналу "Дім, сад, город"! Спасибі вам за змістовний і потрібний людям журнал. Мій чоловік приносить його з бібліотеки, тому що за браком коштів передплатити його не можемо.

Я пенсіонерка, народила і виховала 5 дітей, маю 12 онуків і дві правнучки. Люблю готувати. Рецепти, які мені подобаються, беру із журналів. Страви, які я готую, чоловікові подобаються, буває, що і добавки просить.

Мені подарували посуд "Імперіал", який виготовлений з термоакумулюючим дном спеціальної конструкції. Цей посуд дає можливість приготувати кашу без кипіння, як у печі, так звану "живу" кашу. Ось мої рецепти.

Ніна Олексіївна Нечипорук,
с.Франківка, Чорнобаївський район,
Черкаська обл.

"ЖИВІ" КАШІ

КАША ГРЕЧАНА З ГРИБАМИ

Треба мати: склянку сушених білих грибів, 2–3 цибулини, склянку гречаної крупи.

Гриби треба замочити, відварити, воду відцідити і зберегти. Гриби ще раз промити і нашинкувати. Додати нашинковані цибулю та моркву.

Скласти все (крім гречки) у посуд і тушкувати. Відвар від грибів розбавити водою до об'єму двох склянок і влити в гриби. Довести до кипіння, додати склянку перебраної гречки і 2 столові ложки олії. Довести до температури 90°С, зняти з вогню і залишити у посуді, щоб каша дійшла до готовності.

КАША: РИСОВА, ГРЕЧАНА, ПШОНЯНА

Ці каші можна готувати двома способами.

Перший спосіб: крупу перебрати і замочити на ніч. Вранці зайву воду злити, готувати у посуді на дуже помірному вогні, довести до температури 70°С, виключити газ, через 15–20 хв. каша буде готова.

Другий спосіб: крупу ретельно промити, висипати у посуд "Імперіал", залити холодною водою із розрахунку: 1 склянка крупи – 1,5 склянки води. У посуді "Імперіал" вода не випаровується. Додати до каші масло, сіль, цукор за смаком і варити на середньому вогні.

КАША "ГЕРКУЛЕС"

У посуд "Імперіал" налити молока або води і насипати вівсяних пластівців із розрахунку: одна склянка пластівців – три склянки рідини. Ставимо посуд на слабкий вогонь на 10–15 хв. У готову кашу додаємо чайну ложечку меду.

Можна потерти на тертушці 2–3 яблука і викласти їх поверх каші. Зверху притрусити тертим шоколадом і подрібненими ядрами горіхів.

А ще можна покласти зверху на кашу очищені банани нарізані кільцями і притрусити порошком какао. Не перемішуючи, залишіть кашу під кришкою ще на 10–15 хв. Смачного всім!

Каша "Геркулес"

Шановна редакціє "Дім, сад, город"! Надсилаю рецепти оригінальних і смачних страв.

Ваша постійна читачка і щира прихильниця
Каріна Устинцева,
м. Вишгород,
Київська обл.

САЛАТ "СПОГАДИ ПРО ЛІТО"

Треба мати: 2 кг баклажанів, 1 кг цибулі, 1 кг моркви, 6 кг стиглих помідорів, 50 перців середньої величини, 0,5 л соняшникової олії.

Овочі нарізуємо шматочками потрібного вам розміру. Помідори пропускаємо через м'ясорубку на томат. Цибулю і моркву підсмажуємо окремо. Прокип'ячуємо томат з олією 5 хв., додаємо баклажани і кип'ятимо 5 хв. Потім додаємо моркву і

кип'ятимо 5 хв. Додаємо цибулю і кип'ятимо ще 5 хв. Додаємо 5 столових ложок цукру і 3 столові ложки солі і знову кип'ятимо 5 хв. Дотримуйтеся черговості в 5 хв. Якщо не будете дотримуватись, то овочі розваряться і перетворяться на кашу. Готовий салат розкладаємо у 8 стерильних літрових банок і закатуємо кришками. Укутувати салат не треба. Взимку будете їсти салат і згадувати літо.

"Пеньочки"

"ПЕНЬОЧКИ" (КОТЛЕТИ З СОСИСКАМИ)

Треба мати: 400 г звичайного котлетного фаршу, одну цибулину, скибочку розмоченого батона, одне яйце, 4 сосиски, сіль, перець за смаком.

До фаршу додаємо подрібнену цибулину, скибочку розмоченого батона, одне яйце. Все вимішуємо до однорідної маси, ділимо на чотири порції, кожну порцію розплескуємо, загортаємо у фарш сосиску, паніруємо в сухарях і смажимо в киплячій олії.

Готуємо будь-який гарнір – смажену картоплю або відварений рис і гіркою викладаємо на досить велику в діаметрі, але мілку тарілку. Навколо гарніру розставляємо розрізані навпіл котлети з сосисками, розрізом донизу.

У святковому варіанті можна у котлетний фарш загорнути круто зварене і очищене куряче яйце. Засмажені котлети з яйцем розрізуємо вздовж так, щоб у кожній половинці було видно жовточок. "Пеньочки" і котлети з яйцем на блюді викладаємо впереміж і прикрашаємо зеленню.

ГАРЯЧИЙ САЛАТ "ВУЛКАН"

Треба мати: 1 кг картоплі, 1 яйце, 2 цибулини, 1 кг м'ясного фаршу, 0,5 кг грибів, бажано печериць, майонез, вершкове масло, сіль, перець.

Цей салат треба готувати у такій послідовності: спочатку варимо картоплю і мнемо її макогоном з маслом і яйцем, і ділимо на дві частини.

М'ясо солимо, перчимо і смажимо. Ділимо на дві частини. Смажимо гриби і з'єднуємо їх з однією частиною м'яса. В змащену форму гіркою викладаємо фарш з цибулею, пюре, фарш з грибами, знову пюре. Запікаємо 20 хв. у духовці при температурі 200°С.

Готову страву поливаємо кетчупом і майонезом. Це має символізувати виверження лави. У верхівку конуса втискуємо половинку яєчної шкаралупи, наповнюємо її міцним самогоном або спиртом і перед подачею до столу підпалюємо. Страва проста, але гості будуть у захваті.

ВАРЕНИКИ З ГАРБУЗОМ

Треба мати для тіста: борошно – за потребою, одне яйце, 1 склянку води, 0,5 чайної ложечки солі. Для начинки: 0,5 кг гарбуза, 1 чайну ложечку солі. Для засмажки: 0,5 склянки олії.

Спочатку треба замісити круте тісто. Гарбуз нарізати скибками, очистити і натерти на крупній тертушці, посолити і залишити на 30–40 хв. Коли виділиться сік, його треба злити, гарбуз віджати. Тісто розкатати у пласт або сформувати джгути (кому що більше подобається), нарізати на шматочки, кожний розкачати, начинити гарбузом і зліпити вареники. Зварити їх у підсоленій воді, виловити шумовкою, викласти на блюдо і посипати обсмаженою на олії цибулею.

БУЛОЧКИ "СОЧНИКИ"

Сир змішати з вершковим маслом у пропорції 1:1 (склянка масла – склянка сиру), додати 0,5 чайної ложечки соди, цукор, сіль за смаком, додати склянку борошна вищого ґатунку. Все вимісити до однорідної маси, розкачати кружечки, викласти начинку і нещільно згорнути навпіл, так, щоб трохи було видно начинку.

Викласти на деко, злегка змащене жиром і присипане борошном. Випікати 20 хв. у духовці при температурі 180°С. Начинку готуємо так: до двох склянок сиру додаємо одне яйце і цукор.

Смачного усім!

Вареники з гарбузом

Шановні читачі!

Придбати

журнал **"Дім, сад, город"** за поточний та минулі роки, а тако іншу літературу КП "Редакція журналу "Дім, сад, город" можн на "Книжковому ринку" (ряд 100, місце 3) з 10 до 16 години що дня, крім понеділка.

Адреса ринку: станція метро "Петрівка", м. Київ

У номері:

„ДІМ, САД, ГОРОД“
виробничо-практичний журнал
№10, жовтень, 2008 р.
Головний редактор **М. І. Халимоненко**
Головний художник **Т. П. Колодницька**
Заступники головного редактора **Б. К. Донгаш, І. Ф. Куштенко**
Зав.відділами **А.М.Капітульська, О.В.Кисленко**
Літературний редактор **М.П.Чернецька**
Дизайн, верстка **О.В.Кисленко**
Комерційний директор **Г.А.Донець,**
Реклама **Н.В.Васильєва,** тел.: (044) 223-38-17, тел./факс: 8 (044) 541-04-08
E-mail:reclama_dsg@ukrpost.ua
Оголошення **О.К.Шевченко**
E-mail:reclama@dimsadgorod.com
Розповсюдження, маркетинг **Т.І.Лазебник** **тел.: 223-22-58**
E-mail: lazebnik@dimsadgorod.com
www.dimsadgorod.com

Видання зареєстровано, серія КВ, № 3536 від 3.10.98
Підписано до друку 18.09.2008 р.
Загальний тираж 141 030 прим.
Ціна договірна.
Адреса редакції та видавця: вул. Академіка Заболотного, 19, Київ, 03680, МСП–680.
Тел.: (044) 223-69-11, (044) 223-69-12, факс/автомат: 223-22-59
E-mail: dsg@dimsadgorod.com
*При передруку та використанні тексту й ілюстрацій посилання на **„Дім, сад, город“** обов'язкове.*
Думки авторів і редакції не завжди збігаються.
Редакція не несе відповідальності за зміст рекламних оголошень.
Листування з читачами лише на сторінках журналу.
Комп'ютерний набір, верстку зроблено у редакції журналу «Дім, сад, город».
Надруковано у друкарні ТОВ «Новий друк».
м., Київ, вул. Магнітогорська, 1.
Тел.: (044) 559-73-19;
тел./факс: (044) 292-80-50.

ДО УВАГИ ЧИТАЧІВ!

Редакція журналу знаходиться за новою адресою: вул. Академіка Заболотного, 19, Київ, 03680, МСП–680, тел.: (044) 223-69-11, 223-69-12, факс/автомат (044) 223-22-59.

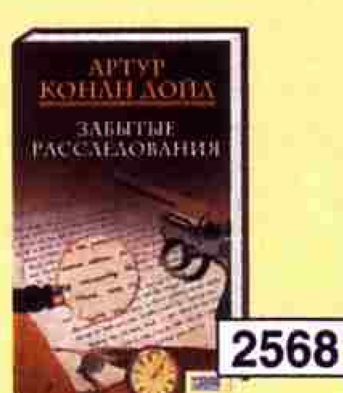
ПРИЄДНУЙТЕСЬ ДО КНИЖКОВОГО КЛУБУ

КНИЖКОВИЙ КЛУБ®
КЛУБ СІМЕЙНОГО ДОЗВІЛЛЯ
Книги там, де життя...

2755
Д. Донцова
Хепі-енд для Дездемони
Мачо чужої мрії
~~37,60 грн~~ 5 грн

2753
О. Тамоніков
Ціна зради
~~36,60 грн~~ 5 грн

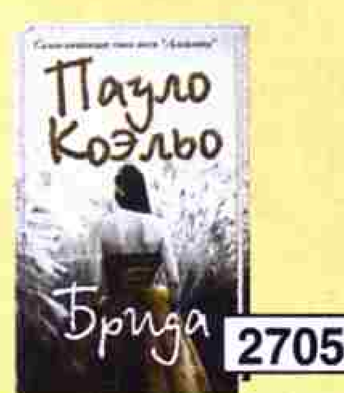

2754
Б. К. Сєдов
Далекосхідний гамбіт
~~38,80 грн~~ 5 грн

2568
А. Конан Дойл
Забуті розслідування
~~21,00 грн~~ 5 грн

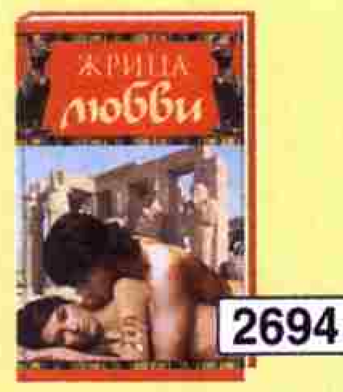

2574
В. Хольбайн, Т. Деві
Кільце нібелунгів
~~25,40 грн~~ 5 грн

2760
Г. Л. Олді та ін.
Український хорор 2009
~~25,40 грн~~ 5 грн

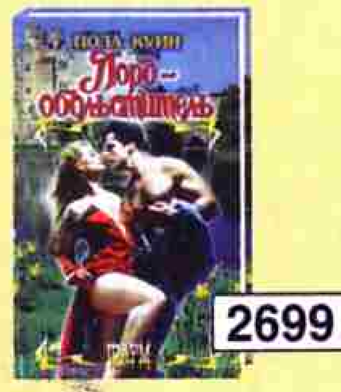

2702
Д. Фонвізін та ін.
Російська драматургія
~~26,60 грн~~ 5 грн

2705
П. Коельо
Бріда
~~66,60 грн~~ 5 грн

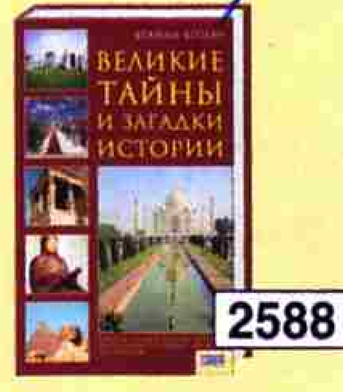

2707
М. Гретковська
Жінка і чоловіки
~~22,10 грн~~ 5 грн

2694
В. Радова
Жриця кохання
~~28,80 грн~~ 5 грн

2700
Анн Голон
Анжеліка
Маркіза Янголів
~~25,00 грн~~ 5 грн

2699
П. Куїн
Лорд-спокусник
~~31,00 грн~~ 5 грн

2697
К. Максвелл
Спокуса леді
~~22,10 грн~~ 5 грн

2588
Великі таємниці і загадки історії
~~19,90 грн~~ 5 грн

2709
Велика Вітчизняна війна
Як це було...
~~27,70 грн~~ 5 грн

2712
Домашні заготовки цілий рік
~~25,40 грн~~ 5 грн

2590
Велика куховарська книга
~~35,40 грн~~ 5 грн

2365
Салати для свята і на кожен день
~~27,70 грн~~ 5 грн

2786
Сучасний порадник господаря
~~22,10 грн~~ 5 грн

2474
Сучасний ремонт квартири та будинку
~~23,20 грн~~ 5 грн

2656
Ваш город
Незвичний підхід до звичних речей
~~19,90 грн~~ 5 грн

2372
Золота книга господарочки
~~18,80 грн~~ 5 грн

2237
Енциклопедія кімнатного квітникарства
~~27,70 грн~~ 5 грн

2776
В'язання спицями для всієї родини
~~26,60 грн~~ 5 грн

2477
Православний лікарський порадник
~~19,90 грн~~ 5 грн

2719
Новітній довідник лікарських препаратів
~~28,80 грн~~ 5 грн

2582
Енциклопедія жіночого здоров'я
~~28,80 грн~~ 5 грн

2720
Суперзачіски
Повсякденні і святкові
~~44,30 грн~~ 5 грн

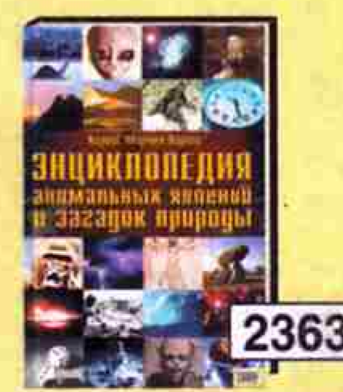

2716
1000 кращих SMS'ок, приколів, розіграшів
~~18,30 грн~~ 5 грн

3 БУДЬ-ЯКІ КНИЖКИ + ПОДАРУНКИ ЗА 15 ГРН

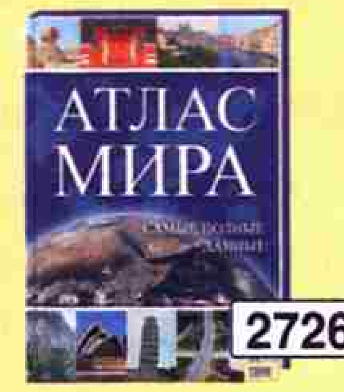
Акція триває з 01.08.08 до 01.08.09

2599
Універсальний сонник для всієї родини
~~22,10 грн~~ 5 грн

2602
Таємниця вашого імені і його святі заступники
~~21,00 грн~~ 5 грн

2363
Енциклопедія аномальних явищ і загадок природи
~~27,70 грн~~ 5 грн

1920
Пророкування Нострадамуса
~~21,00 грн~~ 5 грн

2726
Атлас світу
~~36,60 грн~~ 5 грн

2603
Енциклопедія персонального комп'ютера
~~33,20 грн~~ 5 грн

2620 (У)
Швидка юридична допомога
~~25,00 грн~~ 5 грн

2727 (У)
Сучасний англо-укр. укр.- англ. словник
~~29,90 грн~~ 5 грн

1910
Довідник з догляду за дитиною
~~25,00 грн~~ 5 грн

2118 (У)
На добраніч! Казки для малят
~~24,30 грн~~ 5 грн

1924
Абетка
~~27,70 грн~~ 5 грн

2605
Мої улюблені казки
~~27,70 грн~~ 5 грн

2737 (У)
Сучасний універсальний довідник школяра. 1-4 класи
~~25,40 грн~~ 5 грн

2742 (У)
Калейдоскоп цікавих знань
~~24,30 грн~~ 5 грн

2743
Найкраща енциклопедія для сучасних дівчат
~~19,90 грн~~ 5 грн

Увага! Внесіть дані про себе друкованими літерами та підпишіть заяву. Підпис особи до 18 років мають засвідчити батьки

Книжки з позначкою (У) надруковано українською мовою

ЗАЯВА. НАДСИЛАЙТЕ НА АДРЕСУ: А/С 84 «КНИЖКОВИЙ КЛУБ», м. ХАРКІВ, 61001

1. Я, (П. І. Б).., записуюся до Книжкового Клубу (надалі Клуб) і згодна/згоден виконувати зобов'язання, зазначені в цій Заяві, протягом щонайменше 1 року; у період членства в Клубі щоквартально купувати хоча б один товар із клубного каталогу поштою, у магазинах Клубу або отримувати та оплачувати книжку, яку рекомендує Клуб.
2. Прошу надіслати мені 3 книжки з цього оголошення за 15 грн, а також подарунки*: годинник з калькулятором, іменну картку та безкоштовний клубний каталог. Додатково я сплачую вартість пакування та поштової пересилки мого замовлення у розмірі 4,80 грн.
3. Підтверджую, що я і члени моєї родини, які мешкають зі мною за однією адресою, не є членами Книжкового Клубу.
4. Інформація про заявника:

Прізвище ______
Ім'я ______
По батькові ______
Поштовий індекс ______
Область ______
Район ______
Місто, село ______
Вулиця ______
№ будинку ______ № квартири ______

Дата народження ______

5. Я згоден/згодна отримувати від Клубу новини та інші пропозиції звичайною та електронною поштою, за допомогою SMS та за телефонами, вказаними нижче

8- ______ дом. тел. код міста + номер телефону, всього 10 цифр
8- ______ моб. тел. код оператора + номер телефону, всього 10 цифр

E-mail: ______

______ дата заповнення Підпис ✓ ______

Вступайте до Клубу на сайті www.15.bookclub.ua та отримайте додатково подарунок до свого замовлення. Код реклами: **PM DOS 0408**

Членом Клубу може бути тільки один представник родини, яка мешкає за однією адресою. Ви можете скористатися пропозицією про вступ до Клубу лише один раз.

* Під подарунком мається на увазі придбання товару за 0,01 грн

УКАЖІТЬ КОДИ КНИГ

1 ☐☐☐☐
2 ☐☐☐☐
3 ☐☐☐☐
\+ Годинник, Іменна картка, Безкоштовний клубний каталог

Разом: 15 грн

ПЕРЕВАГИ ЧЛЕНСТВА У КНИЖКОВОМУ КЛУБІ:

- Кожний член Клубу щоквартально отримує поштою БЕЗКОШТОВНИЙ каталог, в якому представлено спеціальну добірку кращих книжкових новинок, аудіо- та відеокасет, CD та DVD
- Ексклюзивні видання, доступні лише членам Клубу
- Знижка 10% від роздрібної ціни на книжки в магазинах Клубу
- Участь у розіграшах цінних призів, в тому числі у розіграші автомобілів двічі на рік

Все, що вам потрібно робити, – це щоквартально купувати хоча б один товар із каталогу поштою або в клубному книжковому магазині протягом одного року.

ПРИЄДНУЙТЕСЯ ДО КЛУБУ ЗАРАЗ:

Оберіть 3 книжки з цього оголошення за 15 грн, зробіть замовлення будь-яким зручним для вас способом:

- зателефонуйте за номером: (057) 783-88-88
- завітайте до Інтернет-магазину Клубу: www.15.bookclub.ua
- надішліть заяву на адресу Клубу: а/с 84 «Книжковий Клуб», м. Харків, 61001

та отримайте післяплатою ваші замовлення, подарунки та безкоштовний клубний каталог на своєму поштовому відділенні.